

Onsdagen den 21 April 1869.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades 9 protokollsutdrag för den 20 och protokollet för den 5 dennes.

Föredrogs ånyo och företogs till afgörande Bevillnings-Utskottets den 14 och 15 dennes bordlagda Betänkande N:o 13, angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker.

§ 1.

Grefve Hamilton, Hugo Bengt Archibald: I den reservation, jag vid denna paragraf afgifvit, har jag sökt utveckla skälen för en höjning af det för partihandel af bränvin bestämda minimum, hvarigenom jag trott, att man skulle i möjligaste mån förebygga de olägenheter, som visat sig uppstå genom den s. k. salningen. Andra Kammaren har emellertid redan bifallit Utskottets förslag, eller att paragrafen måtte förblifva oförändrad, och man kan således icke vinna något vid denna riksdag; men då jag anser af vikt, att denna Kammare uttalar en annan åsigt, så att en kommande Riksdags Bevillnings-Utskott icke måtte kunna åberopa båda Kamrarnes sammanstämmade beslut såsom ett skäl för afslag å motioner i likadan syftning, som de vid denna riksdag väckta, hemställer jag, det Kammaren ville, med afslag å Utskottets förslag, bifalla min reservation och således besluta det § 1 skulle erhålla följande lydelse:

Bränvin må ej till mindre belopp än 50 kannor säljas af annan än den, som enligt § 2 eller § 4 dertill berättigad är.

Herr Heijkenskjöld: Då jag är bosatt inom en landsort, der begäret efter starka drycker ännu hos det stora flertalet af befolkningen är ganska starkt, och då jag funnit, huru möjligheten att tillfredsställa detta begär underlättas i väsendtlig mån genom den så allmänt brukliga salningen, kan jag ej annat än instämma med den

föregående talaren och anhåller således, det Kammaren ville bifalla hans förslag, att minimum för partihandel må höjas till 50 kannor.

Herr Bennich: Man har vid bestämmelsen af 15 kannor såsom minimum för partihandel med brännvin, hvilken bestämmelse varit gällande allt ifrån den nya brännvinslagstiftningens införande, utgått från det antagande, att ju mindre man öfverdrifver de konstlade anordningar, man funnit nödigt vidtaga i afseende å den lofliga brännvinshandeln, ju mindre föranleder man missbruk och lagöfverträdelser. Sådana måste eljest framkallas af den ganska naturliga ovilja, hvar och en konsument nödvändigt hyser mot en lagstiftning, som alltför mycket inskränker hans frihet att förse sig med hvad han anser för sig erforderligt. Bevillnings-Utskottet ansåg ock, att minimi höjning till 50 kannor skulle, långt ifrån att innebära någon fördel, medföra ganska stora olägenheter. Det skulle tydligen leda derhän att salning, om ock i större skala än för konsumtion å stället, blefve oundviklig; en stor del, kanske största delen af hushåll bland allmogens klass behöfva nemligen ej för hela året en större quantitet brännvin än 15 kannor, och inför man nu en lagstiftning, hvarigenom de skulle förhindras att annorledes än å ett utminuteringsställe, och således för högre pris, inköpa detta behof, så tvingades de att slå sig flera tillsammans för att kunna hos partihandlaren få sitt behof fylldt. Man skapar således en ny form för lagöfverträdelser, och i följd deraf nödgas man underkasta äfven partihandeln en mera skärpt kontroll. Det moraliska syfte, brännvinslagstiftningen vill uppnå, förhindras, då man går för långt i sin ifver att lagstifta, och om äfven å en eller annan särskild ort en sådan höjning af minimum för partihandel, som reservanten föreslagit, skulle hafva skäl för sig, så är dock obestriddt att inom landets flesta delar en sådan lagförändring skulle framkalla menliga följder. Jag yrkar derföre bifall till Utskottets hemställan.

Herr von Gegerfelt: För min del instämmer jag med Grefve Hamilton. Då lagstiftaren skiljt mellan partihandel, minuthandel och utskänkning af brännvin, har han utgått från rigtiga principer, och dessa böra konsekvent genomföras. Partihandeln afser att bereda tillgång åt minuthandlaren, icke åt konsumenten; denne fyller sitt behof hos minuthandlaren, och utskänkningen åter afser endast förtäring på stället. I följd häraf bör minimum vid partihandel bestämmas å ena sidan så högt, att icke konsumenten finner med sin fördel förenligt att köpa sitt behof hos partihandlaren, och således undandra sig den afgift, hvarmed Staten belagt konsumtionen; och å andra sidan så lågt, att minuthandlaren der kan utau större olägenhet förse sig med sitt förråd. Detta syftemål skulle vinnas, om minimum i enlighet med Grefve Hamiltons reservation ökades till 50 kannor. Den öfverklagade salningen skulle ock derigenom förekommas, ty när minimum sattes så högt som till 50 kannor, skulle ett försök att genom salning eludera författningen kräfva alltför många deltagare. Jag anhåller således om proposition å Grefve Hamiltons förslag.

Grefve Sparre, Eric: Äfven jag instämmer med Grefve Hamilton. Till en början får jag förklara, att jag ej kan gilla den här uttalade grundsatsen, att man ej bör lagstifta af fara för lagöfverträdelser. Detta var dock det egentliga argument den talare, som förordade Utskottets förslag, anförde. Hvad den förevarande frågan angår, vill jag först och främst hemställa. huruvida försäljning af ett så ringa belopp som 15 kannor kan kallas partihandel; det öfverensstämmer åtminstone icke med det vanliga språkbruket, och beloppet svarar sålunda ej mot benämningen, utan är, med andra ord, för lågt. Vidare tillåter jag mig erinra, att, då man i allmänhet med den nya bränvinslagstiftningen afsett att förminska konsumtionen genom att höja priset å varan, så är det ju konsekvent att bestämma minimum vid partihandel så högt, att i någon mån inköp och i följd deraf äfven konsumtion försvåras. Slutligen får jag fästa uppmärksamheten derå, att, när den så allmänt öfverklagade salningen är möjlig just derigenom att minimum är satt så lågt som till 15 kannor (det är nemligen, vid ett så ringa belopp, ej svårt att få ihop tillräckligt antal deltagare), så är det ju allt skäl att motverka möjligheten af denna lagöfverträdelse genom att höja minimum. Utskottet har i det följande afgifvit förslag att genom bestämda lagbud förhindra salningen; jag tror ej att Utskottet lyckats härutinnan, men jag är viss att man skulle lyckas bättre, om minimum ökades. Härvid afser jag egentligen förhållandena på landet; i följd deraf att partihandel med bränvin är fri för alla, är det hufvudsakligen landthandlarne, som bedriva försäljningen af denna vara; och dessa hafva för sådant ändamål vissa bestämda försäljningsdagar i veckan, s. k. "uttagningsdagar", då hvar och en inom orten, som önskar erhålla bränvin, infin- ner sig. De, som ej vilja hafva 15 kannor utan mindre belopp, skjuta då ihop penningar, tills så mycket erhållits, att det lagbestämda ringa minimum kan inköpas, och derefter fördelas detta mellan de särskilda deltagarne i salningen. Ökas åter minimum, blir det, åtminstone på landet, ej så lätt att få ihop tillräckligt antal deltagare. Af dessa skäl skulle jag helst hafva sett, om minimum kunnat bestämmas till 100 kannor, men då det kanske är försigtigast att ej gå alltför hastigt till väga, utan låta förändringen verkställas så småningom, vill jag nu ej påyrka högre minimum än 50 kannor och förenar mig således med Grefve Hamilton.

Herr Meijer, Eduard: Jag instämmer till alla delar i hvad Bevillnings-Utskottets vice ordförande anfört, och anhåller endast få tillägga ett skäl, hvarå inom Utskottet icke lagts så liten vikt, eller att den författning, hvarom här är fråga, eger tillämpning äfven å försäljning af andra brända eller destillerade spirituösa drycker, än bränvin, och att således den ifrågasatta höjningen af minimum äfven skulle innefatta förbud för en köpman att förse sig med mindre än 50 kannor konjak eller arrak, ehuru han kanske icke för sin rörelse behöfver mera än 15 å 20 kannor på en gång. Ett sådant förbud skulle dock inverka särdeles störande och ofördelaktigt på handeln. Begås missbruk i följd af nu gällande författning, bör man visserligen söka motverka dem — det är äfven min tanke — men jag tror ej,

att rätta vägen är den af Grefve Hamilton föreslagna. Förändringen skulle möjligen utan alltför stora olägenheter kunna verkställas i mellersta och södra Sverige, der inga långa afstånd mellan städerna finnas och der således den, som behöfver ett mindre parti bränvin, ej har någon svårighet att få sitt behof fylldt i en närbelägen stad, der minuthandel alltid finnes, men förhållandet blir annorlunda i rikets norra delar. Det blir verkligen obilligt att tvinga en person, som behöfver köpa bränvin, ehuru det icke kan komma i fråga att han behöfver så stort parti som 50 kannor, att resa kanske 7 å 8 mil till närmaste stad, under det att möjligen på vägen mellan hans hemvist och staden ligger ett bränneri. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Beckman: Då jag här redan hört anföras så grundliga och fullständiga argumenter för Grefve Hamiltons reservation, inskränker jag mig till att uttala mitt instämmande i densamma. Den allmänna grundsatsen, att man icke i lagstiftningsväg bör vidtaga några konstlade åtgärder har i denna fråga icke någon betydelse; ty jag tror tvärtom, att det fordras en verklig lagstiftningskonst för att kunna stäffa bränvinets missbruk, och enligt min åsigt är ett höjande af minimum ett steg i en sådan riktning. Ej heller kan jag se någon skada i att, tillgången till denna vara derigenom skulle försvåras, ty bränvinet — det må inbringa hvilken statsinkomst som helst — är dock ett ondt, hvars förbrukande bör, så vidt möjligt är, förekommas

Herr Reuterswärd: Äfven jag instämmer till alla delar i Grefve Hamiltons reservation och i det yrkande han nu framställt.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets rörande ifrågavarande § gjorda hemställan, och dels af Grefve Hamilton, att Kammarén med afslag derå, måtte besluta, att §:n skulle erhålla följande förändrade lydelse: "Bränvin må ej till mindre belopp än 50 kannor säljas af annan än den, som enligt § 2 eller § 4 dertill berättigad är."

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på afslag derå samt antagande af Grefve Hamiltons förslag till §:ns lydelse, då svaren utföllö med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Bevillnings-Utskottet under § 1 i Betänkandet N:o 13 hemställt, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren Utskottets hemställan och antager det förslag till lydelse för § 1 i Förordningen angående bränvinsförsäljning, som Grefve Hamilton, Hugo, afgifvit.

Omröstningen företogs. och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 33;

Nej — 44.

§ 2.

Herr Hallenborg: Jag skulle önska, att Kammaren i afseende å denna paragraf ville fatta samma beslut, som vid den föregående, eller att afslå hvad Utskottet föreslagit. Då förevarande fråga handlades inom Utskottet, uttalades der ganska olika meningar. Några. och dessa egentligen stadsbor, ansågo att bränvinsupandet skulle lättare förhindras, om man tilläte konsumenten att hos minuthandlaren inköpa en så liten qvantitet som 20 kubiktum; andra åter, och till deras antal hörde jag, befارade att en lagförändring i sådan syftning skulle medföra en alldeles motsatt verkan. Inom den ort jag tillhör skulle ett sådant stadgande åstadkomma många olägenheter. ty der skulle hvar och en, som hade den minsta sparpenning, skynda sig att använda denna på inköp af bränvin. hvaremot, så länge nuvarande minimum bibehålles, han åtminstone måste dröja något innan han kan hopsamla erforderliga medel. Då emellertid, i följd af vårt lands vidsträckthet. förhållandena inom dess särskilda delar äro så olika, att det är svårt att åstadkomma en lagstiftning, som är lika lämplig för alla landsdelar, torde de stridiga intressena bäst kunna förenas, om man antager Herr Bennichs förslag, eller öfverlåter åt kommunerna sjelfva, att bestämma hvad som inom kommunen skulle utgöra lägsta försäljningsbeloppet vid minuthandel; och, då man tillåtit kommunerna att få bestämma huru många försäljningsställen inom kommunerna skola finnas, behöfver man sedan ej tveka att medgifva dem rättighet att besluta angående försäljningsbeloppet. På grund häraf får jag hemställa, det Kammaren ville afslå Utskottets förslag och i stället gifva åt §:n den lydelse Herr Bennich föreslagit, eller: "Den, som erhållit rättighet att idka minuthandel med bränvin, får ej sälja mindre än en half kanna; dock att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, uppå framställning i stad af Stadsfullmäktige eller, der sådane ej finnas, af allmän Rådstufva, och å landet af kommunalnämnd efter kommunalstämmas hörande, eger, der sådant pröfvas för orten lämpligt, stadga, att lägsta försäljningsbeloppet vid minuthandel med bränvin inom kommunens område må utgöra en femtedels kanna, eller 20 kubiktum".

Herr Thorburn: Jag har reserverat mig emot Utskottets förslag i denna punkt, då jag anser, att antagandet af detsamma skulle leda till ett resultat, alldeles motsatt det man åsyftar. Ehuru jag
erkänner,

erkänner, att, på sätt Utskottet antagit, frestelsen af krogen härigenom kan undvikas af de få, som behöfva köpa 20 tum, anser jag dock denna jemförelsevis ringa fördel vida öfvervägas af den olägenheten, att flertalet af dem, som besöka utminuteringsställena, skulle derigenom utsättas för en långt svårare frestelse, enär den berusande varan der komme att erbjudas i så litet qvantum och för billigare pris än på utskänkningsställena, ty priset på bränvin måste ovilkorligen vara billigare på de förra ställena än på de sednare, då minutören — äfven under förutsättning, att han erlägger afgift för hvar kanna han säljer, hvilket dock sällan är förhållandet — endast betalar 25 öre per kanna i afgift — emot 40 öre, som erlägges af utskänkaren.

Jag har hört efter huru härmed förhåller sig i Stockholm, och har fått den upplysning, att nuvarande priset på bränvin är på krogarne 2 R:dr 40 öre och att på utminuteringsställena det minsta der tillåtna parti säljes efter ett pris af 1 R:dr 60 öre per kanna, hvilket således utgör en skillnad af 80 öre, eller en tredjedel af varans värde. Utskottets förslag går således ut på att göra små partier bränvin lättare tillgängliga och billigare än hittills, och detta brukar icke hindra konsumtionen. Om nykterheten verkligen i sin helhet vann genom Utskottets förslag, så inser jag ej, hvarföre det då stadnar vid 20 tum. Hvarför skulle man icke lika gerna rädda en person, som vill köpa 10 tum, från frestelsen att besöka krogen? Jag förmodar därför, att samma Utskott kommer vid nästa riksdag, för att handla konsekvent och med samma argumentation, att tillstyrka en ytterligare nedsättning i minimum, eller till 10 tum. Enda skälet, som Utskottet framdrager för att bestämma just 20 tum, är det, att denna qvantitet rymmes i det vanliga måttet en helbutelj. Nästa år kan man säga, att 10 tum rymmes i en halfbutelj, äfven ett vanligt kärl — och kunna tillägga, att den passar bättre i drinkarens ficka.

Vi skulle sålunda småningom förvandla minutställena till krogar, för att undvika den frestelse, som nu finnes på krogarne.

Isynnerhet fruktar jag för inflytelsen af ett sådant stadgande på befolkningen i våra småstäder, ty nästan i alla sådana, hvarest icke finnas ordnade kommunalbolag, är praxis, att hvarje bodhandlande brukar förskaffa sig rätt till bränvinsminutering; dessa minuteringsställena äro, för att fullgöra lagens kraf, skiljda från den öfriga boden, men ej så skiljda, att ej alla, som ankomma i boden, der se och frestas köpa varan. Mången, som skulle skämmas att gå in på en krog, drager ej i betänkande att i en vanlig handelsbod förskaffa sig den rusgifvande dryck, han annars skulle hafva försakat, och man klagat att redan nu missbruk vid bränvinsförsäljningen oftare ega rum på de sednare ställena än på de förra. Kontrollen är ock betydligt strängare på utskänknings- än på utminuteringsställena. På de förra får näringsidkaren icke befatta sig med någon annan rörelse; bränvin får icke säljas till minderåriga, eller på kredit; öfverlastade få ej drifvas ut m. m. Alla dessa stadganden gälla för utskänknings- men icke för utminuteringsställena, och Utskottets förslag går således ut på att flytta en del af bränvinsförsäljningen från en plats, hvarest är *sträng* kontroll till en, hvarest finnes *ingen*.

Jag ber att få påpeka skilnaden i detta hänseende mellan förhållandena i Stockholm och i småstäderna. I Stockholm är bränvinshandeln så ordnad, att på minuteringsställena säljas endast spritvaror; den, som således besöker dessa, ämnar att köpa sådan vara. Men i småstäderna frestas de, som ej hafva någon sådan afsigt, utan som ingå i boden för att förse sig med handelsvaror, men ändock kunna hafva en svaghet för bränvinet som der erbjudes; — flera frestas derföre i småstäderna än i Stockholm, och det är för de förra jag mest befarar en skadlig verkan af nedsättningen till 20 tun.

Jag skulle icke frukta att enligt Herr Bennichs förslag till kommunernas bedömande öfverlemnna nedsättandet af minimum vid minuthandel till 20 tun, om de kunde utgifva lagar endast för sina egna medlemmar; men bränvin konsumeras äfven af personer, kommande från aflägsna orter. Man kan ock tänka sig, att en skuldsatt stad, hvilken åtnjuter tre femtedelar af alla bränvinsafgifterna, glömmande sedlighetens bud, skulle söka förskaffa sig större inkomster genom nedsättande af minimum vid minuthandel, hvilket utan tvifvel skulle föranleda till besök och försäljning till medlemmar från andra kommuner. All special-lagstiftning, hvarigenom olika lagar bestämmes för delar af samma land, bör undvikas och endast i nödfall begagnas. Något sådant behof anser jag ej härvid förefinnas.

Förslaget kan endast anses fördelaktigt för hufvudstaden, eller möjligtvis ett par andra större städer.

För Sveriges andra stad Göteborg är det ej nyttigt, som kan synas deraf, att äfven en representant från Göteborg i Andra Kammaren reserverat sig mot Utskottets förslag. Således skulle det endast för Stockholm, och här blott derutinnan, medföra en fördel, att man kunde få köpa 1 butelj punsch eller cognac i stället för 2, som nu är den minsta quantiteten, och jag hemställer, om icke de, som hafva råd att göra inköp af dessa finare spritvaror, böra underkasta sig denna lilla olägenhet, om derigenom deras svagare och mindre lyckligt lottrade bröder kunna undandragas frestelsen. Genom antagandet af Utskottets förslag, skulle dessa frestelser blifva ännu större än de nu äro, ty på samma gång som de gamla frestelserna till krogen oförändrade kvarstå, uppstå nya genom sänkningen i pris och quantum vid minuthandeln.

Då den bränvinslagstiftning, vi nu hafva, visat sig verka godt i afseende på superiets förminskande, kan jag icke finna något skäl att göra ändring i densamma, och jag hoppas, att denna Kammare skall vidblifva sin karaktär af konservativ, och nu liksom vid de två föregående riksdagarne afslå Utskottets förslag i detta hänseende, äf-som Herr Bennichs, hvarom jag således har äran anhålla.

Herr Meijer, Eduard: Oaktadt jag icke står antecknad som reservant, får jag dock tillkännagifva, att jag önskar afslag å denna punkt. Olägenheterna af det i densamma framställda förslag hafva så utförligt och mångsidigt, seduast vid förra riksdagen, inom denna Kammare blifvit framhållna, att jag icke har något vidare att tillägga. Det återstår således endast för mig att förklara, att jag icke heller kan dela den ärade reservanteus åsigt, att man borde öfver-

lemna till Konungens Befallningshafvande att på framställning af kommunerna nedsätta minimum vid utminutering af bränvin. Jemte det jag instämmer i de skäl, som den föregående talaren häremot anfört, ber jag få anföra ännu ett dylikt. I våra småstäder försöker man för närvarande att åstadkomma ordning i denna försäljning, gör allt för att hålla höga priser och skaffa ordentligt folk för rörelsens skötande m. m. Man kan nu tänka sig, att en landskommun, som gränsar till staden, finner lämpligt, att tätt invid dess portar låta en bränvinsminutör uppträda. Hvad blir foljden? Jo, att denne minutör drager hela handeln till sig och bedriver snart sagdt en riktig krogrörelse, ty så kan man i det närmaste anse minuthandeln, om minimum sättes så lågt som här är föreslaget; och då måste staden, för att ej gå miste om alla inkomster, återgå till gamla systemet med alla dess öfverklagade olägenheter.

Jag anhåller om afslag å så väl Utskottets förslag, som Herr Bennichs reservation.

Herr Heijkensköld: Mig veterligen hafva icke sedan sista riksdagen några förhållanden inträffat, hvilka kunna gifva anledning till ändring i det då af Första Kammaren i denna fråga fattade beslut. Våra folkskolor hafva ännu icke så mycket bidragit till folkets upplysning, att man derigenom lyckats öfvervinna begärelsen, att erhålla bränvin, när tillfälle dertill gifves; och att detta underlättas genom nedsättningen af minimum vid minutförsäljningen till 20 tum, är klart, ty lätt nog kunna då två personer slå sig tillsammans om inköp af denna quantitet för att genast utsupa den, hvaremot nu större svårighet måste uppstå, när detta minimum är högre och således det fordras, att flera personer måste slå sig tillsammans. Ett stadgande, som det här föreslagna, skulle således underlätta superiet, och det är ju superiet man vill förekomma. Herr Bennich har i sin reservation gått en medelväg, då han föreslagit att det skulle öfverlemnas till kommunerna att nedsätta minimum till 20 tum. Men då vi veta, att i våra kommuner på landet det i allmänhet kan blifva ganska lätt för en person, som idkar minuthandel med bränvin, att begagna sitt inflytande för att på en kommunalstämma genomdrifva ett beslut, som nedsätter minimum, så får jag, till förekommande af de olägenheter, som derigenom skulle kunna uppstå, anhålla om afslag å så väl Herr Bennichs, som Utskottets förslag.

Herr von Gegerfelt: Den siste talaren yttrade, att, sedan sista riksdagen icke inträffat några förhållanden, hvilka kunna förändra förändring i då yttrade åsikter, och just med anledning häraf får jag nu likasom då yrka bifall till en förändring i den syftning, Utskottet föreslagit. Detta öfverensstämmer äfven med de åsikter, jag yttrade vid en förestående punkt.

Den karakteristiska skilnaden emellan utskänknings- och utminuteringsstället ligger deri, att det förras ändamål är att föda sina kunder med förtäring på stället, det sednares deremot att tillfredsställa hushållsbehofven. Hade förslag blifvit väckt om borttagande af allt minimum vid utminutering af bränvin, skulle jag icke tvekat att der-

till lemna mitt bifall, då jag betviflar, att det kan leda till minskande af superiet, att den, som behöfver en mindre qvantitet spritdryck, tvingas att köpa en större.

Inom Utskottet har anmärkts det orimliga deri, att man för närvarande är nödsakad att, derest man önskar för sitt hushåll finare och dyrbarare starka drycker, som icke finnas å utskänkingsställena, i stället för en mindre qvantitet, hvaraf man är i behof, köpa en större. En annan talare yttrade med anledning häraf, att man gerna kunde underkasta sig denna lilla olägenhet för att minska frestelserna för svagare bröder. Jag instämmer i hans åsigt att man bör underkasta sig uppoffringar för svagare bröder, då något dermed kan vinnas; men det tror jag ej här är fallet.

Då emellertid farhågor yttrats deröfver, att på landet en ned-sättning af minimum skulle kunna medföra vådliga följder, och jag icke inser någon fara i att öfverlåta bestämmandet häraf till kommunerna, får jag anhålla om bifall till Herr Bennichs reservation.

Herr Storckenfelt anförde skriftligen:

Minuthandel med bränvin inrättades först genom 1855 års författning. Rikets Ständer vid 1853—54 års riksdag ansågo den nödvändig för att tillfredsställa det ringare behofvet, utan att besök å utskänkingsställena derföre skulle behövas. Hemmets välgörande inverkan ville man sätta emot krogens frestelser.

Detta ändamål vinnes ej, om icke minimum åtminstone svarar emot det vanligaste inköpsmättet, som är buteljen. Ständerna bestämde också detta minimum till en fjerdedels kanna, hvilket dock af *Konungen* höjdes till en half. Detta mått öfverstiger redan alltför mycket den ringare förbrukningens tillfälliga behof: deraf klagan, oredda och missbruk.

Dessa olägenheter ökas på ett betänkligt sätt för *alla* i hvad angår handeln med utländska spirituösa drycker genom den af Högsta Domstolen gillade tillämpning af gällande stadganden sålunda, att af hvarje slag af dryck får minst säljas en half kanna. Ej en butelj arrak och en butelj cognac t. ex., utan två af hvardera slaget; ej en butelj likör af ett namn och en af ett annat, utan två af hvardera slaget.

Men dessutom inträffar ofta, att likörflaskorna, inkomna utifrån, icke innehålla en fjerdedels svensk kanna; man nödgas då köpa tre flaskor af hvarje sort. Exempel af denna art kunna mångfaldigas.

Följden af detta har blifvit, att det af Ständerna vid 1854 års riksdag åsyftade sedliga ändamål med minuthandeln icke vunnits, utan till stor del gått förlorad derigenom, att minimum i denna handel (då ett minimum ansetts böra finnas) blifvit, på ofvannämnda sätt, alltför högt bestämdt — d. v. s. icke lämpats efter den mindre förbrukningens behof.

Om det hade den ringaste praktiska rättighet hvad en reservant yttrat, att ett lägre minimum skulle öka superiet, så vore det ock nödvändigt att höja detta minimum till en eller två kannor för att ännu mera söka minska bränvinsförtäringen.

Orimligheten af en dylik åtgärd visar, att den framkastade erinringen ej är riktig.

Deremot kan med fog sägas, att förbudet att köpa litet tvingar att köpa mycket, och att således ett högt minimum orsakar större konsumtion.

Så t. ex. behöfves litet bränvin för ett tillfälligt behof, såsom till medicin för människor eller djur. En sådan ordination omfattar nästan aldrig en half kanna; man måste dock köpa detta qvantum, och hvad är naturligare, än att man gör sig en glad dag genom öfverskottet.

Vidare har denna bestämmelse gifvit anledning till en mängd missbruk och öfverträdelser. Köparen finner orimligt, att det nekas honom köpa en butelj; minuthandlaren vill gerna sälja, och det slutas med att endast en butelj utlemnas. Lagen bör ej utsätta för dylika frestelser, som gifva vana vid lagbrott. Intet kan vara vådligare än att stifta lagar, som uppfostra till depravation.

Reservanten säger, att minuthandeln ej är belagd med så hög afgift som krogrörelsen, i hvilken sednare rörelse han synes befara intrång, om minimum för minuthandeln nedsattes. Att denna handel är belagd med lägre afgifter, visar sig likväl vara alldeles origtigt. Rätt till minuthandel med bränvin, förvärfvas endast genom inrop å offentlig auktion. Sådan rättighet gäller då allt hvad den kan gälla. Inropet sker i kannor. Vore kannan beräknad till t. ex. 40 öre, blef naturligtvis inropet i kanntal ej så högt, som om kannan beräknats till blott 25 öre och tvärtom; men i allt fall blefenligt inropet årsafgiften på det hela lika stor, ty köparens inrop måste afse värdet af hvad han vill köpa.

Enahanda är förhållandet med utskänkingsrörelse, som inropas på auktion; det för hvarje kanna utsatta belopp är i sjelfva verket likgiltigt. Det enda fall, då kanneafgiften har betydelse, är vid taxering af *utskänkning* vid gästgifverier och äldre utskänkingsrörelse på grund af *burskap*; men sådan taxering förekommer ej i afseende å minuthandeln.

Lika origtig är reservantens yttrande, att minuthandeln ej är underkastad samma kontroll som utskänkningen — någon skilnad härutinnan är ej känd.

Olikheten mellan minuthandeln och utskänkningen består egentligen deri, att handlanden säljer endast till afhemtning, utskänkaren till förtäring på stället, hvarföre det blifvit stadgadt, att å utskänkingsställe skall mat alltid vara att tillgå. De båda rörelserna äro af olika art, och göra derföre ej intrång på hvarandra.

Det bör dessutom anmärkas, att det nuvarande stadgandet om det högre minimum icke är någon försäkran för all framtid, utan att det tvärtom bör förändras i mån främjandet af sedlighet och billighet bjuder. Men just för att ännu bestämdare särskilja mellan minut-handel och utskänkning; just för att undanrödja den yttrade betänkligheten, att minuthandeln kunde missbruka ett nedsatt minimum, har Utskottet nu föreslagit, att mindre än 20 kubiktum ej skulle på *något kärl* få i handeln afhemtas, hvarigenom ock frågan om att mini-

num, som köpes, bör vara af samma slag kunde sägas hafva förfallit. Genom denna modifikation hoppas Utskottet sig hafva häft den tvekan, som förut hystes i Första Kammaren.

Slutligen må erinras, att nedsättandet af minuthandelns minimum måste i ganska väsentlig grad förekomma den s. k. salningen, enär den uppkommit hufvudsakligen derföre, att ej nog ringa belopp fått köpas. En reservant, som ej ovilkorligen motsatt sig nedsättningen till 20 tum, vill att denna åtgärd skall vara beroende på initiativ å kommunernas sida. Häraf skulle uppstå mycket onödigt bestyr, olägenhet och stridigheter, då i närgränsande kommuner olika minimi-bestämmelser vore gällande.

Detta är tredje året i svit, som Bevillnings-Utskottet, efter mycket delibererande och moget betänkande, framlägger samma förslag, hvilket städse vunnit Andra Kammarens bifall; det torde få antagas, att man inom den Kammaren, hvars flesta ledamöter stå mera i beröring med menige man och derföre mera äro i tillfälle att se bränvinsförsäljningslagens goda och dåliga verkningar, riktigt bedömt förhållandet. Bränvinslagstiftningen är, och måste väl alltid förblifva en undantagslagstiftning, som ej kan medgifva den frihet i handel och vandel, som är önskvärd i andra afseenden, men det är så mycket angelägnare att ej göra den onödigt drakonisk; att ej fasthålla vid en stipulation, som visat sig så väsentligt tryckande för dessa konsumenter, hvilken genom bränvinsförbrukningen åstadkommer för Staten så betydliga inkomster, så mycket hellre, som dessa inkomsters minskning icke härigenom på ringaste sätt åstadkommes, men någon minskning i superiet å krogarne, dessa asyler för last och fostrare af brott, dermed skulle vinnas.

På grund häraf hyser jag den förhoppning, att Första Kammaren nu skall bifalla Utskottets Betänkandes 2:dra §, hvarom jag anhåller.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 6 e. m.

Grefve Sparre. Eric: För knappt ett år sedan fattade Kammaren efter en grundlig diskussion det beslut, att vidhålla samma minimum för minuthandeln som förut. Jag instämde deri och delar fullkomligt den åsigten, att något nytt skäl sedermera icke blifvit förebragt, som kan föranleda Kammaren att nu göra någon ändring i detta beslut. Den bränvinslagstiftning, som nu är gällande, åsyftar att genom fördyrande af varan minska förbrukningen, och det är obestridligt, att denna lagstiftning motsvarat sitt ändamål eller, med andra ord, att superiet aftagit. Då så skett, och detta måste i betydlig mån tillskrifvas sjelfva lagstiftningen, kan det väl icke vara skäl att nu förändra den. Man har, såsom mig synes, på goda skäl, för att vid utskänkning af spritdrycker göra varan än mindre åtkomlig, lagt 15 öres högre skatt på utskänkning, än på utminutering, hvarjemte man föreskrifvit, att vid utskänkning kredit icke får lemnas, utan varan måste betalas kontant. Således måste en quantitet bränvin kosta så mycket mera på ett utskänkingsställe än på ett utminute-

ringställ, som skatten per kanna proportionaliter är större på det förra stället än på det sednare. Tillåta vi nu minutören att sälja så litet parti som 20 tum, så hafva vi ju underlättat möjligheten att erhålla bränvin för billigare pris, och vi skulle således gå i en alldeles motsatt riktning mot vår nuvarande bränvinslagstiftning.

Man har sagt, att förbudet att köpa litet, tvingar mig att köpa mycket; men det kan också tvinga mig att icke köpa alls, och för den, som icke har mycket penningar, ligger kanske den effekten närmare, ty nog är det svårare att få ihop penningar till en half kanna än till en femtedels kanna.

Säkert är, att det är oss, mine Herrar, som olägenheterna af det nuvarande minimum för minuthandeln drabba. Vi kunna nu icke köpa en butelj punsch eller någon annan finare distillerad dryck, utan vi måste köpa 2 buteljer. Men i detta afseende instämmer jag med den talare som yttrat, att, då vi gjort så mycket för att för den fattige inskränka dessa njutningar, böra vi å vår sida underkasta oss den olägenheten, att nödgas köpa två buteljer, så vida vi icke kunna låta bli att alldeles köpa, hvilket väl torde vara det bästa.

Här har af en reservant föreslagits, att Konungens Befallningshafvande skulle hafva rättighet att på framställning af kommunen nedsätta minimum till 20 tum. I min egenskap af landshöfding, ber jag Gud bevara mig från att sättas i belägenhet att afgöra något sådant. Det skulle blifva en riktig hetsjagt på Konungens Befallningshafvande af de särskilda kommunerna för att få minimum nedsatt, ty om en stad får nedsättning, så vill strax hela trakten hafva detsamma, och då vi veta, att hvar och en kommun tycker om att rörelsen drager sig till den, skulle snart en riktig täflan uppstå mellan kommunerna om denna förmenta förmån, och jag fruktar att, om landshöfdingen icke har tillräckligt stål i sig att med allvar möta dessa anlopp, följden blir den, att alla kommuner, som önska, äfven erhålla minimum nedsatt. Jag tror således, att reservantens förslag icke är lämpligt. Det är möjligt att för en större kommun som Stockholm ett undantag kunde vara berättigadt; men något undantag för Stockholm särskildt är icke ifrågasatt, och för öfrigt anser jag i enlighet med hvad jag nu haft äran anföra, att för vinnande af det stora målet — bränvinskonsumtionens minskande — de mera bemedlade böra villigt underkasta sig de olägenheter, som denna lagstiftning kan för dem medföra.

Jag instämmer med dem, som yrkat afslag å Utskottets förslag.

Friherre Raab, Adam: En föregående talare har uppmanat Kammaren att vara konservativ, och att således, efter att vid två föregående riksdagar hafva afslagit en med den nu föreslagna likartad förändring, också göra så nu. Jag ber att få taga uppmaningen att vara konservativ åt mig enskildt, ty jag går längre tillbaka än 2 riksdagar; jag går till riksdagen 1853, då jag hyste den mening, som både inom det då för frågan tillsatta Särskilda Utskottet, hvaraf jag hade äran att vara ledamot, och inom Rikets Ständer gjorde sig gällande, att minimum för minuthandel med bränvin skulle vara 1/3 dels kanna, hvilken qvantitet är ungefär enahanda som den, Utskottet här

föreslagit. Kongl. Maj:t fann dock lämpligt att bestämma minimum till $\frac{1}{2}$ kanna. Samma mening, jag från början hyst, har jag alltjemt vidhållit.

Jag vill icke fränkänna dem, som tänka annorlunda, den goda afsigten att vilja hindra bränvinssupandet, och jag hoppas, att Herrarne ej fränkänna mig samma goda afsigt. Jag anser det likväl icke vådligt för samhället, att personer, som hafva råd dertill, taga sig sin sup till måltiderna, och således må jag säga, att — om, såsom en talare helt nära mig yttrat, vederviljan för krogen skulle vålla, att de flesta skickade efter bränvin på minuteringsställena, derest de der kunde få köpa en ringa qvantitet, — detta skulle vara rätt lyckligt, ty min öfvertygelse är, att den, som har vedervilja för krogen, ej är någon fyllhund; han super sig ej full i sitt hem, utan begagnar det efterskickade bränvinet endast till aptitsupen, som är, det medgifver jag gerna, en ovana, men en ovana, som dock måste tolereras. Svenskarne hafva ingen annan upplifvande inhemsk dryck än bränvinet, och jag tror ej, att förtärandet deraf i hemmet kan vara så skadligt hvarken för helsan, eller i sedligt hänseende, som det är att lefva på krogen, ty, i motsats till en talare bakom mig, som förnenade, att den, som icke kan köpa så stort parti, som nu är föreskrifvet såsom minimum, eller $\frac{1}{2}$ kanna, skulle afstå från bränvinet, tror jag, att den, som har begärelse efter bränvin och icke kan få köpa till sitt hem den ringa qvantitet, han behöfver, i stället går på krogen, der han råkar någon god vän, super mera för sällskapets skull än han eljest skulle gjort, blir öfverlastad och gör sig skyldig till de orgier, hvar öfver vi klaga.

Om vi jemföra suparne på krogen och hemsuparne, så få vi väl medgifva, att de sednare äro, i motsats till de förra, beskedligt folk; de föra ej särdeles väsen, då de äro fulla, utan förhålla sig lugnt och stilla. Äfven ur den synpunkten tror jag det vara bättre att hemta sitt bränvin hem än att supa ut det på krogen.

Jag vill ej vidlyftigt orda i denna sak. Jag föreställer mig, att hvar och en redan fattat sin öfvertygelse; och jag vill gerna medgifva, att de, som befara en ökad bränvinsförbrukning i sina kommuner, om den föreslagna nedsättningen skulle ske, icke sakna skäl att motsätta sig förslaget. Derföre skulle jag, såsom en öfvergång eller kompromiss, vilja gå in på Herr Bennichs förslag, som går ut derpå, att det skulle bero på Konungens Befallningshafvande att, efter anmälan, bevilja denna nedsättning. Väl har en talare här bakom, som sjelf är landshöfding, bedt Gud bevara sig från rättigheten och skyldigheten att bevilja eller afslå en sådan anhållan, men han sade ock, att man då behöfde stål i sig, och det fattas honom sannerligen icke.

Genom mitt tillstyrkande af Herr Bennichs förslag har jag ock i viss mån svarat representanten från Blekinge, som befarade möjligheten deraf, att landtkommunerna skulle kunna inrätta utminuteringsställena i närheten af städerna; ty något sådant kommer nog ej att inträffa, då det står i landshöfdingens skön att bevilja eller afslå en anhållan om minimibeloppets minskning. I allt fall må jag säga, att, om hvad Blekingsrepresentanten befarat skulle inträffa,

detta ej vore annat än en liten vedergällning, ty då städerna under många år skänkt rus åt landtboarne, så vore det väl ej farligt, om en landtkommun skulle skänka litet rus tillbaka. Jag vill dock ej skämta öfver ämnet, ty det är alltför allvarsamt. Jag anser det mindre skadligt att hafva ett lågt än ett högt minimibelopp vid bränvinsminuteri; men, såsom ett öfvergångsstadgande, biträder jag Herr Bennichs förslag.

Friherre Bildt: Det är redan anfördt, att denna fråga vid förra riksdagen af Första Kammaren behandlades, och att Kammaren då afslog ett förslag från Bevillnings-Utskottet, som var lika med det förevarande, och man har i detta faktiska förhållande velat finna skäl för afslag å denna punkt.

Jag skulle ock anse detta skäl talande, om ej särskilda omständigheter borde dervid tagas i betraktande. Man bör nemligen icke förglömma, att, då denna fråga förra riksdagen afgjordes, Kammaren ej var särdeles mångtalig. Endast $\frac{3}{4}$ delar af Kammarens ledamöter voro närvarande och frågan afgjordes med några få rösters majoritet. När dertill kommer, att frågan framkommit under annan form nu än vid förra riksdagen, enär Utskottet sökt, genom att i nästa moment föreslå åtgärder till förhindrande af den så kallade "salningen", undanröjda det väsendtligaste skäl, som förra riksdagen framställdes emot bifall till Utskottets förslag, så ligger väl deruti en tillräcklig anledning att ånyo betrakta frågan.

Man har sagt, att inga nya skäl, inga nya omständigheter förekommit sedan sista riksdagen. Jag erkänner detta; men de orsaker, som framkallat önskningsarne om lagförändring i detta hänseende, stå ännu kvar, i synnerhet här i hufvudstaden. En representant från hufvudstaden har ock framlagt förslag i den syftning, som Utskottet understött. Beklagligtvis florerar kroglivet fortfarande här i staden, och dagligen ser man, att, oaktadt en ordnad bränvinshandel, den ordentliga arbetaren, till följd af det orimliga stadgande, hvilket förbjuder honom, som vill köpa bränvin till husbehof, att köpa på minuteringsstället mindre än $\frac{1}{2}$ kanna, nödgas *antingen* gå på krogen, *eller* köpa två buteljer, och således hafva i sitt hus större förråd än han behöfver, hvilket förutsätter, att han tagit för djupt i sin ficka, och således beröfvat sig tillgångar för andra, angelägna behof, *eller* ock att slå sig tillsammans med en kamrat om $\frac{1}{2}$ kanna; och vi veta alla, att, när fråga är att förtära starka drycker, ökas behaget genom sällskap. Detta beklagliga förhållande har föranlett ej allenast denna motionär, utan hela Stockholms kommunala representation att för deras del uttala den åsigt, att det vore bäst, om författningen i denna del ändrades, på sätt Utskottet föreslagit. Ett sådant ständigt återkommande försök att ordna ett missförhållande kommer alltid att fortfares, tilldess orsaken blifvit borttagen. Erfarenheten talar här mera än dessa föreställningar, som här framställas om kroglivet.

Det är påtagligt, att det här egentligen ej är fråga om de förmögnare klassernas behof af en butelj punsch eller en butelj cognac. Frågan har verkligen en djupare betydelse. Det är nemligen ej billigt begära, att arbetaren skall afsäga sig supen. Bränvinet är, med

hänst till våra klimatiska förhållanden, när det med måtta förtäres, ett stimulerande medel, som otvifvelaktigt för arbetaren är lika angenämt och nyttigt, som vinet för Kammararens ledamöter; och om man utgår från denna hans rättighet att ej beröfvas denna vara, så bör man ställa så till, att man hvarken gör denna vara dyrare än som behöfves, eller förer honom in i kroglivets alla frestelser. Detta är frågans djupa betydelse, och hvad som sedan förefaller eget är det, att den, som behöfver *en* butelj pounsche eller *en* butelj cognac, skall nödgas köpa två buteljer.

Jag tillåter mig fästa uppmärksamheten derpå, att, om man ock för den öfriga delen af landet vill hindra denna förändring, så är det dock orätt att vilja förneka hufvudstaden att ordna en sådan angelägenhet, då denna stad har så mycket inflytande på hela landets intellektuella och moraliska lif, och då dess kommunala representation och alla, som egnat uppmärksamhet åt denna sak, för så vidt den rör hufvudstaden, ifrigt önska denna förändring.

Man säger, att man motsätter sig denna förändring derför att man anser sig böra vara konservativ i en sådan fråga, som denna. Jag har för min del ej uppfattat den sanna konservatismen bestående i att afslå alla förbättringar, utan att afslå endast sådana förändringar, som äro onyttiga eller byggda på tomta teorier.

Herrarne finna dessutom af Betänkandets nästa moment, att det samma är afsedt att förekomma den så kallade "salningen", som uppskrämt åtskilliga representanter; och om Herrarne bifalla hvad Utskottet i det momentet föreslagit, så tror jag, att betänkligheterna i det hänseendet skola väsendtligen förminska. Men om de Herrar, som äro från landsbygden, ej hafva det förtroende för sina kommunalstyrelser, att de vilja antaga Herr Bennichs förslag, som öfverlemnar åt Konungens Befallningshafvande att tillsammans med kommunalstyrelserna besluta i detta fall, så anholder jag, att Herrarne åtminstone ville medgifva denna beslutanderätt åt städernas kommunalrepresentationer i förening med Konungens Befallningshafvande.

Jag ber få fästa Herrarnes uppmärksamhet derpå, att man ej har anledning misstänka, att kommunalstyrelserna och Konungens Befallningshafvande icke skulle medverka till att minska det omätliga bränvinsupandet, ty erfarenheten har visat, att dessa myndigheter, med moraliskt stöd från landets bättre befolkning, öfverallt varit de, som, efter det 1855 års Förordning utkom, verkligen fört samhället till en lyckligare ståndpunkt med afseende på nykterhet än förut; och när man har detta faktum i minnet, så torde man icke behöfva frukta att riskera något, om man öfverlemnar åt kommunalstyrelserna i allmänhet att tillsammans med Konungens Befallningshafvande besluta i detta fall. Men om man likväl skulle hysa betänkligheter för ett sådant stadgande rörande alla kommunerna, så har jag uppgjort ett förslag, som afser endast städerna; och då alla talare erkänt, att i Stockholm ett undantagsförhållande eger rum och att här en sådan förändring vore behöfelig, hoppas jag, att Kammararen måtte bifalla det samma. Det har följande lydelse: "Den, som erhållit rättighet att idka minuthandel med brännvin, får ej sälja mindre än en half kanna; dock att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, uppå framställning af

Stadsfullmäktige, eller, der sådane ej finnes, af allmän Rådstufva, eger stadga, att lägsta försäljningsbeloppet vid minuthandel med bränvin inom stadens område må utgöra en femtedels kanna, eller 20 kubiktum.*

Jag anhåller hos Herr Grefven och Talmannen om proposition på detta förslag.

Herr Ekenman: De af Kammarens ledamöter, som derföre motsatt sig förslaget om minimibeloppets för minuthandeln nedsättande, att ingenting sedan förra riksdagen tilldragit sig, som borde föranleda Kammaren att ändra sitt då fattade beslut om bibehållande af det minimibelopp, hvilket under en följd af år varit stadgadt, tillåter jag mig erinra derom, att, oansedt, mig veterligen, ingenting inträffat, som kunde föranleda till ändring af minimibeloppet för partihandel, hvilket vid sista riksdagen bibehölls, Första Kammaren likväl uti en föregående punkt för sin del beslutat, att detta minimibelopp skulle från 15 kannor höjas till 50. Skälet dertill har icke kunnat vara annat än det, att ändringen var principiellt riktig och praktiskt nyttig. Enahanda synes mig förhållandet vara med ändringen af minuthandelns minimibelopp. Det är principiellt riktigt att sådant ej finnes, ty karaktersskillnaden emellan de särskilda slagen af bränvinsförsäljning genom minuthandel och utskänkning ligger ej deruti, att den myckenhet är bestämd, som får minst på förstnämnda sättet föryttras, utan i stadgandet, att bränvinet i minuthandeln ej får på försäljningsstället förtäras. Frågan härom blef med den största grundlighet debatterad hos det Särskilda Utskott, som vid 1853 års riksdag behandlade bränvinslagstiftningen, men oansedt stor benägenhet förefanns för principen, att intet minimibelopp för minuthandel borde bestämmas, lyckades man likväl icke att inom Utskottet genomdrifva denna radikala åsigt, utan majoriteten ansåg sig böra antaga ett minimum samt satte detta till 1/2 dels kanna. Det är redan erinradt, att denna åsigt vann Ständernas bifall, men ej Konungens, och då i flera andra riktningar de oegentligheter, ja, måhända misstag, som helt naturligt blefvo förknippade med den första lagstiftningen i ämnet, småningom genom vunnen erfarenhet blifvit och blifva rättade, torde det ej vara för tidigt att rätta det ifrågavarande. Det ligger, enligt min tanke, för ingen del någon våda deruti, att den, som har behof af en mindre myckenhet bränvin, må kunna från minuteringsstället erhålla det, och icke såsom nu tvingas till utskänkningsstället, der afhemtningen medför fristelser, hvilka lagstiftaren ej bör åstadkomma, och de fördelar, som 1853 års lagstiftning medfört, anser jag icke böra skrifvas på räkningen af det ifrågavarande stadgandet, hvilket snarare otvifvelaktigt uti icke ringa mån motverkat det resultat, hvilket man åsyftade. Att detta resultat icke destomindre i hög grad vunnits, bevisas bäst af den så betydligt minskade bränvinsförbrukningen i riket, som numera utgör, genom förtäring, föga öfver 2 kannor på hvarje person af hela folkmängden, då deremot i Danmark, der förbrukningen förr var vida mindre än hos oss, man antager den utgöra nära sex kannor.

Det skulle icke vara af någon särdeles vigt att, med frånträdande af Utskottets förslag, antaga den af Herr Bennich föreslagna modifikation, derest jag ej af Herr Landshöfdingens i Elfsborgs län ytt-

rande i ämnet funnit att, hvad än kommunalmyndigheterna i detta län ansåge för sig uti detta hänseende nyttigt, ingen utsigt vore för handen, att minimibeloppet skulle af Konungens Befallningshafvande derstädes blifva nedsatt; och som jag önskar, att fördelarne af Utskottets förslag måtte tillkomma alla delar af riket, anhåller jag om proposition på bifall till detsamma.

Herr Storckenfelt: Jag anhåller endast att, med anledning af en föregående talares yttrande, få meddela, att jag ingalunda, då jag förordat en nedsättning i minimibeloppet för bränvinsminutering, fästat mig vid de personer, som köpa utländska spirituosa; deras kassa aktar jag ej på. Nej! det var deras talan, jag ville föra, som på detta rum hafva alltför få målsmän.

Grefve Hamilton, Hugo Bengt Archibald: De årligen återkommande motionerna rörande nedsättning af den qvantitet, som bör utgöra minimum vid bränvinsminutering; de åsigter, som både under närmaste föregående riksdagar och i dag blifvit här uttalade, visa tydligen, att meningarne i denna fråga äro delade. Då likväl, efter mitt förmenande, en förändring i den syftning, som Utskottet föreslagit, skulle vara gagnelig, torde det vara skäl, att man går en medelväg; och då Herr Bennich, i sin reservation, lyckats föreslå en lämplig sådan, anhåller jag, som gillar hans förslag till alla delar, få yrka bifall till detsamma.

Grefve Mörner, Carl Göran: Flere föregående talare hafva erinrat, att denna fråga vid förra riksdagen utgjort föremål för vidlyftiga öfverläggningar, och att Kammaren stadnade vid det beslut att afslå Utskottets då framställda förslag. En af representanterna från Stockholm har likväl i denna omständighet ej funnit skäl för Kammaren att vidhålla sitt då fattade beslut, enär det antal ledamöter, som då deltog i omröstningen, ej varit särdeles stort. Efter hvad förra riksdagens protokoll visar, utföll omröstningen med 48 ja emot 34 nej; och vid den omröstning, som i dag, i fråga om förra punkten, egde rum, röstade 33 ja och 44 nej. I dag hafva således 77 ledamöter deltagit i omröstningen emot 82 förra gången, och jag tror således ej mycken anledning förefinnes att tillerkänna en större betydelse åt den opinionsyttring, som i dag kan komma att afgifvas, så vida ej antalet ledamöter sedan förra omröstningen betydligt förökats.

För min del var jag förra riksdagen en af dem, som motsatte sig den föreslagna förändringen, och jag kan icke göra annorlunda nu.

Det behöfs en stark tro för att föreställa sig, det superiet skulle minskas derigenom, att man förvandlar hvarje minuteringsställe till krog. Det är uppenbart, att, när ett så litet parti som 20 kubiktum får säljas på minuthandelsstället och detta för ett pris, som utgör blott två tredjedelar af hvad för en lika qvantitet betalas på krogen, så kommer, på sätt af föregående talare äfven blifvit erinradt, försäljningen att förflytta sig hufvudsakligen till minuthandelsställena. Då den, som nu åtnöjer sig med en å två supar, skulle för samma

pris få tre eller fyra, tror jag ej, att man af en sådan anordning kan förvänta en tilltagande nykterhet.

Man har sagt, att detta icke kunde vara äfventyrligt, då man öfverlemnade beslutanderätten för hvarje särskildt fall till kommunerna. För min del kan jag icke finna, att saken härigenom gestaltar sig bättre, synnerligast då jag tar i betraktande den begärlighet, med hvilken man inom kommunerna sökt bilda bolag till krogrörelsens bedrifvande, mångenstädes i afsigt att undandraga både Staten, hushållningssällskapen och landstingen dessas rättmätiga inkomster och bereda kommunerna sjelfva större inkomster än som eljest bort desamma tillkomma. Att så tillgått torde hvar och en hafva sig bekant.

Då en annan talare fäst sig vid, att denna Kammare i dag gjort den förändring i bränvinsförsäljningsförordningen, att minsta kvantiteten brännvin vid partihandel skulle utgöra 50 kannor, samt uppgifvit, att denna förändring skulle skett med frångående af ett utaf Kammaren förra riksdagen fattadt beslut, så ber jag få hänvisa till förra Riksdagens protokoll, som ådagalägger, att den frågan ej då utgjorde föremål för Riksdagens öfverläggningar och beslut.

Om det är med verkliga förhållandet öfverensstämmande, hvilket jag ej känner, att i Danmark konsumeras så betydligt brännvin som sex kannor på personen — qvinnor och barn inberäknade — så synes mig, att man ej bör afundas vårt grannlands företråde i detta fall, eller sträfva efter att hinna ett likartadt resultat.

Hvad jag deremot tror mig veta är att i Danmark, om äfven en så stor bränvinskonsumtion som den uppgifna der eger rum, antalet öfverlastade personer, som man på gator möter, är mindre än till exempel i Sveriges hufvudstad.

Åtskilligt återstår visserligen för oss, innan denna sak blir på tillfredsställande sätt ordnad, men att frångå en inrättning, som varit god och välgörande, för att våga sig ut på försökens fält — derifrån måste jag afråda, och jag gör det så mycket heldre, som vid förra riksdagen just enahanda förslag som de af reservanterne och representanten från Stockholms stad nu framställda utgjorde föremål för Kammarens öfverläggningar och beslut, men ej kunde tillvinna sig afseende. Man ansåg sig då ej ega utsigt att inom Kammaren kunna genomdrifva ett bestämdt förslag, utan yrkade återremiss, men en sådan blef ej beviljad.

Jag yrkar afslag å så väl Utskottets som Herr Bennichs förslag.

Herr Beckman: Betydelsen af denna fråga gör densamma väl förtjent att behandlas med det grundliga allvar, man här egnat åt densamma. För min del är jag ock öfvertygad att det ifrågavarande lagstadgandet är af den högsta betydelse. Några talare hafva med afseende på detsamma vädjat till den erfarenhet, de haft tillfälle att förvärfva, och begärt, att de, hvilka hysa en motsatt åsigt, måtte låta sina theoretiska studier vika för erfarenheten. Jag erkänner, att ett sådant yrkande i allmänhet kan vara berättigadt, men jag tror, att erfarenhet här kan ställas emot erfarenhet. Jag vill ej mycket taga i anspråk den erfarenhet en talare påstått vara vunnen, nemli-

gen att här i landet skulle, i förhållande till folkmängden, förstöras mindre bränvin än i andra af honom uppgifna länder. Jag fruktar, att erfarenheten af nu gällande författnings verkan ej ställer densamma för hvarje betraktare i ett så fördelaktigt ljus. Dock är det min öfvertygelse, att under den nuvarande lagstiftningen, som innehåller detta minimum, bränvinssupandet i betydlig mån aftagit inom vårt samhälle. Det är denna erfarenhet, som jag tror blifvit vunnen, och äfven af statistiska uppgifter bekräftats. Under sådana förhållanden tillstår jag, att jag ej kan finna det rådligt, åtminstone ej utan klara theoretiska skäl, att gå ifrån denna lagstiftning, hvilken man på erfarenhetens väg funnit välgörande, och redan detta utgör för mig ett skäl, att icke nu medgifva den ifrågasatta förändringen. Jag finner derjemte att *emot* densamma kunna uppställas äfven andra ganska betydande skäl, dem jag tror kunna hemtas direkt ur den erfarenhet, hvilken af motsidan åberopats. Man tyckes nemligen vara öfverens derom, att under det nuvarande systemet den erfarenhet vunnits, att ganska många draga sig för att köpa bränvin i minuteringsboden, derföre att minimum, som der får säljas, är så högt. Jag anser detta ej vara någon nackdel, utan en fördel. Man uppställer visserligen den satsen, att sådana, som nödvändigt önska bränvin, då i stället gå på krogen. Gå de på krogen för att köpa bränvin och taga det hem till sig, så kan jag ej anse skadan häraf blifva större, än om minimum varit nedsatt; ty jag förutsätter, att flera ändock afskräckas från köpet genom det nu stadgade högre minimum. Antages åter, att en och annan verkligen egnar sig åt kroglivet, till följd deraf att han på utminuteringsstället ej får köpa mindre än en half kanna, så är det min öfvertygelse, och derpå lägger jag en synnerlig vikt, att vinsten i alla fall blir stor genom den åstadkomna minskningen i hemköp af bränvin. Ty jag kan verkligen ej komma till den öfvertygelsen, att det skulle vara någon fördel att befordra dessa hemköp af bränvin, hvarigenom sådant ständigt skulle komma att finnas till hands i hemmet. Den största och mest beklagensvärda olyckan af det gamla sättet att hafva bränvin hemma i husen var den, att ungdomen redan tidigt vandes vid bränvinssupandet. Sådant kan visserligen nu understundom hända vid bättre mans bord genom den så kallade aptitsupen. Men deremot händer det i ganska ringa mån i de fattigare hemmen, hvilka i min tanke derifrån bevaras just till följd af nu gällande stadganden. Må således vara att en och annan hufvader nu blifver drinkare genom att gå på krogen, men han förhindras åtminstone att uppföstra sina barn till drinkare, ja icke allenast förhindras derifrån, utan befrias från frestelsen att göra det, och hemmet bevaras från den styggelses vana, som lätt genom den föreslagna förändringen kunde vinna insteg. Det är i synnerhet från denna synpunkt, som jag, med all aktning för de ärade talare, som här yttrat en motsatt åsigt, ändock fortfarande anser mig böra motsätta mig den föreslagna förändringen. Jag får också erinra, att superiet i hemmen är obehagadt och okontrolleradt, hvaremot bränvinsutskänkningsbolagen, om de verkligen nitälska för ordning och sedlighet, också hafva i sin hand en magt, den de på ej få ställen begagna, att så ordna kroggrörelsen, att åtminstone de gröfsta missbruken i möjligaste måtto förekommas. Under sådana förhållanden anser jag att det nu ej är rådligt att företaga en för-

ändring i syfte att bestämma ett lägre minimum än det nuvarande. För min del åtminstone finner jag i det nu sagda tillräckligt skäl. för att lika som vid förra riksdagen rösta emot en sådan förändring som den nu föreslagna, hvarföre jag ock i ödmjukhet får anhålla om afslag å den föredragna punkten.

Herr Bennich: Det lider ej något tvifvel, att ju icke en hvar af oss vill sträfvä till samma *mål*, nemligen att minska superiet och ordna handeln med denna vara så, att den länder till så litet ondt som möjligt. Enda skiljaktigheten mellan de talare, som här yttrat sig, rör *sättet* att vinna detta mål. De Herrar, som, derföre att man en gång i en flantropisk stund bestämde minimum till en half kanna, nu mera deri se all lycka, motsätta sig af sådan anledning nedsättning. Å andra sidan finnas så många och från så många håll uttalade anledningar att befara, att just detta höga minimum är det som föranleder till den svåraste formen af bränvinssuperi, den som innefattas i kroglivet. Enligt min tanke hade det varit lyckligast, om ej detta höga minimum från början blifvit stadgadt. Det mönster, från hvilket vi hemtade denna lagstiftning, var Norges. I Norge finnes visserligen skilnad mellan försäljning och minuthandel, men deremot har man ej ansett nödigt att stadga något minimum, åtminstone ej något så högt minimum som hos oss. Sådant oakadt har det icke, så vidt jag vet, i Norge urartat till sådana följder, som man här befara. För min del är jag öfvertygad derom, att ett lyckligare förhållande än det nuvarande skulle inträda, om ett sådant beslut, som det Utskottet tillstyrkt. blefve antaget; och den meningen omfattades äfven allmänt af Utskottets ledamöter af Andra Kammaren, hvilka otvifvelaktigt lefva närmare den stora massan af folket och stå med det i större beröring än denna Kammars ledamöter.

För min del skulle jag således också omfatta Utskottets åsigt, så vida jag haft någon förhoppning, att den skulle gå igenom, men dervid möta sådana betänkligheter, som en föregående ärad talare påpekat äfvensom åtskilliga andra. Det finnes nemligen, som vi veta, kommuner, hvilka sjelfva upphemta fördel af bränvinsförsäljningen, och den högre afgift, som är stadgad för utskänkning än för utminutering, gör det naturligt att kommunerna, om de betrakta frågan ur rent finansiell synpunkt, allra helst bringa folket att hemta mesta delen af sitt bränvin på krogen, ty derpå förtjenar kommunen mest. Man har derföre, efter min tanke, ej att befara, att andra kommuner än de som göra det sedliga syftet till bestämmande vid sina anordningar skola komma att begagna sig af den utväg att få minimum nedsatt, som jag föreslagit, hvaremot de, som ej tänka på något annat än att få så stora inkomster som möjligt, nog skola söka förekomma att bränvinsförsäljning får ske på annan väg, än den som lemnar den största vi sten. Jag tror derföre, att man icke handlar annat än klokt, om man öfverlemnar åt kommunen initiativet i denna fråga, och jag betviflar, att någon enda landshöfding skall komma i förlägenhet vid afgörandet af en sådan fråga ty han kan ej vara okunnig om sinnesstämningen i de olika kommunerna, och kan han ej heller sakna tillfälle att förskaffa sig kännedom om det sannolika inflytande, som

ett dylikt medgifvande skulle kunna komma att utöfva på det moraliska tillståndet. Då på Konungens Befallningshafvande komme att bero att, efter pröfning af omständigheterna, medgifva eller afslå en nedsättning af minimum, så tror jag ej, att man behöfde befara, att, om äfven kommunerna sjelfva förbisåge vigten af denna förändring. Konungens Befallningshafvande skulle underlåta att samvetsgrannt och i det allmännas intresse pröfva dylika ansökningar. Jag kan således icke annat än fortsätta yrkandet om bifall till min reservation. I afseende på den modifikation deruti, som af en talare från Stockholmsbänken påyrkats, nemligen att denna rättighet skulle inskränkas till städerna, så ber jag få erinra derom, att ett sådant förslag efter mitt förmenande icke skulle hafva samma utsigt att kunna sammanjemkas med den mening, som antagligen kommer att göra sig gällande i Andra Kammaren, der man vill nedsätta minimum till 20 kubiktum. Såsom vi veta, så finnes det i allmänhet icke på landsbygden, åtminstone ej i den norra delen af riket, några utskänkningsställen och endast få minuteringsställen. Det är då klart, att folket inom de kommuner, der minuteringsställen äro inrättade, skola ledas af samma önsknings- och Andra Kammarens ledamöter i allmänhet, nemligen att konsumenterna må ega att köpa det parti, som motsvarar deras behof, och ej tvingas att köpa mera. Vi kunna derföre taga för afgjort, att Andra Kammaren icke skall komma att bifalla ett förslag, som ej medger landsbygdens befolkning rättighet att få tillgodonjuta samma fördel som den, hvilken man vill förutse städerna. I annat fall skulle jag ej hafva något emot att ansluta mig till nämnda förslag såsom ett steg på en bättre väg, men nu måste jag fortsätta det yrkande jag redan framställt, nemligen om bifall till min reservation.

Grefve Sparre: Jag skulle visst ej vågat att för andra gången begära ordet, om icke det blifvit sagdt, att här ett bemedlingsförslag vore framlagdt, som förtjenade att tagas i betraktande. Jag är för min del i allmänhet ingen medelvägsman och hvad särskildt angår denna medelväg, så ber jag att få säga, att det är en medelväg, som går i alldeles motsatt riktning mot den man önskar, och jag finner ej det kunna kallas en medelväg, som baskar åt ett alldeles motsatt håll mot hvad man vill. Här har blifvit sagdt, att det var i en filantropisk stund, som detta minimum bestämdes till en half kanna; ja, men det var en ganska lycklig stund, en stund som räckt nu i 16 år och som jag önskar måtte räcka i 16 år till; åtminstone vill jag icke göra slut på den. Hafva vi erfarit, att detta stadgande varit nyttigt hittills, så kan jag ej begripa, hvarföre vi skulle upphäva detsamma. Här har vidare blifvit sagdt, att ett korrektiv emot missbruk af nedsättningen utaf detta minimum skulle ligga uti det stadgande, som blifvit infördt uti nästa punkt nemligen "att vid minuthandel med bränvin skall derjemte iakttagas, att mindre försäljningsbelopp än det i §:n 2 för sådan handel lägst bestämda icke må på något kärl utlemnas". Hvad detta skulle vara för garanti, kan jag icke förstå. Så litet som 20 tum kan man alltför väl taga på
ett

ett kärl. Det är ju icke mera än hvad som rymmes i en hel butelj.

Att åter, såsom här blifvit föreslaget, inskränka denna rättighet till städerna, vore att ytterligare öka bränvinskomsumtionen i dessa och, mine Herrar, det är en beklaglig sanning, att allmogen vanligen ej konsumerar bränvin hemma, men när bönderne komma till städerna, så supade de rysligt. Jag fasar att se, huru de stå midt på gatan med buteljen för munnen och supade, och ju lättare de hafva att köpa bränvin, desto mera supade de; jag vill åtminstone ej lägga hyende under denna last och kan ej tro, att vi behöfva göra något för att underlätta försäljningen af denna vara. Ty de svårigheter, som blifvit lagda på densamma, hafva blifvit lagda dit efter moget öfvervägande. Jag vidblifver således mitt yrkande om afslag på Utskottets Betänkande. Men om jag möjligen skulle vilja göra en undantagslag, så skulle det vara för Stockholm, der en sådan agitation, som man här omtalat, verkligen råder, och der man har tillräcklig polis för att förekomma oordningar. Men i våra småstäder hafva vi ej råd att hålla så stor polis, och därför tror jag det är bäst att vi laga det superiet ej der blir hemmastadt.

Herr Lagerstråle: Det förefinnes en väsendtlig skilnad emellan de särskilda försäljningssätten i afseende på land och stad derutinnan, att i alla städer finnas både minuthandels- och utskänkningsställen, och följaktligen har den, som der vill åtkomma denna vara, i allmänhet lika långt till minuthandeln som till krogen, om än olika priser råda på dessa bägge ställen, till följd af de olika afgifterna. På landet deremot hafva, sedan den nya bränvinslagstiftningens införande, en mängd krogar blifvit indragna, så att det numera hör till undantagen, att utskänkningsställen der finnas. Minuthandelsställen finnas deremot flera. I många kommuner hafva de uppstått äfven efter den sednare lagstiftningens införande. En nedsättning i minimiqvantiteten skulle, efter mitt förmenande, derför verka olika i städerna och på landet. I städerna kan man redan nu åtkomma den quantitet, som blifvit föreslagen såsom minimum, nemligen 20 tum, allenast jag vänder mig till krogen, der detta quantum kan fås både till afhämtning, och att på stället förtäras. På landet deremot kan jag i allmänhet ej erhålla en så ringa quantitet, annat än genom en förändring i lagstiftningen. En följd af dessa olikheter synes också vara, att en nedsättning i detta minimum efter all anledning skulle komma att föranleda en större konsumtion på landsbygden, hvilket, åtminstone efter mitt förmenande, ej i allmänhet skulle blifva förhållandet hvad städerna beträffar. Redan i den nu gällande lagstiftningen förekomma åtskilliga undantag för städerna från hvad i allmänhet finnes stadgadt. Således förefaller det mig som från principiell synpunkt ingenting finnes, som hindrar att fatta ett beslut, hvilket skulle komma att gälla endast för städerna. I ganska många af dessa har redan ordnat sig en sådan form för bränvinsförsäljningen, att man äfven ifrån denna omständighet kan hemta anledning till den tro att, oberoende af sjelfva lagstiftningen, sättet att utlemna varorna

till konsumenterna der ordnas så ändamålsenligt som möjligt. I allmänhet torde ock få förutsättas, att stadsfullmäktige eller, der dessa ej finnas, allmän rådstufva inom sig hysa så hög grad af både insigter och intressen, som fordras för att, i hvad kommunen angår, vidtaga de åtgärder, som bäst främja dess fördel. För min del får jag säga, att, lika mycket som jag vill motsätta mig en nedsättning af minimum hvad landet angår, lika liten fara tror jag det vara att medgifva en sådan nedsättning för de städer, der kommunalstyrelsen sjelf beslutar en sådan åtgärd och sedermera detta beslut af Konungens Befallningshafvande finnes vara, ej blott för staden, utan äfven för orten lämpligt. Denna sednare omständighet, att nemligen vid pröfningen af dylika frågor skall tagas i betraktande äfven ortens intresse, har efter mitt förmenande sin tillämpning i fråga om de smärre städerna, der hufvudsakligt afseende bör fästas äfven på den kringliggande landsbygden, hvaremot man för de större städerna i allmänhet endast har att fästa sig vid kommunens eget område. Den af en föregående talare framhållna farhåga att, derest Herr Bennichs förslag bifölls, Konungens Befallningshafvande skulle utsättas för anlopp af särskilda kommuner, som skulle anhålla att få komma i åtnjutande af denna fördel, förfaller, om denna förman inskränkes endast till städerna. Jag får derföre för min del biträda det af Friherre Bildt framställda förslag, likvist med en mindre förändring, bestående deruti, att, då Friherre Bildt uteslöt orden "der sådant prövas för orten lämpligt", jag, med afseende på hvad jag förut yttrat angående pröfningen af dylika frågor, som afse de mindre städerna, hemställer att dessa ord måtte få kvarstå.

Friherre Bildt: Uti det förslag till beslut, som jag tog mig den friheten att framställa, förekommer ordet "eger", hvilket jag ansåg innefatta äfven den åsigt, som af den siste talaren framhållits med afseende på de mindre städerna. Men då jag för min del icke har något emot hans tillägg till det förslag, som jag framställt, så anhåller jag, för att vinna understöd af denne ärade talare, hvilken säkerligen har många ledamöter på sin sida, att få förändra mitt förslag i öfverensstämmelse med hans. Jag anhåller vidare att få protestera mot den åsigt, som här uttalats derom att de, hvilka yrkat på en nedsättning af minimum, skulle vilja lossa på de band, hvilka man bundit kring denna lagstiftning, i akt och mening att hämma superiet. Det är ingalunda vår afsigt att öka superiet, utan endast att yrka på borttagandet af de band, som verka tryckande på allmänheten, utan att det dermed afsedda ändamålet vinnes. Man har vidare här sagt, att, i fall detta förslag blefve antaget, man skulle komma att förvandla alla minuteringsställen till krogar. Härvid ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att skilnaden emellan ett utminuteringsställe och en krog är den, att på en krog får jag supat ur hvad jag köpt, men detta får jag ej göra i minuteringsboden, hvadan skilnaden således icke beror på den quantitet, som jag köper, ty om jag i minuteringsboden får köpa en butelj i den ena fickan eller två buteljer, en i hvarje, kan just komma på ett ut. Med afseende på hvad en talare yttrade, att, ehuru man i Danmark super

mera än här, man likväl der träffar färre fulla personer än här, så ber jag få nämna, att jag tror orsaken dertill vara, att man har det bättre stäldt der, i så måtto att man der super mindre på krogen än här.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den talare, som yttrade sig näst före den siste, uppdrog en skilnad emellan förhållandena i stad och på landet, och visade att, då man i stad har tillfälle att efter behag på utskänkningsställena erhålla huru liten quantitet bränvin som helst, så kunde man deremot på landet i allmänhet icke få köpa mera än det för minuthandeln minsta tillåtna beloppet. I denna omständighet fann han en anledning att rekommendera varsamhet med afseende på lagstiftningens ändring för landsbygden, hvaremot han ansåg att samma betänklighet icke mötte för en förändring för städerna. För mig synes det dock uppenbart, att en förändring för städerna, der man redan kan få köpa huru mycket eller huru litet man vill, och der det icke finnes några band för dem, som vilja köpa ett större eller mindre mått bränvin, blott de gå till rätta stället, är både onödig och obehöflig. Han behöfver ju icke nödvändigt gå på krogen, ty han kan på en kallare erhålla det belopp, han åstundar. Är det dessutom så väl inrättadt, som jag af åtskilliga handlingar inhemtat, att en och samma person har både minuterung och utskänkning i samma hus, så att det är minuthandel på ena sidan och, när man går förbi hörnet, man träffar på en krog på andra sidan, så torde man hafva ännu mindre svårigheter att få köpa hvilka quantiteter bränvin man vill.

Såsom ett skäl för bifall till en förändring i afseende å bränvinshandeln i städerna har anförts, att man icke behöfde befara några olägenheter utaf införandet af en större frihet der, emedan de, hvilka hade vården om stadens angelägenheter, nog samt kunde vaka öfver att endast sådana åtgärder vidtogos, som lände till kommunens bästa. Ja, det är jag alldeles öfvertygad om, att hvad som medför den största vinsten för kommunen, det kommer nog att gå igenom frändeles såsom hittills. Genom att sätta minimum för minuthandeln lågt, kan man ju bereda en stark afsättning åt landsbygden, och kan man hoppas, att denna skulle väsentligen ökas i följd af det lägre pris, som varan betingar vid minuthandel, skulle säkerligen städerna icke förbise sitt intresse i detta afseende. Men härigenom skulle ett ännu ofördelaktigare förhållande uppstå för landsbygden, än om, på sätt en annan talare här i närheten anmärkt, en förändring medgafs på landet, i följd hvaraf utminuteringsställen kunde komma att anläggas utanför sjelfva stadsporten, till förtång för stadsinnevävarne. Detta tror jag nemligen vara mindre sannolikt, än den andra omständigheten, som icke blott är sannolik, utan af erfarenheten tillräckligt bekräftad. Man har sagt, att detta icke vore så äfventyrligt, derföre att Konungens Befallningshafvandes profning skulle innefatta, ej endast om denna handel vore fördelaktig för staden, utan äfven om den vore lämplig för orten. Jag tager mig här friheten påminna om ett stadgande från en icke så aflägsen tid, enligt hvilket en likartad profningsrätt var lagd i Konungens Befallningshafvandes händer, men hvilket stadgande snart omintetgjordes. Detta var i fråga om rätt

att idka landthandel. Det hette då, att det skulle bero på Konungens Befallningshafvandes pröfning, att afgöra, huruvida en sådan landthandel skulle tillåtas eller ej. Det var en tid, då man såsom princip antagit att, då kommunen icke ville hafva en sådan landthandel och Konungens Befallningshafvande efter pröfning äfven ogillat ansökningen att få inrätta en sådan, det icke lönade sig att klaga, emedan i sådana fall Konungens Befallningshafvandes beslut alltid vann fastställelse. Det kom dock en annan tid, då detta ansågs innebära ett obehörigt intrång i hvars och ens fria verksamhet, och författningen har nu också blifvit upphäfd. För min del synes det här ligga helt nära att antaga, att man äfven i detta fall vill begagna stadgandet om denna pröfningsrätt endast såsom en öfvergångsbro, som man snart skall nedriva, för att få proklamera den fria konkurrensen, såsom den enda rätta normen. Jag tror icke heller att den föreslagna ståndpunkten kan blifva i längden hållbar, emedan den är alltför godtycklig; när det, som beviljas Pål, nekas Per, så kan det icke dröja länge, innan man måste ändra en sådan lag, och medgifva lika rätt eller lika obegränsad frihet åt både Pål och Per. Jag vidhåller mitt nyss framställda yrkande.

Friherre Bildt: Jag anhåller om ursäkt för det att jag ännu en gång tagit till orda i denna sak. Jag har blott begärt ordet för att tillbakavisa den insinuation, som den siste talaren tillåtit sig göra emot kommunalrepresentationen i allmänhet och särskildt mot den kommunalstyrelse, som uttalat en önskan om att få förändringar uti bränvinslagstiftningen. Jag anser denna insinuation oberättigad och oriktig och den hade sålunda icke bort kunna framställas af en sådan man. Han har sagt, att, om man öfverlemnar till kommunalrepresentationen att besluta i dessa frågor, så skall det blifva vinstbegäret, som dikterar besluten. Jag kan dock i detta fall återopa fakta, som visa raka motsatsen af hvad denne talare förmodade skulle blifva följden af dessa beslut. Sedan kommunalrepresentationen här i Stockholm blifvit införd, har krogarnas antal, som förut utgjort omkring 500, på grund af dess åtgärder blifvit minskadt till 327. Detta har icke varit lätt att åstadkomma, men kommunen har icke tvekat att, äfven med minskning af dess inkomster, draga samhället framåt i moraliskt hänseende, om ock vinstbegäret lockat andra.

Jag har icke kunnat låta ett sådant yttrande, som den siste talaren afgifvit, stå utan svar i protokollet, men jag ber dock Herrarne ännu en gång om ursäkt för det jag med detta svar upptagit Kammarens tid.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, förmälte Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden, nemligen: 1:o att Utskottets förslag skulle bifallas; 2:o af Herr Hallenborg, att Kammarén måtte besluta, att den ifrågavarande §:n skulle erhålla följande lydelse: "Den, som erhållit rättighet att idka minuthandel med bränvin, får ej sälja mindre än en half kanna; dock att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, uppå framställning i stad af Stadsfullmäktige eller, der sådane ej finnas, af allmän

Rådstufva, och å landet af kommunalnämnd efter kommunalstämmas hörande, eger, der sådant pröfvas för orten lämpligt, stadga, att lägsta försäljningsbeloppet vid minuthandel med bränvin inom kommunens område må utgöra en femtedels kanna, eller 20 kubiktum"; 3:o af Herr Lagerstråle, att åt §:n skulle gifvas följande lydelse: "Den, som erhållit rättighet att idka minuthandel med bränvin, får ej sälja mindre än en half kanna; dock att, för stad, Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, uppå framställning af Stadsfullmäktige eller, der sådane ej finnas, af allmän Rådstufva, eger, der sådant pröfvas för orten lämpligt, stadga, att lägsta försäljningsbeloppet vid minuthandel med bränvin inom kommunens område må utgöra en femtedels kanna, eller 20 kubiktum"; samt 4:o att Utskottets förslag måtte af Kammaren afslås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets förslag, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja, sedermera proposition på antagande af Herr Hallenborgs förslag, då svaren likaledes utföllo med många nej jemte åtskilliga ja, vidare proposition på bifall till Herr Lagerstråles förslag, hvartill svarades många nej, blandade med ja, och slutligen proposition på afslag å Utskottets hemställan, hvilken proposition besvarades med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Sedan Kammaren, uppå gjord framställning, till kontraposition vid voteringen antagit Herr Lagerstråles förslag; uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som afslår Bevillnings-Utskottets hemställan i afseende å § 2 i Betänkandet N:o 13, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antager Kammaren det förslag till §:ns lydelse, som Herr Lagerstråle afgifvit.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 57;

Nej — 35.

§ 3.

Utskottets första förslag.

Herr Bennich: Efter det beslut, Kammaren nyss fattat, lærer det icke kunna gå an att godkänna hvad Bevillnings-Utskottet i förvarande punkt föreslagit. Detta förslag har nemligen blifvit fram-

ställdt under förutsättning att förslaget i 2:dra §:n skulle godkännas. Då nu emellertid 2:dra §:n blifvit afslagen, så måste också denna i konsekvens dermed afslås.

Öfverläggningen förklarades slutad och förslaget afslogs.

Utskottets sednare hemställan.

Herr Lagerstråle: I den lagstiftning, som för närvarande gäller, hafva straffbestämmelserna egentligen afseende på försäljning af bränvin eller på öfverträdelser af de inskränkande stadganden, som författningen härom innehåller. Den nu föreslagna ändringen afviker emellertid härifrån derutinnan, att vid den så kallade salningen den äfven gör köparen ansvarig för den åtgärd att, då han i kommission för andra uppköpt ett större parti bränvin, han sedermera dem emellan utan vinst för sig sjelf fördelar detsamma. För mig synes det som ett sådant stadgande icke skulle hvila på rättvis eller billig grund. Icke kan det vara något lagstridigt att en åbo i en by vid en resa till staden åtager sig att för sina grannar uppköpa 15 kannor bränvin och sedermera mellan requirenterna fördela detta, utan att han derpå har ringaste vinst. Han gör det ju endast såsom granne och bekant med requirenterna. Skulle det förslag, som nu blifvit framlagdt, komma att framträda såsom lag, så skulle en sådan person bli underkastad enahanda bötesansvar, som om han af vinstbegär försålt bränvinet. Jag hemställer, om det kan i allmänna rättskänslan betraktas såsom en förbrytelse mot gällande lag, att jag på detta sätt åt mina grannar uträttar ärenden i staden, allrahelst då ett så beskaffadt inköp af alla andra varor icke kan så betraktas. I alla sådana straffbestämmelser har det äfven varit säljaren allena, som blifvit antastad och fått plikta, men icke köparen.

Jemväl en annan omständighet synes mig försvåra antagandet af en sådan lagbestämmelse, som här blifvit ifrågasatt. Det är nemligen enligt gällande författning medgifvet köpare af bränvin att utan hinder häraf afgifva vittnesmål öfver de åtgärder, han vidtagit för inköp af bränvin. Jag hemställer, huruvida ett så beskaffadt och för rätttegångars behöriga utförande nödigt stadgande skall kunna bibehållas, om ett sådant stadgande som detta intages i författningen. Då skulle i många fall den, som köper bränvin, i och med detsamma, genom den åtgärd han vidtagit att fördela detsamma, sjelf blifva lagbrytare och således kunna jäfvas af den, som blifvit tilltalad för den ursprungliga försäljningen.

Det har vid någon föregående riksdag varit ifrågasatt att i författningen införa ett likartadt stadgande, men det har icke vunnit Kongl. Maj:ts bifall, hufvudsakligen på den grund att, då lagbestämmelserna i allmänhet afse att förhindra säljare af bränvin att undandraga sig bränvinsskatten, det icke ansetts lämpligt att omintetgöra de utvägar, som författningen till utrönande häraf innehålla. Köparen har hittills gått fri, äfven om han hos en partihandlande köpt en kvantitet bränvin, som endast en minuthandlare varit berättigad att sälja.

Jag tror icke att det onda, som för närvarande kan uppkomma genom den s. k. salningen, kan motas genom detta förslag, som snarare leder till ett värre ondt, och jag anhåller sålunda om afslag på Utskottets förevarande framställning.

Herr Bennich: Det ligger i hela naturen af denna lagstiftning, som hvilat på en knappast försvarlig grund, att den äfven i sina konsekvenser skall leda till knappast försvarliga resultater. Det är samma förhållande med många andra stadganden i denna lag, såsom om maximum och minimum med mera, hvartill icke finnes någon motsvarighet i fråga om handel med andra varor. Men då man en gång ansett dylika undantagsstadganden i detta hänseende erforderliga, så ligger det nödvändigt på lagstiftaren att se till, det de meddelade föreskrifterna icke bli tomma ord, utan verkligen efterlefas. Ett bland de sätt, hvarpå den nu gällande lagstiftningen mest kringgåts, har varit den s. k. salningen. Flera personer hafva slagit sig ihop och köpt det tillåtna minimum, vare sig för parti- eller minuthandeln, hvarefter de sins emellan delat ut detta. Sådana åtgärder hafva varit föremål för åtal; men den som delat ut bränvinet kan ej åtkommas; han förklarar, att han ej utminuterat bränvin, att han blott varit kommissionär åt Per och Pål att för deras räkning köpa bränvinet och att han endast fullgjort detta uppdrag. Man har hos Bevillnings-Utskottet företett domstolsbeslut, som visa att, äfven der det varit alldeles påtagligt, att den förefigna kommissionären icke varit kommissionär för flera köpare utan för någon säljare, har vinstbegäret icke kunnat bevisas, utan den tilltalade har undgått allt straff. Vill man gå till väga efter de grymma bestämmelser, som författningen innehåller, så måste man se till, att man genom straffpåföljden gör lagen lefvande. Detta är hvad Utskottet har trott sig kunna åstadkomma genom det framlagda förslaget. Om Herrarne behagade observera, så är uti detta endast stadgadt straff för den, som delar ut bränvin i mindre kvantitet, än som från det försäljningsställe, der bränvinet hemtas, fått utlemnas. Stadgas icke ett sådant straff, så är det klart, att man öfverflyttar minuthandelsrörelsen till dem, hvilka sålunda kringgå lagen, från dem, som lagligen anmält sig till försäljning och derföre betala skatt, samt äro underkastade särskild kontroll.

Som sagdt är, lagstiftningens konsekvenser fordra dessa föreskrifter, och jag tror att, om man vill upprätthålla en lag, som blifvit stiftad, så får man ock se till, att man deruti stadgar sådana bestämmelser, som leda till lagens efterlefnad.

Den betänklighet, siste talaren hyste, då han sade att, genom ett sådant stadgande, köparen skulle blifva förhindrad att vittna i dessa mål, tror jag icke hafva någon grund för sig, ty först och främst skulle köparen endast i de fall, då han i sin ordning blir tilltalad såsom utminuterare af bränvin, kunna uteslutas från att vittna, och för det andra kan jag icke se, att den omständigheten, att han själf är tilltalad, skall i alla händelser medföra obehörighet för honom att vittna i dylika mål.

Om man vill ha författningen riktigt tillämpad, så får man ock underkasta sig de olägenheter, som följa af dess konsekvenser, och

detta har Utskottet äfven insett, då det framkommit med nu ifrågasvarande förslag.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag instämmer med den förste talaren och kan ej inse det rättsenliga deruti, att på detta sätt vilja tillskapa en mängd brottslingar, och såsom lagstridiga stämpla en mängd handlingar, hvilka i och för sig icke innebära något orätt. Handlingens brottsliga beskaffenhet skulle härvid bestämmas af den tillfälliga omständigheten, om bränvinet blifvit köpt på ett utskänkingsställe, i hvilket fall någon straffpåföljd icke kunde ifrågakomma, eller på ett minuteringsställe, i hvilken händelse den som köpt och fördelat bränvinet skulle straffas såsom lönnkrögare. Har inköpet deremot skett på ett sådant ställe, der partihandel idkas, så vet man ej, hvilket straff som skall tillämpas, om den brottslige skall straffas såsom lönnkrögare eller för oloflig minuthandel med spirituösa drycker. Jag kan ej finna annat, än att förslaget är i högsta grad olämpligt, och yrkar därför afslag å detsamma.

Herr von Gegerfelt: Då jag för min del anser mig böra yrka bifall till ifrågasvarande förslag, har jag begärt ordet för att göra ett tillägg till den näst siste talarens yttrande och fästa uppmärksamheten på en omständighet, som vid frågans afgörande bör tagas i betraktande. Tredje paragrafen i författningen innehåller, att vid handel, som i föregående § omförmåles, må hvad såldt blifvit icke i mindre belopp än det minsta, som i hvarterda fallet säljas må, utlemnas, eller emellan flera köpare fördelas. Om således 2 eller 3 köpare infinna sig i en bod och gemensamt köpa en qvantitet bränvin, så får säljaren icke i boden dela densamma i mindre qvantiteter än stadgad blifvit, ty då är säljaren underkastad ansvarsåföljd, men om en af dessa personer afhentar bränvinet, så skulle han vara berättigad att utanför boden verkställa en sådan fördelning, som är säljare i lag förbuden, och vara ansvarsfri. Denna fråga om salning har i alla tider utgjort lagstiftarens förtviflan; och åtskilliga försök hafva, ehuru förgäfves, gjorts, att förekomma densamma. Utskottet har nu valt den utvägen att hänskjuta frågan till Kongl. Maj:t, hvilket ock synes vara i närvarande fall det lämpligaste. Här är ingalunda fråga, såsom en föregående talare yttrade, om att någon skall straffas såsom kommissionär för andra, ty uppträder han såsom kommissionär, så kan han köpa särskildt hvar och en qvantitet, som af komittenterna begäres, på ett sådant ställe, der så små belopp som erfordras få afyttras. Men om han begagnar sig af sitt kommissionärskap på det sättet, att han köper det sammanslagna beloppet på ett sådant ställe, der det kan erhållas till billigare pris, så är han i sjelfva verket en mellanhandlande, han har då utminuterat eller utskänkt bränvin, som han i större partier inköpt, och han bör därför drabbas af det i lag stadgade ansvar. Jag yrkar därför bifall till Utskottets hemställan.

Herr Almqvist, Erik Victor: Äfven jag ber att få instämma i Utskottets här afgifna förslag. Jag medgifver visserligen, att detsamma skulle kunna föranleda till obehag för personer, som af andra

haft i uppdrag att för deras räkning inköpa bränvin, och således verkligen vore kommissionärer, men detta är af så ringa vikt, att jag ej anser det böra lägga hinder i vägen för införandet af ett stadgande, som ovillkorligen skulle komma att medföra betydliga förmåner. Man vet hvilket öskick i åtskilliga landsorter, synnerligast vid sådana tillfällen då större folksamlingar förekomma, bedrifves dymedelst, att personer, som inköpt bränvin i större kvantiteter, fördela bränvinet mellan olika personer, som derigenom komma i tillfälle att för billigare pris öfverlasta sig, och hvilka oordningar genom dessa försäljningar och utskänkningar åstadkommas. Jag har mig bekant, att i den landsort, der jag är bosatt, vid flera tillfällen synnerligast å marknader på detta sätt tillgått, utan att man lyckats åstadkomma bevisning derom att utdelningen icke skett på grund af erhållet uppdrag, utan varit verklig försäljning, hvaraf följden naturligtvis blifvit, att den felaktige ej kunnat till straff befordras. Önskligt är derföre att erhålla ett lagstadgande, som gör det möjligt att med straff träffa en person, som på ofvannämnda sätt, utan att erlægga stadgad afgift, utminuterar eller utskänker bränvin. Det föreslagna stadgandet torde deremot icke kunna för ärliga kommissionärer förorsaka någon egentlig olägenhet, ty här är ju endast fråga om utdelning af mindre partier, än som för minuthandel äro tillåtna, der icke inköpet skett i *lika små* partier. Jag är således fullt öfvertygad om att, hvad Utskottet här föreslagit, kommer att hafva ett ganska gagnande inflytande och förebygga många olägenheter, som nu förekomma till följd af den så kallade "salningen", hvidan jag instämmer med dem, som yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Beckman: Ett stadgande i den föreslagna syftningen tror jag verkligen skulle medföra ganska mycken fördel, synnerligast derigenom att det komme att bereda möjlighet att utrota ett missbruk, som nu ofta förekommer, bestående deri att personer, som i städerna idka bränvinsförsäljning, genom kommissionärer å landsbygden i mindre skala bedrifva utminuterung och utskänkning af bränvin. Min öfvertygelse är derföre att något stadgande i den antyddda riktningen bör göras, och jag tror äfven, att Utskottets förslag är ganska tillfredsställande, om jag än skulle önska, att detsamma i sin uppställning blefve något närmare bestämdt, så att det icke måtte lägga något hinder i vägen för en loflig verksamhet, det vill säga medföra någon olägenhet för en person, som, utan att vara ett medel för missbruket, verkligen utför ett uppdrag, som han af andra personer erhållit. Sjelf tilltror jag mig dock icke att kunna formulera något annat och lämpligare förslag, och vill äfven för min del yrka bifall till Utskottets hemställan, ehuru jag icke har någonting emot, att, i händelse återremiss skulle af andra yrkas, deruti instämma, på den grund, jag nyss angifvit.

Herr Lagerstråle: Den bestraffning, som för närvarande ålägges för oloflig minuthandel eller utskänkning af starka drycker, drabbar lagbrytaren derföre, att han undandragit sig att erlægga den skatt, som för utskänkning eller minuthandel är bestämd. Den, som köper

hos en minuthandlare eller utskänkare och sedermera mellan andra fördelar hvad han köpt, har ju ej undandragit sig någon slags beskattning, som är i lag stadgad för den ena eller andra sorten af nämnda försäljningsrättigheter. Sker det deremot för att göra en vinst på affären, så har han ju i sjelfva verket utskänkt eller utminuterat bränvin, och han bör därför kunna drabbas af det straff, som i nu gällande författningar för dylika förbrytelser redan finnas stadgade. Men att, såsom här blifvit föreslaget, med straff belägga en handling, som ej kan såsom brottslig anses, tror jag ej lämpligen låter sig göra. Vi få dessutom icke förglömma, att de, som försälja bränvin, utgöra ett ringa antal mot dem, som köpa denna vara, dels för egen, dels för andras räkning, och att genom en sådan lagstiftning, som den nu ifrågasatta, i händelse den kommer till stånd, en stor mängd af förbrytare komme att skapas samt blifva åtalade och fälda, hvilka, enligt min uppfattning, icke kunde läggas till last något, som egentligen vore att stämpla såsom brott.

Herr Beckman: Den siste talarens anförande var verkligen egadt att ingifva vissa farhågor, i afseende å lämpligheten att antaga detta förslag. Jag tror dock, att en person, som inköpt en större quantitet bränvin och sedan fördelar densamma på flera händer, i sjelfva verket är att anse såsom minuthandlare eller utskänkare, och såsom sådan bör betraktas och behandlas. Jag vet ej, om jag rätt uppfattat saken, men det vill dock synas mig, som om äfven han, i hvad på honom ankommit, sökt undandraga sig den i lag föreskrifna beskattningen och därför bör ställas till ansvar, liksom hvarje annan lagbrytare.

Jag vågar fortfarande anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Herr von Gegerfelt: Den näst siste talaren yttrade att säljare, som mellan flera utdelar bränvin, undandraget sig den i lag stadgade beskattningen. Jag vågar häremot erinra, att sådant icke sker af honom utan tvärtom af dem, som för erhållande af billigare pris slå sig tillsammans och på ett ställe samfäldt uppköpa en quantitet bränvin, den de sedermera sig emellan fördela i mindre belopp, än på nämnda ställe finge försäljas; och detta är för mig ett ytterligare skäl att yrka bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels afslag derå, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Utskottets hemställan och, då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslögs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets senare hemställan under § 3 i Betänkandet N:o 13, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren denna hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 53;

Nej — 25.

§ 5.

Herr Hazelius: Utan att förmädet våga hoppas att, för ifråga-
varande motion, kunna hos Kammaren utverka en annan utgång, än
den han erhållit i Utskottet, ber jag endast att öfver motionen få hålla
ett litet kort liktal. Jag beklagar på det högsta, att Utskottet icke
funnit skäl att understödja mitt förslag om vidtagande af en åtgärd,
som, enligt min föreställning, måste verksamt motarbeta bränvinssu-
pandet och lönnkrögeriet på landet. Detta saknade understöd förun-
drar mig så mycket mera som Utskottets egna ledamöter, enligt hvad
man finner af Betänkandet, vitsordat, "att äfven den större partihan-
deln med bränvin, utöfvad i handelsbodarne å landet, visat sig skad-
lig för folkets ordning och sedlighet, i det att dessa handelsbodar
flerestädes synas vilja öfvergå till krogar"; och att "handelsrättighe-
ter å landsbygden ofta utöfvas endast för att i förening dermed drifva
en vinstgifvande bränvinshandel"; hvori allt Utskottet icke kunnat
underlåta att "se de betänkligaste olägenheter af bränvinshandelns
förening med annan handelsrörelse". Härigenom har Utskottet instämt
uti hvad jag såsom skäl för min motion anfört, och Utskottet har be-
tonat dessa skäl med en skärpa i uttrycken, hvarför jag är Utskottet
tacksam. Det oaktadt har Utskottet kommit till ett resultat, som icke
öfverensstämmer med min önskan och ej heller tyckes utgöra någon
konsequens af de nyss anförda premisserna. De skäl, hvarmed Ut-
skottet motiverat detta slut, synas emellertid ganska svaga. Utskot-
tet säger sig icke kunna "anse, att de anförda olägenheterna berättiga
till ett stadgande, hvarigenom landthandlarnes klass allena skulle be-
röfvas denna rätt", nemligen att idka partihandel med spirituosa, och
vidare att "ett dylikt stadgande med den aldra största lätthet skulle
kunna kringgås." En rättighet måtte kunna beröfvas, om den är skad-
lig, och ingen lag finnes som ej kan kringgås. Slutligen får jag be-
klaga, att Utskottet icke ansett någon åtgärd behöflig för att hindra
spridningen af den förderfliga dryck, som under benämningen *vin* för-
säljes af landthandlarna.

Ehuru jag således haft skäl att för min motion vänta ett annat
öde, än Utskottet förunnat den, vill jag icke nu framställa något yr-
kande, utan anser mig, när motionen här står vid grafvens rand, böra
tåligt afbida den yttersta domen, det vill säga den tid, som jag hop-
pas icke vara aflägsen, då insigten om det förderfliga uti de af mig

nu anförda förhållandena blir så allmän och så fullständig, att en rättelse deraf anses som en oafvislig nödvändighet.

Herr Berlin: Jag kan, likasom motionären, icke underlåta att beklaga det slut, hvartill Utskottet kommit, då det afstyrt bifall till en motion, som afsett att, om ej förekomma, dock åtminstone förminska en af de förderligaste följder, som landthandeln medför för vårt folk. Utskottet har såsom skäl för sitt afstyrkande anført, att man icke skulle vara berättigad att införa ett stadgande, hvarigenom landthandlandenas klass allena skulle beröfvas rättigheten att försälja bränvin eller vin. Utskottet har sålunda ansett sig icke böra lædera en princip, men, mine Herrar, i praxis måste man ju ofta nog afvika från de stränga principerna, och att detta i mera än ett fall skett särskildt i fråga om denna lagstiftningsgren torde vara en sanning, som af ingen kan bestridas. Jag vill i det fallet påpeka, att t. ex. i Lappmarkerna bränvin ej får införas och försälas. Vidare säger Utskottet, att ett stadgande i denna riktning med den allra största lätthet skulle kunna kringgå, och det dermed åsyftade ändamålet sålunda icke komma att vinnas. Det torde dock, enligt mitt förmenande, vara lättare att utröna, om bränvin försäljes i en handelslokal, än i *hvilken quantitet* det der afyttras.

Det skäl, som Utskottet slutligen åberopat till stöd för sitt afstyrkande af motionärens förslag, att så kalladt "vin" ej skulle af landthandlarna få utskänkas, får jag tillstå att jag ej rätt förstår, ty om ock borttagandet af denna rätt medförde någon svårighet för den, som har råd och lust att dricka vin, att skaffa sig denna vara, tror jag dock att omfördälda olägenhet är af ringa betydelse, och att man derföre ej borde motsätta sig införandet af ett stadgande, som ovilkorligen skulle komma att medföra en stor fördel. Men en annan orsak förefinnes, som kraftigt talar för förslaget, och det är att på landet i flera orter under benämningen "vin" försäljes bränvin, försatt med färgämne och andra ämnen, för helsan ofta ganska skadliga. Under benämningen "rött vin" och "korsbärsvin" m. m. utskänkes af landthandlare nästan öfverallt bränvin, bemängdt med hvarjehanda kryddartade essencer eller andra tillsatser, och lika stora skäl finnes att förbjuda en sådan försäljning som vanlig bränvinsförsäljning.

Då motionären emellertid låtit sitt förslag falla, och endast beklagat den utgång, detsamma fått, så måste äfven jag inskränka mig till att instämma med honom, dock under uttalande af den förhoppningen, att det ej skall dröja länge, innan ett stadgande i den af motionären antydda riktning blir af Riksdagen antaget.

Herr Beckman: Jag är till större delen förekommen af föregående talare, men kan dock ej underlåta att, i en fråga sådan som denna, uttala mitt bifall till de sträfvanden, hvarom motionärens förslag bär vittne. För min del tror jag visserligen, att, om Kammarernas nyss fattade beslut rörande minimum för partihandel med bränvin vunno laga kraft, faran för denna varas försäljning af landthandlarna vore i det väsentligaste undanröjd, men då kvarstår alltid den med lika mycket skäl öfverklagade handeln med s. k. "vin", hvarigenom, såsom

man vet, det största oskicket bedrifves. Troligt är, att man icke kan med tillräcklig kraft motarbeta detta missbruk, utan att använda den radikalkuren att *förbjuda all* dylik försäljning. Då motionären emellertid ej framställt något yrkande, vill ej heller jag göra det, utan inskränker mig att, på sätt som skett, hafva uttalat min åsigt i frågan.

Herr Petre: I motsats till föregående talare vågar jag hemställa hvad nytta denna motion skulle kunna medföra, då i alla händelser den rörelse, som man velat förbjuda landthandlarne, skulle kunna bedrifvas af hvarje annan, inom kommunen boende person. Här är ju icke fråga om minuthandel med eller utskänkning af bränvin, utan endast om försäljning af bränvin till belopp af 15 kannor, och derutöfver, och sådan försäljning eller handel är tillåten för hvem som helst. Om man förbjuder landthandlaren att befatta sig med sådan rörelse, så kan densamma i stället bedrifvas af hans närmaste granne. Hvad särskildt beträffar försäljningen af vin, så är det naturligt att, om denna dryck innehåller tillräcklig sprithalt för att kunna hänföras till sådana spirituösa drycker, som bränvinsförsäljningsförordningens stadganden omfatta, så får den äfven nu icke af landthandlarne försälas i mindre quantiteter än 15 kannor. Men innehåller vinet icke den bestämda sprithalten, så bör frågan om villkoren för dess försäljning icke behandlas i sammanhang med den förordning, som nu är föremål för vår pröfning. Jag får sålunda tillstyrka bifall till Utskottets framställning i denna punkt.

Öfverläggningen förklarades slutad och Utskottets hemställan bifölls.

§§ 10 och 15.

Utskottets första hemställan.

Bifölls.

Utskottets andra hemställan.

Herr Bennich: Jag tillåter mig att fästa Herrarnes uppmärksamhet på den reservation, som i afseende å denna punkt blifvit afgifven af flere bland Utskottets ledamöter och hvilken återfinnes å pag. 16 i Betänkandet. Dessa reservanter hafva i anledning af Herr Jungmarkers motion hemställt, att dels till 1 mom. 10 § och dels till 15 § af nu gällande bränvinsförsäljningsförfattning måtte göras tillägg af innehåll, att mot antaget auktionsanbud å bränvinsförsäljningsrättigheter klagan icke må föras, derest icke visas kan, att auktionen icke i behörig ordning försiggått, i hvilket sednare fall, hvad särskildt beträffar landet, besvär kunna inom 30 dagar från auktionsdagen till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet ingifvas. Anledningen till denna reservation är, att, enligt motionärens uppgift, hvilken blifvit inom Utskottet vitsordad, ordnandet af bränvinsförsäljningen, som, enligt 10 och 15 §§ är öfverlemnadt åt de kom-

munala myndigheterna, i viss mån förhindras derigenom att spekulanter, som icke af vederbörande kommunalstyrelser godkännas, tillåtas att öfverklaga det af styrelsen gjorda antagandet af annat anbud. Följden af sådana spekulanter klagan blir att den ordnade, lofliga och, enligt kommunens egen uppfattning, i goda händer anförtrödda försäljningen hindras och uppehålles. I denna lofliga rörelse tillåtes sålunda ett intrång, som icke afser något gagneligt ändamål, utan endast att tillfredsställa processlystnaden hos de personer, åt hvilka kommunen ansett sig icke kunna anförtro den rörelse, som här är i fråga. Det är sålunda i ordningens intresse, som jag anser ett stadgande i nyssnämnda syftning erforderligt, och jag tillåter mig att på denna grund anhålla, det behagade Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, i anledning af Herr Jungmarkers motion, bifalla hvad reservanterna i detta afseende föreslagit.

Grefve Hamilton, Hugo Bengt Archibald: Den nu ifrågasatta inskränkningen af rättigheten, att föra klagan mot magistrats eller kommunalnämnds beslut rörande antagande af auktionsanbud å bränvinsförsäljningsrättigheter, skulle, på sätt Utskottet antyd, hafva till följd att göra den enskilde rättslös gentemot de kommunala myndigheterna, vid det tyvärr ofta inträffande förhållande, att enskilda intressen göra sig gällande vid kommunalbeslut, ehuru vid dessa sedanares fattande alla laga former kunna vara iakttagna. Jag tror det på grund deraf vara nödvändigt att bibehålla det stadgande, som nu finnes. Utskottet har visserligen försummat att besvara den del af Herr Jungmarkers förslag, som afsåg stadgande af viss tid, inom hvilken klagan öfver dylikt beslut skall inroparne delgifvas, och jag medgifver att det är ett fel att icke ett sådant stadgande finnes. Men nödig rättelse i detta hänseende torde lämpligast kunna vinnas genom ändring af Kommunallagen. Jag anhåller sålunda om bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets förevarande hemställan, och dels af Herr Bennich, att Kammaren, med afslag derå, skulle besluta, att till § 10 mom. 1 och till § 15 skulle göras ett nytt tillägg, hvarigenom slutet af mom. 1 § 10 erhöles följande lydelse: "auktionsanbudet pröfvas af magistraten, som ege dem, med afseende ej mindre å de bjudandes behörighet och tjenlighet, än äfven å den erbjudna afgiftens belopp, antaga eller förkasta. *Mot sålunda antaget anbud må klagan ej föras, derest ej visas kan, att auktionen icke i behörig ordning försiggått*"; och likaledes slutet af § 15 komme att lyda sålunda: "Kommunalnämnden pröfve de anbud, som dervid göras, och ege dem, med afseende ej mindre å de bjudandes behörighet och tjenlighet, än äfven å den erbjudna afgiftens belopp, antaga eller förkasta. *Mot sålunda antaget anbud må klagan ej föras, derest ej visas kan, att auktionen icke i behörig ordning försiggått, i hvilken händelse besvär kunna inom 30 dagar från auktionsdagen till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet ingifvas.*"

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Utskottets hemställan och, då dervid svarades många ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Utskottets sista förslag.

Bifölls.

§ 24.

Utskottets hemställan bifölls.

§§ 41, 44 och 45.

Grefve Mörner, Oscar: Jag hade föreställt mig att det skulle uppstå någon debatt om denna punkt. Den här föreslagna förhöjningen af bötesbeloppen synes mig nemligen vara alltför stor, helst erfarenheten icke torde hafva visat att de hittills föreskrifna bötesbeloppen varit otillräckliga för att afskräcka från brott mot författningen. Man säger visserligen att genom den nya strafflagen böters förvandling till kroppsstraff blifvit fotad på en ny och lägre skala. Men då i alla händelser den ifrågavarande, nu gällande lagen icke visat sig overksam, så vet jag ej hvarför man skall ändra densamma. Jag yrkar sålunda afslag å både Herr Hasselrots motion och Utskottets förslag.

Herr Beckman: Denna fråga har under den sednaste riksdagen blifvit så fullständigt diskuterad, att meningarne i detta afseende väl hunnit stadga sig, och allmän har klagan varit öfver de hittills varande bötesbeloppens oförmåga att afhålla från itererade förseelser emot ifrågavarande paragrafer, då den vinst, som genom sådana lagöfverträdelse skördas, rikligen ersätter de böter, som drabba öfverträdaren. Mig synes derföre, att Utskottet varit fullt befogadt att föreslå ändringar i bötesbeloppen, och jag får på grund häraf tillstyrka bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Bennich: Lika med den siste talaren tillåter jag mig att tillstyrka bifall till Utskottets förslag, ty det förhåller sig verkligen icke så som Grefve Mörner föreställt sig, att nemligen de hittills stadgade bötesbeloppen visat sig tillräckliga för att afhålla från öfverträdande af författningens föreskrifter. De hafva tvärtom visat sig alldeles otillräckliga. Då författningen till en början skrefs, fanns en helt annan förvandlingsgrund, vid bristande tillgång till böter, än som numera är gällande. De i öfverensstämmelse med den då stadgade förvandlingsgrunden gällande böterna kunde möjligen innefatta ett ansvar, motsvarande hvad förseelsen kräfde, men sedan dess har en annan och vida mildare förvandlingsgrund med den nya strafflagen blifvit införd, under det att bötesbestämmelserna i denna lag kvarstått oförändrade, och följaktligen har här af en strafflindring uppkommit för dem, som af egennytta och vinstbegär på olofligt sätt till-

handahålla allmänheten dessa drycker och således underlätta tillfället att åtkomma den vara, hvars konsumtion man sträfvat att inskränka. Af detta skäl kan jag icke annat än gilla Utskottets ändringsförslag, till hvilket jag för min del får yrka bifall.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets ifrågavarande hemställan och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Utskottets hemställan och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Grefve Mörner, Carl Göran: Vid början af gårdagens plenum anmäldes Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets Utlåtande N:o 2, angående villkoren för det kreditiv Riksgälds-kontoret från Riksbanken eger begagna. Man väntade då att detta Memorial, som, jemte åtskilliga andra Betänkanden, bordlagts första gången i närmast föregående plenum, under tillkännagifvande, att de skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa plenum, för att då kunna för andra gången bordläggas, verkligen skulle blifva bordlagda. Begäran derom framställdes äfven af mig och understöddes af en annan ledamot, men då en tredje ledamot af Kammaren fästade uppmärksamheten derå, att det vore angeläget att detta ärende snart blefve afgjort, afstod den ledamot, som jemte mig begärt bordläggning för andra gången, från detta yrkande, och då jag således stod ensam kunde jag icke hindra ärendets afgörande. Efter uppläsning af ett stycke ur Betänkandet, af hvilken uppläsning icke någon kunde uppfatta hvad som i detsamma innefattades eller dess egentliga syftemål, blef det af Kammaren utan öfverläggning bifallet. Jag har sedermera tagit kännedom om innehållet af detta Betänkande, och fick då veta att frågan angick borttagande af den skyldighet, som hittills ålegat Riksgälds-kontoret, att vid hvarje kreditivårs slut hafva till Riksbanken inbetalt hvad å kreditivet blifvit under året lyftadt. Frågan om en dylik förändring som under föregående riksdagar varit omtvistad men alltid fallit, har nu utan någon diskussion, jag kan nästan säga, genom öfverraskning, blifvit afgjord. Emot ett sådant förfaringssätt måste jag, sedan jag tagit kännedom om Betänkandets innehåll, reservera mig och detta af flera skäl. Dels har man genom denna åtgärd beredt Riksgälds-kontoret möjligheten att, utöfver de tvänne års bankovinst, som genom Riksdagens beslut blifvit åt detsamma öfverlemnad, kunna från Riksbanken förskottsvis uttaga äfven ett tredje års bankovinst — kreditivet uppgår såsom bekant till en och en half million — dels kan, genom en sådan rätt till kreditivet, som Riksgälds-kontoret härigenom fått, i det detta verk icke skulle behöfva inbetala något af hvad utaf samma kreditiv lyftats, utan få öfverflytta balansen från det ena året till det andra, kreditivet förvandlas till ett stående lån för Riksgälds-kontoret. Ett sådant förfaringssätt — att nemligen år från år balansera den skuld hvari Riksgälds-

gälds-kontoret står till Riksbanken i följd af uttagningar å kreditivet, hvarigenom man öppnat möjligheten att vid uppgörande af hvarje statsreglering erhålla en permanent brist på en och en half million — påminner alltför mycket om en på obestånd kommen vinglares försök att "hålla sig uppe", för att jag skulle finna Riksdagen värdigt att befrämja ett sådant sätt för regleringen af Statens finanser, och det är på dessa skäl jag nu emot det fattade beslutet i denna fråga, får till protokollet anmäla min reservation.

Anmälades och bordlades:

Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 8, angående Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om antagande af en ny Föreningsakt mellan Sverige och Norge; samt

Banko-Utskottets Utlåtande N:o 9, i anledning af Herr P. Nilssons motion om öfverlemnande till Kongl. mynt- och medaljkabinetet af åtskilliga i Riksbanken befintliga mynt och medaljer m. m.

Kammaren åtskiljdes kl. 2 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Onsdagen den 21 April 1869.

Kammaren sammanträdde kl. 6 e. m.

Justerades ett protokollsutdrag för sammanträdet å förmiddagen samt protokollet för den 7 dennes.

Föredrogs ånyo Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets den 14 och 15 dennes bordlagda Betänkande N:o 1, i anledning af väckt förslag om införande af ett nytt myntsytstem, grundadt på guld.

Herr von Geijer: Utskottet har i förevarande Betänkande lemnat en, såsom mig synes, ganska intressant utredning af tvänne särskilda frågor, nemligen om det under närvarande tidpunkt kan vara önskligt, att få infört ett myntsytstem, grundadt på guld, samt huruvida stadgandet i 72 § Regeringsformens sista punkt borde så förstås, som vore derigenom bestämdt, att *silfver* är den metall hvaraf värdelikaren skall bestå. Hvad förra frågan angår, har Utskottet ansett tidpunkten lämplig för antagande af guld till värdemätare i stället för *silfver*, och i denna åsigt instämmer jag helt och hållet. Beträffande åter den sednare frågan, eller den om tydningen af 72 §, tror jag lika med flere reservanter, att Utskottet endast genom en ganska vågad slutledning kunnat komma till det resultat, att *silfver*-standarden icke genom nämnda paragraf vore grundlagsbestämd. Det är visserligen sannt, att ifrågavarande sista punkt i paragrafen — "dessa sedlar skola efter deras ordalydelse, af Banken med *silfver* inlösas" — icke införts i åsigt att bestämma *silfver* till standard, utan, såsom vi veta, egentligen för att utgöra en motvigt till det nog stränga föregående stadgandet i samma paragraf, att Riksbankens sedlar skola för mynt i riket erkännas. Men nu står emellertid ordet *silfver* i 72 § och står der på ett sådant sätt, att samma metall derigenom torde böra anses hafva blifvit grundlagsbestämd standard. Utskottet har till skäl för sin motsatta åsigt anført, bland annat, att ett stadgande, hvarigenom en viss metall blefve grundlagsbestämd standard rimligtvis icke skulle kunna hafva sin plats annorstädes än i 79 § Regeringsformen, hvilken handlar om rikets mynt och sät-

tet för bestämmandet af förändringar deri. Det kan så sägas. Men man icke med mera skäl kan sägas, att ett stadgande, som gör en viss metall till standard, icke alls lämpar sig för införande i grundlag, och att derföre, när sådant ändock skolat ske, detta stadgande, snarare än att intagas i 79 §, borde få sin plats i 72 § med deruti förut befintlig för en grundlag föga passande föreskrift om banksedlens tvångskurs. Ut i 79 § hafva för flera år tillbaka af Friherre Skogman blifvit föreslagna ändringar, gående ut på att i paragrafen ut-sätta hvilka metaller, ädla eller oädla, få till mynt slås. Men att 79 § just vore stället der standardens grundlagsbestämmande lämpligast kunde ifrågakomma, är, såsom jag tror, ett af Utskottet framställt alldeles nytt påstående; och vill det synas som den derpå af Utskottet grundade argumentationen skjuter något öfver målet. Utskottet anser, att vi hädanefter endast skulle hafva en standard, nemligen guldstandard, och således icke tillika dermed äfven en silfverstandard, hvilket torde vara riktigt, alldenstund det icke är nyttigt att hafva två lagliga värdemätare.

Men skulle, såsom Utskottet tänker sig saken, guld göras till ensam standard, ändock att 72 § Regeringsformen qvarstår med oförändrad lydelse, blefve det förhållandet: att en banksedel, lydande på inlösen med guld, det vill säga den lagliga standarden, icke egde tvångskurs, men en banksedel åter, uppställd på inlösen med silfver, som icke vore laglig standard, vore tillförsäkrad tvångskurs. Detta vore ju en oegentlighet. Då emellertid Utskottet endast föreslagit en skrifvelse till Kongl. Maj:t, med omförmående att Riksdagen för sin del finner en förändring af landets nuvarande myntsystem behöflig, skulle jag väl kunna godkänna Utskottets förslag, fastän jag ogillar Utskottets motivering. Men det synes mig, som om i en vid Betänkandet fogad reservation är vorden påvisad en utväg att i denna viktiga fråga taga ett steg framåt närmare till målet, utan att deraf uppkomma några oegentligheter. Denna utväg är Herr Bergströms reservation. I densamma visar han, att det nu icke går an att antaga en guldstandard, så länge 72 § qvarstår med oförändrad lydelse, men att det deremot, då vi redan hafva guldmynt, icke kan vara oriktigt att införa ett guldmyntsystem bredvid det legala myntsystemet med silfver till standard; och han föreslår derföre antagandet af ett guldmyntsystem med carolinen såsom enhet samt mark och örtug såsom underafdelningar. Derjemte hemställer Herr Bergström, att tills vidare och för liqviderande af carolinens brärdelar ett visst förhållande mellan värdet å guld och silfver måtte bestämmas. I detta sistnämnda afseende vore Herr Bergströms förslag att betrakta såsom en tills vidare gällande liqvidationslag. Man kan möjligen invända, att, då vi hafva carolinen och således redan nu kunna vid försträckning utfärda förbindelse, ställd att inlösas i sådant mynt, så är det öfverflödigt att införa ett guldmyntsystem. Det är dock helt olika att såsom nu blott hafva ett guldmynt, och att få ett fullständigt guldmyntsystem vid sidan af det legala myntsystemet med silfver till standard; genom antagandet af Herr Bergströms förslag, torde, under tidernas lopp, den allmänna meningen vinnas för en öfvergång till guldmyntsystem, såsom det enda legala. Jag föreställer mig ock,

att den värde ledamoten af Kammaren, hvilkens motion blifvit i det föreliggande Betänkandet behandlad, skall, sedan under denna riksdag väckt förslag till förändring af 72 § Regeringsformen blifvit afslaget, känna sig tillfredsställd med Herr Bergströms förslag, såsom innefattande allt hvad som för närvarande rimligtvis kan ifrågasättas för införande af guldmyntsystem i vårt land. Jag anhåller således, att Herr Talmannen ville framställa proposition derå, att Kam-maren, med afslag å Utskottets hemställan, måtte antaga det förslag, som Herr Bergström i sin reservation afgifvit.

Friherre Skogman: Det är utom allt tvifvel, att förevarande fråga är ganska svår att lösa, enär den berör åtskilliga lagstadgan-den, hvilka bestämdt föreskrifva att silfver är landets lagliga mynt, och det sätt, på hvilket den enligt Utskottets motivering skulle lösas, synes mig särdeles olämpligt och icke det rätta att tillvägagå i en så genomgripande fråga. Enligt motiveringen skulle man kringgå 72 § Regeringsformen, genom hvilken är bestämdt stadgadt att silfver är landets myntfot. Det är möjligt att lagstiftaren, då han skref denna paragraf, endast tänkte på att deri inlägga en förbindelse för Banken att inlösa sina sedlar med klingande mynt, men då grund-lagen skall tolkas efter ordalydelsen, kan man, den ursprungliga me-ningen må hafva varit hvilken som helst, icke komma till annat re-sultat, än som framgår af paragrafens uttryckliga lydelse. Enligt Utskottets förslag skulle man få ett mynt som icke funnes, men hvil-ket skulle vara det lagliga betalningsmedlet, och ett mynt som fun-nes, men icke vore lagligt, och detta skulle väl ej leda till en lyck-lig lösning af frågan. Det är egentligen mot motiveringen, som jag har velat framställa anmärkning; mot det resultat hvartill Utskottet kommit, har jag i hufvudsak icke något att erinra, men då jag anser redaktionen af den föreslagna skrifvelsen mindre lyckad och det för-slag Herr Grefve Mörner i sin reservation framställt i detta afseende ega företrädre, får jag, utan att inlåta mig i någon vidare pröfning af frågan, inskränka mig till yrkande om bifall till sistnämnda förslag.

Herr Ekman, Johan Jakob: Då jag låtit anteckna mig som reservant emot förevarande Betänkande, men icke beledsagat min re-servation med några motiver, torde jag få förklara anledningen här-till. Jag öfvervar inom Utskottet hela handläggningen af denna frå-ga, men måste afresa innan Betänkandet justerades, och hade i följd deraf endast tillfälle att på förhand anmäla min reservation.

För min del kan jag hvarken gilla Utskottets motivering, eller det slut hvart Utskottet stannat. Hvad motiverna angår, är jag af den åsigt, att 72 § Regeringsformen utgör ett ovillkorligt hinder att bestämma Sveriges myntfot i guld, ty då denna innehåller, att Riksdagen aillena eger att genom Banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas, och att dessa sedlar skola af Banken med silf-ver inlösas, så följer väl deraf, att silfver är det enda för vårt land lagliga betalningsmedel och, då en myntfot väl icke kan vara grun-dad på annat betalningsmedel än det lagliga, så kan ju icke vår myntfot grundas på guld, annat än genom att kringgå Grundlagen—

och detta kan jag ej gilla. Beträffande åter den hemställan, till hvilken Utskottet kommit, så ser det nästan ut som om Utskottet, efter att i motiven hafva tagit munnen så full som skett, blifvit rädd, när det kommit till slutliga utlåtandet, och derföre valt den enklare utvägen att föreslå en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t. Huru är nu denna skrifvelse stilerad? Så vidt jag förstår, är det icke någon mening i den. Utskottet hemställer nemligen först: "att Riksdagen ville, uti underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med tillkännagifvande, det Riksdagen för sin del finner en förändring af landets nuvarande myntsystem vara önskvärd och behöflig, anhålla att Kongl. Maj:t måtte låta, på sätt lämpligast finnes, anställa utredning, huruvida ett nytt myntsystem, grundadt på guld och för öfrigt ordnad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med här ofvan angifna grunder, eller möjligen andra, vore för landet ändamålsenligt". Så långt är allt riktigt, och Utskottet har derigenom sagt, att det öfverlemnar åt Kongl. Maj:t att afgöra, om det nya myntsystemet är lämpligt eller ej, men så tager Utskottet för gifvet, att Kongl. Maj:t skall finna det ändamålsenligt, och anhåller: "att Kongl. Maj:t ville till Riksdagen afgifva nådigt förslag till ny myntordning etc." Grefve Mörnens förslag är då bättre, ty det är åtminstone fullkomligt logiskt, ehuru det icke öfverensstämmer med mina åsigter. Utskottet säger, att uppgörandet af ett nytt myntsystem innefattar utredningar och detaljbestämmelser, samt anger detta såsom ett motiv, hvarföre det ej uppgjort något förslag; men jag kan ej finna, att Utskottet behöft ingå i några närmare detaljbestämmelser; det hade ändock kunnat yttra sig i frågan och hade ej bort söka komma ifrån den genom en underdånig skrifvelse.

Hvad syftet af Herr Wallenbergs motion beträffar, får jag förklara, att jag fullkomligt gillar detsamma, och att jag lifdigt önskar att något i den vägen måtte åstadkommas. De olägenheter vi erfara af vårt nuvarande myntsystem och hvilka äro dels i motionen, dels i Utskottets Betänkande vidlyftigt refererade, ligga så i öppen dag, att de väl icke kunna förnekas. Inom Utskottet har visserligen en reservant, tillhörig Andra Kammaren, velat påstå att olägenheterna icke vore så stora, och han har sökt bevisa detta genom att uträkna huru mycket mynt, som årligen försvinner från landet, och huru mycket vi derpå förlora. Jag trotsar dock honom eller hvem annan som helst, att kunna med någon noggrannhet bestämma detta. Han har emellertid kommit till det resultat, att alltsedan 1830 skulle den årliga förlusten belöpt sig till 10,000 R:dr, men det återstår att afgöra, huruvida icke förlusten egentligen tillkommit på senare åren, och man således är berättigad antaga, att den är ett fortgående ondt, som år efter år blir allt värre och värre. Han har ock förbisett att förlust eger rum, icke blott på myntadt silfver, utan äfven på det silfver vi hafva på utländsk ort, och någon af Herrar Bankofullmäktige torde kunna upplysa, att Banken får ständigt indraga guld från London och att derpå förloras en ej obetydlig summa. Herrar Bankofullmäktige torde ock kunna meddela, att här pågår till föga fromma för Riksbanken en daglig uttagning af myntadt silfver. Då jag således nog samt inser, hvilka förluster årligen tillskyndas landet genom vårt

nuvarande mynts-system, önskar jag, som jag nyss yttrade, att ett mynts-system grundadt på guld måtte ju förr desto heldre införas, så vidt nemligen detta kan ske utan att förnärma grundlagen och trotsa allmänna opinionen; och man bör sålunda tillse, huru man på hederligt sätt skall kunna komma målet nära. Inom Utskottet har jag förfäktat samma åsigt som Herr Bergström och kommit till samma slut som han, och vill derföre, fastän jag ej kan i allo gilla hans motiver, yrka bifall till hans förslag. Jag tror verkligen att genom antagandet af detta skulle den vigtiga frågan främjas på bästa möjliga sätt, och för öfrigt kunna vi ju nu icke komma längre. Om guld-et, på grund af sin egen förtjenst, de fördelar det erbjuder för rörelsen, dess bekvämlighet o. s. v., befinnes vara för rörelsen bättre än silfver; så skall det bana sig väg, såsom skett i Frankrike och såsom, enligt hvad Utskottet upplyser, äfven inträffat i Ryssland, der så väl guld- som silfvermynt utmyntas med metallinnehåll, fullt motsvarande prägelvärdet. Då vi redan hafva caroliner myntade, och sista Riksdagen hos Kongl. Maj:t anhållit om myntning af 25-francs-stycken, så fort de stater, hvilka deltagit i 1865 års myntkonvention, vidtagit samma åtgärd, så hafva vi visserligen på sätt och vis redan guldmynt, men på det att detta mynt må blifva, så att säga, legaliseradt, så att domstolar må kunna ådöma att skuldförbindelser och andra obligationer, ställda å guld, skola med sådant mynt inlösas, är det nödvändigt att detta nya mynt bringas i system och en enhet derför bestämmes. På denna grund har jag trott, att Herr Bergströms förslag skulle lösa svårigheterna på bästa sätt. Jag skulle visserligen kunnat nöja mig med att en skrifvelse i samma syfte aflåtes till Kongl. Maj:t, men liksom jag ansett det origtigt, att Utskottet, på sätt som skett, afgifvit sitt eget fattigdomsbevis och förklarat att Utskottet endast kunde föreslå skrifvelse till Kongl. Maj:t, så kan jag ej heller gilla att Riksdagen icke skulle formulera ett bestämdt förslag. Får Kongl. Maj:t ett förslag från Riksdagen, så är tid vunnin, och Kongl. Maj:t har något att bygga på, hvaremot, i händelse Riksdagen först skulle begära en utredning och så Kongl. Maj:t framlägga förslag samt derefter Riksdagen granska detta och vidtaga förändringar, en onödig tidsutdrägt skulle uppstå. Möjligen skulle man kunna hysa någon betänklighet mot 5:te punkten i Herr Bergströms förslag, som innehåller föreskrift om ett bestämdt värdeförhållande mellan guld och silfver, men, då denna föreskrift endast skulle ega tillämpning i fråga om bråkdelar af carolinen, komme den att i det praktiska ega så ringa inflytande, att man väl icke för detta stadgandes skull bör förkasta hela förslaget. Jag anhåller derföre om proposition på bifall till Herr Bergströms förslag, utan att jag dock dermed, jag upprepar det, vill uttala ett gillande af *alla* de motiver han anført för detta förslag.

Grefve Hamilton, Henning: Att ett nytt mynts-system, grundadt på guld, förr eller sednare måste införas, derom torde tankarne icke vara delade, och i detta hänseende är jag äfven af samma åsigt som Utskottet, men jag måste erkänna, att, när jag läste Utskottets

motiver, blef jag förskräckt för min egen tanke, emedan deraf syntes, som, åtminstone under öfvergångstiden till ett nytt system, de mest besynnerliga förhållanden skulle uppstå. På tredje sidan i Betänkandet säger Utskottet sjelft, att enligt 72 § Regeringsformen Riksdagen allena har rätt att utgifva sedlar som för mynt i riket erkännas och att dessa sedlar skola, vid anfordran, af Banken med silfver inlösas, och då nu Utskottet vill, att endast *guld* skall anses som *mynt*, så blir ju följden deraf, att 72 § erhåller den betydelse, att Banken ensam kan utgifva sedlar, hvilka skola gälla som *guld*, men att dessa sedlar skola af Banken med *silfver* inlösas. Häraf uppstår en förvirring i afseende på sedlarnes beskaffenhet och värde, som kan medföra många svårigheter. Flera andra punkter i Utskottets motiver torde väl också förtjena en närmare granskning, men då sannolikt Kammarens flesta ledamöter genomläst Betänkandet, vill jag ej upptaga Kammarens tid med en sådan granskning. Hvad särskildt den af Utskottet föreslagna skrifvelsen angår, har redan en talare fäst uppmärksamheten derå, att skrifvelsen verkligen innebär en inkonsequens; början och slut stå icke med hvarandra i öfverensstämmelse. Herr Bergströms förslag är onekligen bättre, och jag skulle ej hafva haft mycket att invända deremot, så vida jag ej ansåge att det kan vara skäl att gifva sig något till tåls, äfven om det skulle dröja en eller annan riksdag, innan reformen genomfördes. Om vi, som redan äro belamrade med sedlar af så många slag, äfven skulle erhålla en mängd mynt af olika valörer och präglar, så skulle väl icke någon fara deraf uppstå, men obestriddligen skulle mycken oreda vid likvider åstadkommas. Systemet ser enkelt ut, men torde i praktiken medföra många svårigheter.

Vid detta förhållande har jag stadnat vid det i Grefve Mörners reservation framställda förslag, men skulle dock vilja hemställa, om icke Kammaren deri ville vidtaga den förändring, att man uteslöt orden: "i enlighet med de i Utskottets Betänkande angifna grunder" och "som ifrågasatt blifvit", hvarigenom förslaget skulle erhålla följande lydelse, "det Riksdagen ville besluta: att till Kongl. Maj:t ingå med underdånig skrifvelse med anhållan, att, enär en förändring i landets nuvarande myntsystem ifrån silfver till guld syntes vara önskvärd, Kongl. Maj:t måtte tackas i nåder taga denna fråga i öfvervägande, och, i fall en sådan förändring af Kongl. Maj:t pröfvades ändamålsenlig, då till Riksdagen afgifva nådigt förslag till så väl ny myntordning, som öfriga af Kongl. Maj:ts och Riksdagens gemensamma beslut beroende stadganden, hvilka kunde finnas behöfliga." Riksdagen har härigenom blott uttalat en tanke, hvarom de flesta af oss torde vara ense, att en öfvergång till guldmyntsystem är särdeles önskvärd, men öfverlemnadt åt Kongl. Maj:t att reglera, huru denna öfvergång med alla dess detaljer skall tillgå. Jag anhåller således om proposition på bifall till Grefve Mörners förslag, sådant det nu blifvit af mig formuleradt.

Herr Schartau: Man bör i allmänhet vid bedömande af ett Utskotts-Betänkande icke alltför strängt nagelfara med de motiver Utskottet till stöd för sin hemställan anfört, blott sjelfva hemställan

är sådan att man dermed kan vara belåten. För min del får jag emellertid förklara, att jag i afseende å detta Betänkande är i hög grad missbelåten med motiverna och icke särdeles mera belåten med "klämman". Motiverna hafva redan undergått en allvarlig kritik, och fruktade jag icke att vara rent af ohöflig, skulle jag om dessa motiver vilja påstå att i dem ligger en hög grad af advokatyr. Man har gjort allt möjligt att så uttyda 72 § Regeringsformen, som man önskat att den måtte tydas, och mig synes att man dervid helt och hållet glömt bort en annan § i Regeringsformen, nemligen den 84:de, som säger, att grundlagen skall tolkas efter ordalydelsen. Men jag vill icke uppehålla mig längre vid motiverna, de hafva redan blifvit temligen illa åtgångna, och jag vill öfvergå till att yttra några ord om sjelfva saken.

Jag får då förklara, att jag verkligen ej kunnat inse det vi skulle hafva en så stor nytta af en förändring af vår myntfot från silfver till guld. Jag har icke rätt kunnat begripa denna nytta, egentligen därför att jag trott mig i min ringhet kunnat märka hvad många andra i sin statskloket icke lära kunnat förbise, eller att guldets har en fortfarande tendens till sjunkande gentemot silfver och andra värdemätare. Då nu så är att guldets, i följd af upptäckterna af nya guldlager, ständigt sjunker i värde, så kan jag ej inse det vara riktigt att, när man till värdemätare har silfver, hvilket stiger, utbyta detta mot ett sämre. Vill man försämla myntet, då kan man tillgripa guldets, men vill man hålla sig till det redbara, då stadnar man vid silfret, och jag har således ej funnit någon anledning för oss Svenskar att byta bort det goda vi hafva mot ett myntsystem, som icke ens är accepterat hos våra närmaste grannar. Guldmyntsystemet är icke antaget i Danmark, det är icke antaget i Norge, ej heller det stora Nordtyska riket. Hvarföre skola vi aflas att gå i spetsen för denna s. k. reform? Jag skulle tro att vi hafva fått tillräcklig tillrättavisning för denna vår åhåga att gå i spetsen, före de stora nationerna; det anstår oss icke, och vi kunna lätt falla in i det löjligen genom att affektera att stå i främsta ledet i de stora frågorna. Om således, hvilket jag antager, Riksdagen denna gång måste finna att en förändring i myntfoten icke kan ega rum förr än 72 § Regeringsformen blir lagligen ändrad, och då intill den tiden återstå 4 år, synes mig att vi icke nu behöfva brådska att dekretera en reform, hvilken alltför väl kan behöfva någon tids mognad.

Det är en sanning, att man under sednare åren ofta sett med missbelåtenhet att silfver blifvit uttaget ur Banken; och man har offentligen insinuerat, att denna uttagning skulle förnämligast åsyftat vinst genom silfrets nedsmältning utomlands; denna vinst synes man nu vilja omöjliggöra genom att helt och hållet afskaffa silfvermyntet.

Jag vill nu icke inlåta mig på frågan, huruvida man icke sedermera möjligen kan komma med någon särskild fördel att utföra guldmynt ur landet, men jag vågar påstå, att denna utförsel af silfver, hvaröfver man så mycket beskärmat sig, och i afseende hvarå man påstått, att den skulle hafva framkallats mest af exportörernas begär att förtjena, icke endast på den större silfverhalten i våra specier utan till och med på deruti varande tillsats af koppar; jag vågar på-

stå, säger jag, att denna utförsel i sjelfva verket har helt andra grunder än det i främsta rummet anförda vinstbegäret. Grunden till att Bankens ädla metaller i sådan ymnighet strömmat ur landet ligger vida djupare. Hade vaxelkursen stått fördelaktigt för Sverige, hade den stått något under pari, eller endast vid pari, så skulle säkerligen ingen enda silfverpåse eller silfverplants hafva uttagits, för att skickas till utlandet. Silfret har således, åtminstone i de allra flesta fall, icke utskickats för att göra en lumpen vinst på några fattiga ören, utan hufvudändamålet har varit att antingen direkt eller indirekt betala skulder på möjligast billiga sätt; då detta i följd af kursens ställning icke kunnat ske med vaxlar, får man icke förtycka, om någon begagnar sin lagliga rätt, att betala med mynt och det ligger således icke något klandervärdt i dessa operationer. Ännu mindre kan jag öfvertygas om att man för den småsaken att några plantsar silfver gått ur landet under en tidpunkt då handelsförhållandena varit ogynnsamma och kursen stått ofördelaktigt, skulle bryta stafven öfver vår myntordning och säga: silfret duger icke, vi få lof att hafva guld. Mine Herrar, det är icke möjligt att hos oss förekomma export utaf ädla metaller. Så länge kursen är ofördelaktig, så länge landet har skulder, på hvilka räntor och annuiteter till högst betydligt belopp måste betalas till utländingen, så länge landet endast producerar råvaror af ringare värde, under det att det behöfver kolonial- och andra dyrbara produkter, hvilka i värde öfverstiga hvad landet har att bjuda i betalning, så länge fortfar och det missförhållandet, att man måste söka andra betalningsmedel, och då är Bankens metalliska fond närmast att tillgripa, och så kommer det att förblifva, man må taga hvilken myntfot som helst.

Utskottet har yttrat en åsigt, hvilken jag funnit flere ledamöter af denna Kammare dela, att guldets skulle ega så stort företräde framför silfret såsom mynt. Jag har redan förklaradt, att jag ej kan hylla denna åsigt, af det skäl, att det sednare stiger i värde, under det att det förra faller. Men, då Utskottet säger, att "guldets medför mindre kostnad vid öfverflyttning från en ort till en annan af världen", så får jag deremot erinra om en annan omständighet, som torde vara lika vigtig. Mynten äro genom sin vandring hand ur hand underkastade förminskning till sin vigt och volym genom nötning. Guldets är i följd af sin mjukare beskaffenhet underkastadt mera nötning än silfret, och hvad värre är, nötningen af guld är vida kostsamare för ett land än nötningen af silfvermynt.

En reservants åsigt går ut derpå, att man, med erkännande deraf att man icke tvärt kunde ändra myntfoten från silfver till guld, likväl skulle förskaffa sig guldmynt, och att man således skulle erhålla 2 standards och sålunda äfven utgifva sedlar lydande å guld. Detta skulle verkligen blifva bra; det blefve trefligt, när man, utom dessa mångfärgade och i oändlighet varierande sedlar, hvilka man nu får dragas med, äfven finge sedlar från Riksbanken och de enskilda bankerna, med dubbel färgskiftning, ömsom lydande å silfver ömsom å guld, men värre är, att Riksbanken skulle förbindas, att för inlösen af dessa guldsedlar äfven hålla dubbel metallisk kassa. Så länge 72 § Regeringsformen kvarstår, och Riksbanken således har ovilkorlig

skyldighet att inlösa sina sedlar med silfver, är skyldigheten att tillhanda-hålla guld, icke obligatorisk för Banken, men om Banken utgifver sedlar, som lyda på guld, måste de väl äfven infrias med samma mynt, och då skall ju Banken hafva två metalliska kassor, en med silfver och en med guld. Hade Riksbanken något öfverflöd på metallisk valuta, kunde väl detta gå för sig, men vi veta ju alla, att Riksbanken haft svårt att hålla den vid erforderlig höjd. Vid förra riksdagen beslöts präglandet af ett nytt guldmünt; det var då mycket hett, och man förespeglade storartade verkningar deraf, men jag hemställer till hvar och en af eder, mine Herrar, om vi verkligen haft någon fördel deraf. Jag har till och med hört att caroliner i utlandet äro underkastade agio, hvilket är ganska naturligt, ty de äro fullkomligt okända, och om vi än slå oss för bröstet och säga: detta är vårt mynt, det är prägladt i vårt land, hvilket går i spetsen för de stora frågorna, så hjälper icke detta hos de utländske penningevexlarne. Då jag således ej kan anse den ifrågasatta förändringen nu vara i någon mån påkallad, och då jag tror, att vi alltför väl kunna vänta 4 år till, eller till dess 1873 års Riksdag hunnit stryka bort den der fatala 72 § Regeringsformen, hemställer jag, att vi nu helt enkelt måtte afslå Utskottets hemställan.

Grefve Sparre, Eric: Om någon vågar uppträda mot en mening, hvilken med eller utan skäl, med eller utan mogen pröfning blifvit allmänt antagen, befinner han sig alltid i en underlägsen, i en svår ställning; minsta yttrande af tvekan om behörigheten eller befogenheten af en sådan åsigt, som under en längre tid gjort sig gällande, bemötes med bespottelse. Ehuru jag således kunnat vara beredd på mycket, har jag likväl blifvit något förvånad öfver den skarpa i uttrycket, med hvilken Utskottets förslag blifvit behandlad; man har sagt, att Utskottet velat kringgå lagen, att man blifvit förskräckt öfver Betänkandet, att motiverna innefattade en simpel advokatyr. Jag hyser respekt för andras öfvertygelse; och då jag, efter noggrann pröfning, omfattat den mening Utskottet uttalat angående 72 § Regeringsformen, hade jag hoppats få röna samma behandlings-sätt från mina motståndares sida. Jag vågar verkligen bekänna, att jag hyllar Utskottets åsigt; den må vara oriktig, och jag tviflar icke att Kammarens beslut utfaller i sådan rigtning, men det bör vara tillåtet att anföra skäl, innan man blir fördömd. Det har påståtts, att i vår grundlag skulle stå att silfver är standard, och, säger man, denna grundlag skall tolkas efter ordalydelsen. Nå väl, mine Herrar, i hvilken § af grundlagen står det, att silfver är standard? Jag har icke kunnat finna den. Hvad man än må säga, det finnes dock ett system i Regeringsformen, och det behandlar i olika §§ särskilda ämnen; men den § som handlar om mynt, eller den 79:de, den bestämmer endast att ingen förändring i myntet till skrot eller korn må ega rum utan Riksdagens bifall. Mynt finnes icke omnämndt i någon annan § än denna. Då nu 79 § Regeringsformen är den enda, som talar om mynt, och den innehåller icke ett ord om att silfver är mynt, eller att guld är mynt, så tager jag för gifvet att våra grundlagstiftare aldrig haft för afsigt att bestämma i grundlagen, att vi skola hafva silfver till mynt. Det vore ock en galenskap, till hvilken ingen grundlagstiftare lär gör sig skyldig, att bestämma hvad standard

ett land bör hafva, och jag tror verkligen ej heller att, ehuru grundlagarne ofta innehålla bestämmelser, hvilka rätteligen ej der böra intagas, man i någon grundlag skall finna en sådan bestämmelse. Vår grundlag har ej heller gjort sig skyldig till en sådan blunder, utan endast stadgat, att Konung och Riksdag gemensamt ega bestämma hvad mynt landet skall hafva, och då vågar jag med grundlagen i hand och efter hänvisning, att tolka den efter ordalydelsen säga, att det står icke i denna grundlag, att silfver är vårt lands standard. Men, säger man, det står ju i 72 § Regeringsformen, att sedlarne skola med silfver inlösas. 72 § Regeringsformen handlar icke om mynt, utan om Riksbanken, och då kan jag ej fatta, hvarföre grundlagsstiftarne skulle hafva roat sig med att just i denna § intaga någon bestämmelse om mynt. Denna § flöt in i grundlagen af den orsak, att man ville tillförsäkra Representationen rätt, att ensam förvalta Banken, utan någon inblandning från Konungamagtens sida. Såsom vi veta, fastställde man ock 1809, att Banken ensam skulle ega rätt att utgifva sedlar, hvilka skulle gälla för mynt; anledningen dertill må nu hafva varit hvilken som helst, för min del tror jag ej, att meningen dermed ursprungligen varit att tillerkänna Bankens sedlar någon tvångskurs, utan endast att förbehålla Banken uteslutande privilegium på sedelutgifningsrätten, men sedan detta privilegium upphört genom 1824 års Banklag, började man allt allmänare tolka ifrågavarande grundlagsstadgande, såsom innehållande föreskrift om tvångskurs. När sedan realisationen skedde, blef man uppmärksam på de vådor en sådan föreskrift kunde innebära, och man ansåg sig derföre böra gifva sedelinnehafvarne någon garanti att för sina sedlar få klingande mynt, och derföre tillade man vid 1850 års riksdag, att sedlarne skulle af Banken med silfver inlösas. Jag ber de Herrar, hvilka så hårdt bedömt Utskottet, att genomläsa Konstitutions-Utskottets Betänkanden i denna fråga vid 1844 (då förslag väcktes, men föll), 1847 och 1850 årens riksdagar, och jag vädjar till dem, huruvida icke, derest meningen varit att med tillägget "med silfver inlösas" stadga, att silfver skulle vara standard, man då borde finna i något af alla dessa Betänkanden ett enda ord, den ringaste antydning om en sådan tanke. Man lär dock icke kunna finna något sådant, och detta alldeles naturligt, ty ändamålet med tillägget var endast att garantera sedlarnes värde; ingen tänkte på möjligheten af guld såsom standard, och derföre valde man ordet silfver. Jag har derföre hyllat och vågar fortfarande, trots de öfverlägsna deduktioner hvarmed man mött mig, — något skäl i sak har jag emellertid ej fått höra — hylla den åsigt, att man icke får tillägga våra grundlagsstiftare någon afsigt, att i 72 §, hvilken endast innehåller att de, som hafva Bankens sedlar, skola vara berättigade derför erhålla klingande mynt, inlägga en bestämmelse om silfver såsom standard. Nu säger man, att grundlagen skall tolkas efter ordalydelsen; ingen bestrider detta, och för att stadgandet i 72 §:s sista punkt skall fortfarande kunna ordagrant tillämpas, har motionären föreslagit att präglingen af silfvermynt skall fortgå. Om nu stadgandet "med silfver inlösas" skulle utgöra ett absolut hinder för Konungen och Riksdagen att, i den ordning 79 § Regeringsformen bestämmer, besluta

att vi skola hafva guld till mynt, huru kommer det sig då, mine Herrar, att vi under dessa 18 år, sedan stadgandet tillkom, slagit kopparmynt, och att ingen menniska funnit något olagligt deri. Jag hyser lika mycken aktning för grundlagen som någon, men jag söker icke att deri inlägga en tanke, som bevisligen grundlagstiftaren aldrig haft, och jag försvarar rättigheten att hafva annat slags mynt, än det 72 § Regeringsformen omnämnar, dermed att vi under hela den tid denna § varit gällande, haft annat mynt. Om således inga bättre skäl än de hittills framlagda anföras mot den tolkning af grundlagen Utskottet gifvit densamma, vågar jag tro, att Utskottets tolkning varit riktig.

Jag har nu betraktat frågan från den juridiska sidan; hvad den finansiella angår, vill jag öfverlemnas åt män af facket att derom yttra sig. Såsom boende i en gränsprovins, har jag en bitter erfarenhet af de olägenheter vårt nuvarande myntsysteem medför. Det råder en liflig samfärdsel mellan Vestergötland och Norge; likheten mellan vårt mynt och det Norska vållar att Svenskarne utan betänklighet mottaga Norska specier efter en kurs af 4 R:dr, men när de sedan skola utväxla detta mot Svenskt mynt, så afdragas 4 öre, och detta förorsakar en ej ringa förlust. Det Norska myntet eger en ofantlig spridning i våra gränsprovinser, hvaremot de Svenska specierna försvinna, en följd af den obestridliga lagen att ett sämre mynt alltid undantränger ett bättre. Då, på sätt motionären och Utskottet anför, 3:delar af vår omsättning och handel med utlandet uppgöres i guldvaluta, och det således måste vara af vigt att vårt myntsysteem grundas på den metall, hvars användande oftast förekommer, då det otvifvelaktigt måste vara af stor nytta att vid beräkning af värden utomlands kunna hänföra dem till Svenskt mynt, och då guldmyntsysteem är antaget i åtskilliga länder och efter all sannolikhet kommer att införas i ännu flera, synas många skäl tala för dess införande äfven hos oss; och ej skulle väl detta kunna kallas för att gå i spetsen för reformen, då systemet redan är antaget i vårt grannland Finland; — men, som sagdt, jag öfverlemnar åt de män, hvilka bättre känna de finansiella förhållandena än jag, att afgöra frågan härom. Skilnaden mellan Utskottets förslag och Grefve Mörners är ganska fin; Utskottet säger, att Riksdagen *finner* en förändring i myntsysteem vara önskvärd, och Grefve Mörner säger, att den *synes* vara önskvärd. Det är mig derföre likgiltigt, hvilketdera af dessa båda förslag antages, och jag får således anhålla om proposition på bifall, antingen till Utskottets hemställan, eller, om den ej skulle godkännas, till Grefve Mörners förslag.

Friherre Stjernblad: Utskottet har mycket riktigt framhållit de fördelar, som äro förenade med en myntfot, grundad på guld. Guld har det stora företrädet framför silfret, att myntkostnaden är mindre och att guldets transportäbelt. Dessa omständigheter äro dock icke af den vigt, att ett land derför bör ändra sitt myntsysteem; men det finnes för Sverige ett annat skäl, hvilket onekligen är talande. Detta skäl är de enorma förluster, som Sverige gör på vårt nuvarande mynt derför att det är af bättre beskaffenhet än våra

grannländers. Vi hafva samma benämning, specie, på vårt mynt, som de på sitt, och hela världen tror, att värdet är detsamma, då dock vår specie är $\frac{9}{10}$ procent mera värd än den Danska och Norska.

Vid stora likvider land och land emellan influerar visserligen icke detta, ty då uppgöres icke beräkningen efter specier, utan efter Hamburgermark då vi handla med Hamburg. Thaler med Preussen, Pund med England o. s. v. Här har visserligen i dag omnämnts, att det pågick en operation, bestående i att dagligen ur Banken uttaga ett visst belopp specier för att sedan exportera dem. Men detta beror icke på vårt myntsystem utan på kursen, och vill man förekomma denna export, kan det ske derigenom, att man sätter kursen så låg, att någon förtjenst icke derpå kan uppstå. Men hvad som förorsakar oss en enorm förlust, är handeln med våra grannar, hvilken på sednare är tilltagit i en grad, hvarom I knappt kunnen göra Eder en föreställning, mine Herrar.

Jag vill blott nämna mjölhandeln, brännvinssmuglingen och handeln med kolonialvaror. Jag har sökt taga reda på detta, och man har meddelat mig, att förra året beräknade man, att till Köpenhamn ingick dagligen 30 å 40,000 R:dr svenskt. Denna summa 360 gånger gör omkring 12 millioner, och vi förlora således derpå rätt vackert, då det icke faller någon i Danmark in att gifva oss uppkurs. Deremot händer det icke en Dansk att, då han köper af oss, taga mindre än 4 R:dr för sin specie.

Samma är förhållandet med Norge, och detta talar således för en förändring af myntfoten. Men ännu ett skäl finnes härför. Herrarne hafva nästan alla uttryckt den önskan, att de enskilda bankerna må åläggas att inlösa sina sedlar med silfver. Låtom oss antaga, att så bli stadgadt. Hvad blir då följden? Jo, att hela likviden för utlandet skulle flyttas till Göteborg och Malmö, och hela tungan af invexlingen falla på de bankinrättningar, som der finnas och hvilkas kassor vid hvarje kursskilnad skulle tömmas. När man tager detta i betraktande, och då man har den lösliga riksnyttiga tanken i sigte, att de enskilda bankerna skola inlösa sina sedlar med mynt, får jag säga, att detta icke låter sig göra utan att ändra myntsystemet; och skall det ändras, kan det icke blifva annorlunda än till guld, ty att denna standard har stora fördelar med sig kan ej förnekas. Då jag ser saken från denna sida, vill jag naturligtvis se svårigheterna så små som möjligt; men icke desto mindre har jag med bästa vilja i världen icke kunnat tolka 72 § på samma sätt, som Utskottet. För mig är tydligt att, så länge denna § finnes qvar, måste silfver vara vår standard; men då en reservant i Andra Kammaren, Herr Bergström, så tydligt ådagalagt detta, vill jag icke upptaga tiden med att ytterligare tala härom. Jag vill blott med anledning af den siste talarens påstående, att någon standard icke vore i 72 § bestämd, hemställa, huruvida vi, då denna § stadgar, att Riksdagen allena eger rätt att genom Banken utgifva sedlar som för mynt i riket må erkännas, och vidare att dessa sedlar skola vid anfordran, efter deras lydelse, af Banken med *silfver* inlösas, kunna tänka oss någon annan standard än *silfver*. Man vill införa 2 slags standard, en med företräde och en sekundär; men den sekundäre skulle dock hafva den fördel, att på den kunde utgifvas

sedlar, hvilka gällde som mynt. Guldsystemet måste då fastställas såsom fakultativt att gälla och tillämpas vid sidan af det i allo legala silfvermyntet. Det är den enda utvägen, ty att hafva 2 slags standard, af hvilka den ena hade företräde för den andra, tror jag icke låter sig göra. Men hvartill skulle det tjena att antaga guldets fakultativt? Vi hafva ju redan guldmynt, och då vinna vi ej med detta förslag det stora målet, utan alla olägenheterna af det gamla myntsystemet skulle i alla fall kvarstå. Hur jag än vänder denna fråga, möter den svårigheter; och då jag anser att frågan behöfver en närmare granskning och att ingen är bättre i stånd att göra detta än regeringen, så tror jag det vara bäst att till Regeringen hänskjuta densamma.

En talare har yttrat, att, då vi dröjt med denna förändring i 39 år, kunde vi gerna uppskjuta den ännu 3 år till. Men tager Regeringen frågan om hand och finner att en förändring bör ske, så kan jag icke se något hinder för Regeringen att redan vid denna riksdag väcka förslag derom.

År jag nu på den ståndpunkt, att jag anser frågan böra hänskjutas till Regeringen, så vill jag, efter jemförelse med Utskottets förslag och den af Grefve Mörner föreslagna skrifvelsen, sluta mig till den senare, med den af Grefve Hamilton deri föreslagna förändring.

Jag yrkar således afslag å Utskottets förslag och bifall till Grefve Mörners skrifvelse, med den af Grefve Hamilton deri föreslagna förändring.

Friherre von Schwerin: Jag har sökt att i denna fråga taga något närmare reda på den juridiska sidan af saken, men varit nog olycklig att i detta afseende icke komma till något bestämdt resultat. Juridiska frågor äro i allmänhet helt enkla, då man får tänka på dem ensam; men de blifva mycket invecklade sedan juristerna fått tag i dem. Af sex jurister, som voro inkallade i Banko-Utskottet, ansågo tre, att 72 § Regeringsformen utgjorde ett hinder, och tre att den icke utgjorde ett hinder för den föreslagna förändringen. Detta gjorde mig förbryllad, och jag beslöt då att tolka grundlagen efter min egen åsigt och mina sympathier, eller att man bör söka att införa guldmyntet.

Det är svårt att uppträda efter den föregående talaren, som så uttömt ämnet, att jag egentligen icke kan säga något nytt — men jag ber dock att få bifoga några få anmärkningar till hvad han yttrat — det är sannt, att den förlust, som uppstår derigenom, att vårt silfvermynt är af bättre beskaffenhet än andra länders, icke gör mycket i den större handeln; men från gränsorterna, särdeles från min hemort, utföres vårt mynt i detalj, och dit införes i stället äfven i småposter det sämre Danska myntet, hvarigenom ej obetydlig förlust uppstår. Detta är ett af skälen, hvarför man skulle införa guldmyntet. Man har talat om guldets sjunkande värde. Jag tror ej härpå, och så har ej heller visat sig i verkligheten, ehuru en stor auktoritet, Chevalier, har skrifvit en uppsats, som innehåller detta påstående. Den Tyska kongress, som hade till uppdrag att förbereda guldets införande som standard, prisbelönt en skrift, som jag har här och som visar, att 1801 var guldets förhållande till silfret som 15,01:1 och 1868 som 15,46:1, och under denna tid har det flera gånger varit öfver och flera gånger

under dessa förhållanden. Under revolutionstiden har guldets stånd högre, emedan det varit lättare att undångömma. Då således på öfver 60 år guldets värde icke ändå fluktuerat mera, torde, från denna synpunkt sedt, det icke vara någon fara att taga det till standard. På sednare tider har en annan stor statsekonom, Wolowsky, framställt den sats, att, om guldets värde skulle falla i värde, blefve efterfrågan på silfver så stark, att derigenom guldets åter skulle stiga. Jag vill emellertid lemna teorierna i sitt värde; men jag tror icke att eganderätten skulle lida på att antaga guldets som standard. De, som icke vilja anse guld som den rätta värdemätaren, hafva yttrat, att förslitningen på guld vore möjligen större än på silfver. Jag kan icke tro det, då slitningen på guld sker på mindre yta.

Man har sagt, att, om man införde guld, skulle för Banken uppstå den svårigheten, att den måste hafva både en guld- och en silfverkassa. Detta kan jag icke kalla någon svårighet, och det är dessutom omfånget af affärerna, som bestämmer, hvad slags metallisk kassa Banken bör hafva. Jag tror, att våra affärer komma att stiga; men skola vi i silfver betala de nationer, som hafva guld i standard, måste vi derpå förlora, och dertill kan icke vara skäl.

I afseende på det resultat, hvartill Utskottet kommit, så har jag biträdt detsamma och får till motionären uttrycka min tacksamhet för det han bragt saken å bane.

En omständighet, som man måste noga beakta och som gör saken ganska invecklad, är den frågan, huru öfvergången från det ena värdet till det andra bör ske. Om denna sak kunna stridiga meningar uppstå, och jag tror, att endast Kongl. Maj:t kan hafva full öfversigt i detta hänseende.

I afseende å ordalagen är det mig temligen likgiltigt, med hvilket respass den föreslagna underdåniga skrifvelsen affärdas. Emellan Utskottets och Grefve Mörners förslag till skrifvelse är endast en ringa skilnad, eller den, att det sednare är mera artigt och säger, att det *synes* vara önskvärdt, då deremot Utskottet bestämdt säger, att det finner en förändring af landets nuvarande myntsystem vara önskvärd och behöflig. Om jag tänker mig i Regeringens ställe, så skulle jag finna ett stöd i, att nationen uttryckte bestämda åsigter, och jag får därför yrka bifall till Utskottets förslag.

Hvad slutligen beträffar Herr Bergströms förslag, så finner jag det ganska sinnrikt; men hur jag än vändt det efter mina begrepp, har jag ej kunnat finna annat, än att det kommer att alstra konfusion, och jag anhåller därför om bifall till Utskottets förslag.

Herr Wallenberg: I allt hvad man gör och låter, bör man bemöda sig att ställa sig lagen till efterrättelse. Det är första vilkoret för att lyckas och att hafva tillfredsställelse af sina sträfvan- den. I denna fråga hafva blifvit framställda betänkligheter i anseende till grundlagens ordalydelse, och jag ber då att i egenskap af motionär få redogöra för min tankegång; och Herrarne skola, som jag hoppas, då finna att, när man tänker sig saken i dess helhet, det ifrå- gavarande förslaget icke bör stöta på några betänkligheter i grund- lagen.

Jag har redan tillåtit mig att framställa en motion om ändring i 72 § Regeringsformen. Den vann framgång inom denna Kammare både vid denna och vid förra riksdagen.

Jag har tillåtit mig att i min motion angående myntet väcka förslag, att hela och $\frac{1}{2}$ -dels specier skulle fortfarande utmyntas, på det att alla banksedlar må kunna enligt deras lydelse honoreras; men derjemte har jag ansett, att ett system, grundadt på en myntfot af guld, skulle vara för vårt land önskligast. Nu har, som man vet, 72 § framställts som ett hinder mot denna åtgärd, och en ledamot af denna Kammare, tillika bankofullmäktig, Friherre Skogman, har förklarat, att, enligt hans åsigt, nämnda paragraf stadgar, att silfver är landets myntfot. Om han sagt, att der stadgas, att *papper* är landets myntfot, då hade jag varit villig att gifva honom rätt; men att silfver är myntfoten, det finnes icke i 72 §, om den skall tagas efter ordalydelsen. Det kan så mycket mindre hafva varit meningen, som både före och efter denna grundlags antagande, det i landet funnits guldmynt, och om det varit meningen att förbjuda guldets antagande till myntfot, så hade det väl blifvit tydligare uttryckt.

Jag tror således ej, att någon sådan afsigt förefunnits, och man kan väl ej tänka sig något så föga rimligt, som att med grundlagsens helgd omgärda ett stadgande, som bör kunna ändras med mindre vederbörliga än som vanligen är förenad med ändringar i grundlagen. Jag får t. ex. anföra, att, när Californien upptäcktes, grepos många af en storartad förskräckelse. De trodde, att hela den civiliserade världen skulle blifva öfversvämmad af guld; men de kunna vara lugna, ty tillgången på guld har ännu icke ens fyllt behovet, och tillväxten har helt obetydligt inverkat på priset på denna vara.

I grundlagen står nu, att dessa sedlar skola anses som mynt; men der står icke, att de *icke* skola anses som *guldmynt*, och de kunna väl icke anses som något annat än det, hvarpå de lyda. Om nu Riksdagen beslutar, att bankofullmäktige få tillåtelse att utgifva sedlar, att inlösas med guld, så är väl dermed icke värre än, att de skola anses som andra förbindelser, det vill säga, att de skola honoreras, om de än icke hafva grundlagsborgen. Hela skilnaden blir, att de icke hafva rang, heder och värdighet af mynt. Jag kan icke se hvad denna sak har med myntfrågan att skaffa. Bankväsendet måste föga sig efter myntväsendet, och detta bestämmes af Konungen och Riksdagen gemensamt. Bankväsendet har lika litet att bestämma mynttöten, som kryddkrämaren skålpundet eller lärftskrämaren alnen. Vill man, som en talare föreslagit, uppskjuta saken, så går det ock an. Man vill vänta till dess 72 § blifvit ändrad, till dess man på öfvertygelsens väg kommit längre. Nåväl, man uppskjuter frågan, och nästa gång anföras samma skäl, och man får då ytterligare vänta i 4 år derför, att man gör en fråga, som icke är af grundlags natur, beroende af grundlagen. Det är att vara öfver höfvan juridisk. Vi blifva till slut så ofantligt juridiska, att vi aldrig komma till rätta med det praktiska, det rätta och det utförbara.

Jag undrar ej på, att Utskottet i anseende till fördelarne af denna förändring varit omständligt, ty rikedom af skäl, som tala för den,
är

är så stor, att man är villrådig, hvar man skall få tag i något nytt. Att det slutligen går derhän, betviflar jag ingalunda; men frågan är, huru stora förluster vi skola underkasta oss, innan vi taga ut steget.

I afseende på Danmark veta vi, att en Dansk speciedaler, som enligt myntförordningen borde vara 3,96 $\frac{1}{2}$, vid undersökning ej befinnes vara värd mer än 3,95 $\frac{1}{2}$. Vid den betydliga trafiken med detta land, och hvilken trafik ständigt är i stigande, uppstå härigenom för oss rätt betydliga förluster, då man betänker att, när vi i Danmark köpa för Svenskt mynt, betala vi 1 procent mera än säljaren begär, och att, när Danskarne hos oss köpa, betala de 1 procent mindre än vi begära. Jag kan ej inse något skäl, hvarför denna handel längre skulle fortfa-
ra på detta sätt. I anseende till Norge är förhållandet så till vida bättre, att myntet der är bättre pregladt än det danska; men vi blifva äfven på det hållet af med $\frac{3}{4}$ procent. I sydöstra delen af Sverige inkomma Preussiska Thaler till 2,66; men äro icke värda mer än 2,61. Med den ovilkorliga naturlag, som gör, att allt bättre mynt fördrifves af det sämre, komma vi slutligen derhän, att endast hafva slitet skiljemynt, och det mynt, som skulle vara betryggande för den allmänna rörelsen, kommer att utgöras af diverse utländska myntslag, mer och mindre underhålliga, mer och mindre nötta.

Dertill kommer att det är dyrbarare att transportera silfver än guld, och att myntningskostnaden är större för det förra än för det senare. Kostnaden att förmynta guld är nemligen endast 2 per mille, då deremot utmyntning af silfver kostar 7 $\frac{1}{2}$ pr mille. Det finnes därför endast högst få, som försvara det nuvarande systemet; de flesta vilja blott uppskjuta förändringen. Men hvartill skulle ett uppskof tjena? Ingen må tro att det kommer att gå för fort med denna sak; men man lär väl söka att ju förr desto heldre få den genomförd, då man i allmänhet anser den vara god. Jag tror icke att man bör vänta till dess uppoffringarne äro så stora, att man måste göra ett hastverk, men sådana kunna verkligen omständigheterna blifva.

Jag har icke något emot Utskottets förslag, om Kammaren vill lemna sitt bifall dertill, men det finnes en omständighet, som gör, att det vore mera lämpligt att sluta sig till Herr Bergströms reservation, då denna innehåller något mera bestämdt.

Utskottets förslag deremot innehåller visserligen en önskan att få ett myntsystem, grundadt på guld; men denna önskan är uttryckt i mera allmänna ordalag. Men jag kan icke gå in på 5:te punkten af Herr Bergströms reservation, som hemställer, "att bråkdelar af carolinen må tillsvidare och så länge utmyntning af deremot svarande myntstycken icke sker, gäldas med silfvermynt eller, der enligt gällande lag kopparskiljemynt får i liqid användas, med detta enligt sådan grund, att en mark eller 100 örtug anses gälla lika med 72 öre." Jag kan icke gilla denna punkt, då jag som oefftergiftigt vilkor sätter, att vid liquider af äldre förbindelser ingen må hvarken vinna eller förlora på förändringen i myntsystemet, — och om icke detta i minsta detaljer iakttages, så bryter man mot denna princip — helt annat vore, om det med Regeringens begifvande kunde ställas så, att carolinerna betalades med 7 R:dr 20 öre.

En talare har yttrat, att de förhoppningar, man fästade vid carolinerna, blifvit svikna. Men Rom byggdes icke på en dag, och jag tror, att dessa caroliner ännu äro för litet kända i utlandet; dertill fordras tid. När dessa caroliner först utkommo, emottogos de i de enskilda bankerna till 7 R:dr 20 öre. Detta hade till följd att uppbördsmännen vid de verk, som hafva mest att göra med trafiken, såsom jernvägarne, telegraferna, emottogo dem äfven till detta pris, då de kunde sälja dem utan förlust. Således hafva de så småningom fått detta värde man och man emellan, och slutligen tilltvinga de sig väl detsamma äfven i Riksbanken.

Jag anhåller om proposition å bifall till de 4 första punkterna af Herr Bergströms förslag.

Grefve Mörner, Oscar: Såsom ledamot i det Sammansatta Utskottet var jag ganska villrådig, hvilken mening jag skulle biträda i fråga om antagande af guld eller silfver som värdemätare. Under de långa debatter, som i Utskottet egde rum, stadgades dock hos mig alltmer den åsigten, att all anledning är för handen antaga, att guld skall öfverallt blifva värdemätaren, och att man derför äfven här bör bereda sig härtill. Men på samma gång tyckte jag mig finna denna sak fordra en ganska omsorgsfull utredning, och att, ehuru lätt det kunde vara att på papperet göra upp förslager till en myntförändring, dessa likväl fordra en noggrann undersökning i anseende till landets förhållanden, på det icke missnöje, oreda eller allmänna och enskilda förluster må uppstå. En sådan utredning, en sådan undersökning kunde icke det Sammansatta Utskottet åstadkomma, och derför omfattade jag den mening, att man borde hemställa till Regeringen, att den ville taga saken i öfvervägande, utreda densamma och, efter att hafva tagit i betraktande den mångfald af förhållanden, som behöfva samtidigt ordnas, till Riksdagen afgifva förslag i frågan. Att jag icke var nöjd med Utskottets kläm, kommer sig deraf, att jag tyckte början af densamma vara alltför kategorisk i förhållande till slutet och jag ej kan finna lämpligt att sålunda först synas bestämd och sedan ändå likasom tvifla om riktigheten af den åsigt, man framställt. Jag uppsatte derför det förslag till kläm, som min reservation innehåller och som äfven inom Utskottet rönt några sympathier, ehuru det föll vid votering. Mot den af Grefve Hamilton föreslagna förändringen af mitt skrifvelseförslag har jag ingenting att invända, så mycket mindre som jag sjelf hade önskat få den affattad ungefär på samma sätt; men af fruktan att mitt förslag skulle förlora alla sympathier, vågade jag ej sätta mig alltför mycket på tvären mot Utskottet, utan ansåg mig tvungen att litet böja mig för Utskottets vilja. Jag har således icke något emot, att de af Grefve Hamilton anmärkta orden utgå, då jag anser detta innebära en verklig förbättring, och då Kongl. Maj:t väl i alla fall af Riksdagens skrifvelse kan inhemta, på hvilka grunder Riksdagen ansett, att förändringen borde byggas. Jag har reserverat mig mot Utskottets tolkning af 72 och 79 §§ Regeringsformen och hvad jag i dag hört, har icke kunnat förleda mig att i ringaste mån frångå min åsigt i detta afseende. Här har yttrats, att 72 § icke innehåller bestämmelse, att silfver skall vara stan-

dard. Det må så vara; men huru var då förhållandet efter 1776 års realisation? Då man bedömer sådana förhållanden, som de ifrågasvarande, måste man kasta blickarne något längre tillbaka, ty ofta har ett stadgande blifvit föranlett af andra äldre förhållanden.

Vid 1776 års realisation antogs obestriddligen silfver såsom gällande standard, och på denna grund har sedan dess hela myntverket fortgått. År 1809 utgäfvos sedlar af Riksgälds-kontoret och måhända äfven af andra inrättningar. Men då dessa sedlar gingo medagio och vållade betydlig oreda, insatte man, för att för framtiden förekomma dylika sedelemissioner, i grundlagen stadgandet, "att Riksens Ständer ega allena rätt att genom Banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas". Således är denna rätt Banken ensam förbehållen; men deraf följer icke, att ju icke äfven andra kunna *utgifva* hvarjehanda slags sedlar och derpå hafva vi tyvärr ett sorgligt exempel i diskonterna. Men då Rikets Ständer, vid utfärdandet af detta lagbud, funno ett redan gällande silfversystem, var väl ganska naturligt, att de icke yttrade något om rikets myntsystem, hvilket icke var behöfligt. 79 § innehåller endast, att skrot och korn ej få förändras utan Riksdagens bifall; men icke hvad slags mynt får slås. Jag kan icke förstå eller finna något annat skäl, hvarför man i slutet af 72 § tillade, "att dessa sedlar skola, vid anfordran, efter deras lydelse, af Banken med silfver inlösas," än det, att man derigenom ville lugna de förskräckte och ingifva ytterligare förtroende för realisationen.

Nu säger man, att Sverige förlorar så mycket på handeln med Norge och Danmark, derigenom att från dessa länder kommer in så mycket silfvermynt af sämre beskaffenhet än vårt. Jag kan ej förstå denna uppgift, ty allmänt hör man påstås att vi skola förlora på handeln med nästan alla andra nationer, men för att erhålla större mängd af Norskt eller Dansk mynt måste väl fordras att Svenska produkter i nämnda länder afsättas i större quantitet, och som så är, är det rätt väl. Men vid denna handel beror väl på de säljande till hvad pris de vilja taga dessa Norska och Danska mynt. Ingen må föröfrigt föreställa sig att genom införande här i landet af ett myntsystem i guld denna olägenhet skulle häfvas, ty nog kommer det oakadt förhållandena i gränsorterna att fortgå på samma sätt, och nog komma Dalboen och Skåningen att fortfarande taga Norska och Danska mynt, så länge silfvermynt finnas kvar i dessa länder.

Men att yttra mig mot öfvergången till en myntfot, grundad på guld, har dock ingalunda varit min mening, emedan jag omfattar den äsigt, att denna öfvergång är nyttig; men jag anser den icke vara så trängande, att vi behöfva kasta oss bröstganges på denna bana, utan jag tror, att dermed utan olägenhet kan anstå ännu någon tid.

Hvad beträffar den förlust, som genom vårt nuvarande myntsystem uppstår på vår större handel med utlandet, så kan jag, då jag hvarken är affärsman eller köpman, ej yttra mig derom, men vi hafva dock här hört en större affärsman förklara, att det icke är så farligt dermed. För att återkomma till guld, så har man sagt, att vi icke behöfde frukta, att det skulle falla i värde. Det tror jag icke heller. Jag har läst i en Tysk tidskrift att från 1848—63 ansåg man den

kända produktionen af guld utgöra 2,768 och af silfver 986 millioner thaler. Det är onekligen ganska mycket; men jag tror det oaktadt, att man kan antaga, att dessa ädla metaller icke snart skola komma att falla i pris, ty i mån handeln sprider sig öfver hela världen, blir behovet af dem större och skulle äfven tillgångarne på dem ökas, behöfvas de ock för ökade behof.

En talare har förordat Herr Bergströms förslag. Om detta förslag får jag säga, att jag icke rätt vet i hvad mån det är nödigt. Han föreslår för det första ett särskildt på guld grundadt myntsystem och att myntenheten skulle blifva caroliner. Caroliner preglas ju redan och detta är således nu en myntenhet för dem, som vilja roa sig med att räkna i guld. Vidare föreslås, att caroliner skall delas i mark och örtug; men att för dessa bråkdelar af carolinen icke skulle slås något särskildt mynt, utan att dessa skulle gäldas genom nuvarande silfvermynt. Jag kan då icke finna, att denna åtgärd kan medföra någon fördel. Hvad beträffar hans förslag, att det fakultativa myntsystemet skulle kunna tillämpas på kreditsedlar, så får jag säga, att, om äfven icke 72 § Regeringsformen ensam skulle hindra sådant, så lägga myntbestämmningslagen och lagen för Rikets Ständers Bank, båda af den 1 Mars 1830, i deras nuvarande lydelse, bestämda hinder deremot.

Jag tror mig härmed hafva ådagalagt, att för närvarande, och under de förhållanden, som nu ega rum, kan Herr Bergströms reservation icke antagas, och mig synes icke återstå något annat än att man, genom att aflåta en underdånig skrifvelse, gör hvad man kan för att komma till det önskade målet. Att Regeringen redan vid denna riksdag skulle kunna inkomma med förslag till de förändrade stadganden, som af ett myntsystem i guld kunna vara påkallade, synes mig vara nästan mycket begärdt. Då måste man antaga hos Regeringen så stor förmåga, att man i alla andra riktningar äfven kunde vänta storverk. Jag begär ej mer än det, som kan utföras utan att man besitter så ovanliga egenskaper, och nöjer mig således med att förbida tiden och hvad Regeringen i vanlig ordning kan åtgöra. Man säger att härigenom uppskjutes saken i 4 år, och då den efter denna tids förlopp äntligen skall afgöras, är ej otroligt, att den ytterligare uppskjutes på 4 år.

Ar landet så liknöjdt för denna reform, att den skjuter upp den gång efter gång, då synes den ej vara af behovet påkallad och då må den gerna falla. Jag för min del anser den vara behöflig, men har trott, att den, liksom andra stora och viktiga frågor, bör noggrannt betänkas, innan beslut deri fattas, och jag får på denna grund anhålla om bifall till den i min reservation framställda underdåniga skrifvelse med den af Grefve Hamilton deri föreslagna förändring.

Herr Nordström: Hvad först angår frågan om införande hos oss af ett nytt myntsystem, grundadt på guld, tror jag, likasom hvar och en annan, den der med uppmärksamhet gifver akt på tidens tecken, att silfverstandarden i de kulturstater, der den ännu för det närvarande är gällande, i en icke så aflägsen framtid kommer att mot guldstandard utbytas, och sålunda för den internationala och kosmo-

politiska världshandeln ytterligare beredas en lättnad, som ångan och elektriciteten i deras praktiska tillämpning allaredan deråt i så hög grad beredd. Men stora, helsosamma evolutioner i samhällenas kulturlif likna i sin tillkomst ej blixstens verk; de fordra förberedelsetid, emedan de icke äro ämnade att förstöra hvad som är, utan deremot att deruti ingjuta nya friska lifssaft, ur hvilka en fortsatt högre utveckling skall framgå. Ur denna synpunkt är det ock, som frågan om det myntsystem, grundadt på guld, bör efter mitt omdöme betraktas, hvars införande hos oss, genom ett allsmägtigt: varde, man nu söker åstadkomma. Förberedelsetiden dertill är ännu ej genomgången. Mycket i den vägen återstår ej allenast särskildt hos oss, utan ock hos flera andra kultur- och handelsstater, hvilka, vida mäktigare och af större betydelse i produktivt och kommersielt hänseende än vi, ännu ej beslutat sig derför, utan fortfara att öfverväga och pröfva de dertill erforderliga förberedelser.

Hos oss finnes redan ett mäktigt hinder mot det föreslagna nya myntsystemets antagande nu genast uti 72 § af vår Regeringsform. Med uppmärksamhet har jag åhört de försök till bevis derför, att i detta lagrum någon silverstandard icke skall vara fastställd, hvilka åtskillige talare före mig, och bland dessa ordföranden i det Sammansatta Utskottet samt motionären, Herr Wallenberg, omständligt bemödat sig att framhålla. För min del har jag icke kunnat finna dem i något afseende bevisande. Hvad desse talare påstått står deremot i strid med så väl vår inre finanshistoria, som den logiska sorten. Den tid, sagda § i Regeringsformen tillkom, har bemälda ordförande yttrat, fanns ju hos oss äfven kopparmynt, och då det i 72 § säges, att Riksbankens sedlar skola med silfver inlösas, betydde det rätteligen, att de icke skulle få inlösas med koppar. Ja väl; kopparmynt fanns, men endast för att tjena till skiljemynt, och deraf beror ej ett lands myntstandard. Hvad samme talare emellertid alldeles förgätit, det är, att äfven då och sedermera, som ock under sekler dessförinnan, hos oss äfven guldmynt utmyntades, nemligen *dukater* efter den rhenska eller holländska foten, dock ställda på konventionel kurs; hvaremot *silfver* hos oss, äfven under perioden af bristande realisation, städse varit den fastställda, rätta *myntstandarden*, såsom, för att ej gå längre tillbaka, myntordningen från 1664, samt myntbestämmningslagarne från 1776 och 1830 utvisa; och med hänsigt härtill var det, som under riksdagen 1850—51, då ytterligare garanti för riksbankssedlarnes vederbörliga invexling ansågs nödig, det stadgande i 72 § Regeringsformen intogs, att de skulle inlösas med *silfver*, d. v. s. med rikets lagligen fastställda mynt i *silfver*, hvarigenom ock silfverstandarden vann ny bekräftelse.

Under fortgången af sitt anförande till försvar för Utskottets, eller rättare dess pluralitets, nog egna uppfattning af meranämnda paragrafs innehåll, har ordföranden, bland annat, ock anmärkt, att bestämmelserna om myntstandarden icke höra till grundlagen, eller der borde få en plats. Må så vara, i allmänhet taladt; men, på andra sidan förekomma der ännu flera andra stadganden, som principiellt der aldrig borde hafva ett rum, och till dessa hör företrädesvis det just i samma 72 § införda stadgande, härledande sig från äldre

tider, som förklarar, att Riksbanken förblifver under Riksdagens egen garanti och vård, att ostörd förvaltas af de Fullmäktige, Kamrarne dertill förordna, efter de ordningar, stadgar och reglementen, hvilka redan gjorda äro, eller vidare af Riksdagen göras kunna. En suverän, inappellabel magt i afseende å Riksbanken och dess förvaltning är härigenom lagd i Riksdagens hand. Myntpräglingen allena står under Kronans förvaltning, dock att myntets skrot och korn ej må förändras utan Riksdagens bifall. Emellertid, mine Herrar, om något är en konstitutionel vidunderlighet, så är det denna, uteslutande åt Riksdagen, utan någon Regeringens pröfningsrätt, tillerkända magt att besluta om Riksbankens förvaltning; och då dertill kommer rättigheten för Riksbanken, att allena utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas, så framstår vid sådant förhållande i klar dag, ej allenast, hvarför man i sammanhang dermed måste stadga, att dessa sedlar skola af Riksbanken efter deras lydelse med *silfver*, det är enligt fastställd myntstandard, inlösas, utan ock, huru utomordentligt viktigt detta stadgande är. Hela landets och hvarje enskilds egendomsvärde beror deraf. Om således man vill ogilla, att föreskriften om inlösen af Riksbankens sedlar efter deras lydelse i rikets fastställda mynt, som grundas på silfverstandard, fått en plats i grundlagen, måste man och följdriktigt ogilla anledningen dertill, eller bestämmelserna om Riksbankens förvaltning uteslutande af Riksdagen. En abnormitet i ett hänseende framkallar andra, och verkan och orsak måste följas åt.

Dessutom, mine Herrar, hvilka vore de hufvudsakliga anledningarne dertill, att det förslag till förändringar af 72 §:s innehåll, hvilket under nu löpande riksdag i vederbörlig ordning företogs till pröfning och som åsyftade ej allenast afskaffande af tvångskursen för Riksbankens sedlar, utan ock beredande af väg för guldstandardens och ett derpå grundadt nytt myntsystems införande, af så många i denna Kammare med värme omfattades? Var det ej öfvertygelsen derom, att i det sednare hänseendet intet kunde göras, så länge 72 § bibehöll den lydelse rörande silfverinvexlingen, som der ännu kvarstår? Nå väl, detta ändringsförslag, hvilket äfven jag efter min ringa förmåga varmt sökte understödja, har för denna gång fallit, och man måste alltså finna sig deruti; man måste respektera grundlagen, både till dess grund och bokstaf, äfven då den innehåller något, som strider mot ens önskingar. Och äfven om detta ändringsförslag nu hade blifvit lagdt på bordet, för att nästa riksdag höjas till lag, ja, om det redan nu vore lag, återstår ännu att pröfva frågan, huruvida guldstandardens och ett derpå grundadt nytt myntsystems införande hos oss redan nu under de förhållanden, som ännu i afseende å myntväsendet i Europa existera, vore nyttigt.

Motionären, ehuru han tillförene, om jag ej misstager mig, sjelf ansett 72 §, enligt dess nuvarande lydelse, lägga hinder i vägen för hans önskingars realisation, tyckes dock nu icke finna några sådana förekomma, och föreslår, ej allenast att ett myntsystem efter guldstandard måtte antagas, utan ock att tillsvidare det nuvarade systemet efter silfverstandard måtte hos oss bibehållas. När man älskar någon eller något med passion, händer det väl icke sällan, att en ener-

gisk man till det efterlängtade föremålet söker sig väg genom takgluggen, om han finner dörren stängd; men dörren blir dock alltid den rättaste och säkraste vägen, och att vänta till dess dörren ordentligen öppnas, alltid mera klokt och höfviskt, än de äfventyrliga sprången genom takgluggen.

En *dubbelstandard* saknar icke sina, stundom rätt ledsamma, olägenheter. Den förutsätter, för att kunna med någon fördel i den allmänna cirkulationen användas, ett bestämdt värdeförhållande emellan guld och silfver, och kommer derigenom redan i strid med den allmänna, ekonomiska grundsats, att hvarje vara, guld och silfver så väl som andra varor, själfständigt bestämmer eller förändrar sitt pris. Emellan två varuslag kan ej något bestämdt och fixt, eller stående värdeförhållande upprätthållas, och således ej heller, utan äfventyr af skada för cirkulationen i det hela, genom lag fastställas. Priset rättar sig efter sina i sakförhållandet, eller på tillgång och efterfrågan, grundade regler eller lagar. En viss vikt, eller summa guld kan följaktligen ej heller ständigt sägas vara lika med en viss vikt eller summa silfver, om än ett sådant relativt förhållande dem emellan vore i lag stadgadt; och likasom prisen på de konsumtbla varorna höjas, om ett myntstycke enligt dess prägel skall gälla mer, än dess Korn är värdt, så förhåller det sig också med guld- och silfvermynten inbördes, om till följd af omständigheterna den ena eller den andra metallens värde på den stora marknaden stiger eller faller. Dubbelstandarden är, såsom en skarpsinnig man yttrat, att förlikna vid ett af två i olika grad expansiva ämnen mekaniskt sammansatt mått; det kastar sig. Väl är ej prisleförhållandet emellan guld och silfver, efter hvad erfarenheten hittills visat, utsatt för stora och hastiga växlingar; men äfven de mindre verka dock icke så litet till ojemnheter och förluster. Ännu långt in på detta århundrade var värdeförhållandet emellan guld och silfver sådant, att en vikt del *guld* beräknades ungefär motsvara omkring 16 å 15½ (eller 15,50) vikt delar *silfver*, och var det detta sednare förhållande, som i Frankrike, der dubbelstandard eger rum, bestämdes till regulator emellan ifrågasvarande två ädla metallers pris. Ökade tillgångar hafva sedermera, oaktadt äfven ökade behof, nedsatt sagda förhållande på den stora penningmarknaden så, att det i nyare tider (de sednaste 20 å 15 åren) beräknas såsom 1: 15,30 (omkring 1,3 procents skilnad); och enär man sålunda med t. ex. en mark guld inom penningcirkulationen kunde erhålla 15½ mark silfver, i följd af det genom lag fastställda priset, medan på världsmarknaden en mark guld endast löste omkring 15½ mark, blef följden den, att silfvermyntet allt mer utfördes och försvann, medan deremot guldets stadnade kvar och infördes. Samma företeelse har af samma anledning förekommit uti Italien, Schweiz och Belgien; och, för att i någon mån motverka de förlustbringande följderna och olägenheterna här af, fann man sig föranlåten till, att minska silfverförehållanden i två- och en-franksstyckena samt de än mindre från $\frac{200}{1000}$ till $\frac{133}{1000}$ delar, eller, med andra ord, göra dem i själfva verket till skuljemynt.

Af dessa erfarenhetsrön inhemtas, huruledes dubbelstandarden enligt regeln aldrig medgifver ett land att af de naturliga värdevexlin-

garne mellan guld och silfver utöfver det lagligen fastställda förhållandet draga vinst, om ock dessa vexlingar eljest dertill skulle erbjuda tillfälle; men väl kan den utsätta ett land för förluster. Den har ock en naturlig tendens att faktiskt öfvergå till enkel standard, nemligen i den af de två ädla metallerna, som för en tid i värde står under det lagligen fastställda, och visar sig sålunda icke vara lämplig eller eftersträfvansvärd. I det emellan de tyska staterna och Österrike år 1857 afslutade myntfördraget antogs, efter mångsidig och omsorgsfull pröfning, silfverstandarden såsom allmän regel, hvarjemte guldmynt skulle kunna utmyntas och i de särskilda staterna sättas i omlopp, dock med frivillig kurs man och man emellan, och derjemte regeringarne vara förbehållet, att med noggrann ledning af torghöjden bestämma den kurs, hvarefter guldmynten finge i Statens kassar vid inbetalningar emottagas. I Preussen till exempel uppskattas på sådana grunder en Friedrichs'dor till 5 thaler 20 groschen silfver, och emottages ock de enskilda emellan efter denna kurs. I England är guld standard och silfvermyntet skiljemynt.

Hvad nu särskildt det föreslagna, nya myntsystemet i guld ytterligare angår, tillåter jag mig den allmänna erinran, att, om något speciellt ur skandinavisk synpunkt vore att önska, vore det väl i ett af de främsta rummen, att ett lika myntsystem (för att nu stadna dervid) i alla tre rikena kunde blifva infördt. Ehuru en riksdaler specie nu hos dem alla utgör myntenheten, är dock denna ej allenast till kornet, utan ock till sina underafdelningar, i Norge och Danmark olika mot hos oss; och att, enär kornet i den Svenska specien är något finare (omkring $\frac{9}{10}$ procent), och äfven i samma mån drygare, än 1 Riksdaler Hamburger banko, med hvilken åter de Norska och Danska specierna äro lika och jemngoda, förluster kunna Sverige på flerehanda sätt tillskyndas, är numera alltför väl känt, att här vid detta tillfälle behöfva närmare utredas. Olägenheterna deraf skulle dock ej hos oss kunna aflägnas genom antagande af en dubbelstandard, och ej heller derigenom, att den enkla standarden i silfver hos oss bibehölles och på samma gång guldmynt sattes i omlopp med fakultativ eller frivillig kurs. Vill man numera ej reducera vår specie till likhet med en riksdaler Hamburger banko, vore utan tvifvel till nämnda olägenheters och förlusters aflägsnande dock det ett ganska verksamt medel, att ett lika myntsystem, grundadt på guld, blefve i alla tre rikena antaget; men huruvida man i Norge och Danmark för en sådan förändring redan nu må vara så benägen, att man vore beredd att öfvergå till verksamma mått och steg i sådant afseende, är något, som man hittills ännu ej med något slags visshet känner. Det finnes ej heller anledning att tro, det man i de tyska staterna, der myntväsendet med silfverstandard i följd af 1857 års fördrag blifvit inom de sednaste 10 å 12 åren omorganiseradt, vore benägen att nu snart öfvergå till guldstandarden och de vid myntkonferensen år 1867 i Paris uppställda grunder för ett nytt myntsystem; och äfven i England, der guldstandard af gammalt är rådande, synes, för att sluta af hvad de nyaste underrättelser och tidskrifter derom hafva att meddela, den allmänna meningen ännu på långt när icke vara deciderad för det föreslagna, nya franksystemets upptagande, ehuru förändrin-

gen der vore lättare verkställbar, än annorstädes, **enär** **sovereignen** der endast är obetydligt drygare (10 cent.) än det föreslagna, nya 25 francsstycket i guld, men man har i England ännu ej kunnat komma derhän, att åt öfvertygelsen om decimalräkningens företräden bereda nog fast och omfattande rum inom den allmänna opinionen.

Vidkommande frågan om införande hos oss af guldmynt med frivillig eller fakultativ kurs, ordnad efter det franska, i nyare tider äfven af åtskilliga andra stater adopterade myntsystemet, så hafva vi från den tid dukaterna med fakultativ kurs hos oss voro att tillgå, den erfarenhet, att de jemnförelsevis ganska litet begagnades för den inre rörelsen och ej heller synnerligen för Sveriges rörelse på utlandet. I stället för dukaterna hafva nu, i följd af Kongl. Förordningen den 31 Juli 1868, kommit carolinerna, utmyntade efter franska myntsystemet och motsvarande tio francs, och af den utbredning, de kunna tillvinna sig, samt verkningarne deraf skall man inom någon tid förvärfva erfarenhet och upplysning om, huruvida de kunna tillvinna sig allmännare begärlighet och användbarhet i rörelsen inom landet, eller dess handel derutom. Skulle sådant blifva förhållandet, får man emellertid ej heller glömma, att metallen till dessa nya mynt med fakultativ kurs måste inköpas medelst medel från samma Riksbankens kassa, som nu skall förskaffa metallen till de legala silfvermynten, och alltså för upprätthållande af realisationen af den sedelmassa, Riksbanken eger att med rang och värdighet af mynt utgifva i den allmänna rörelsen. Men tydligt är, att, om berörda kassa genom inköp af guld för det med fakultativ kurs försedda guldmyntet alltför mycket delas eller minskas, sådant ej kan blifva utan återverkan på silfvermyntets massa och sedelrealisationen.

Af allt detta följer, att införande af en dubbelstandard icke kan tillrådas, att förberedelse tiden för antagande af en enkel standard i guld, i stället för den nuvarande i silfver, ännu icke är tilländalupen, och att utmyntning i större mängd för allmänna rörelsen af guldmynt med frivillig kurs särskildt hos oss, der största delen af rörelsekapitalet representeras genom sedlar, icke saknar sina olägenheter och äfventyr. Den tid kommer utan tvifvel, då guldstandarden blir allmän och måhända äfven ett derpå grundadt lika myntsystem, men ännu hafva vi icke kommit dit; och kunna vi alltså tillsvidare stanna vid hvad i 1868 års Förordning allaredan är i saken tillgjordt.

Den skrifvelse till Kongl. Maj:t, som Utskottet tillstyrkt, kan således ej heller jag för min del godkänna. Utskottets, eller dess pluralitets, framställningar och resonnement i motiverna äro icke, efter mitt omdöme, så beskaffade, att de kunde förordas Kongl. Maj:t till ledning vid de utredningar och förslag i ämnet, man af Honom önskade få emottaga; men hvad det af Grefve J. O. Mörner såsom reservation uppställda och af Grefve H. Hamilton ytterligare modereade förslag till skrifvelse angår, vill jag, äfven för min del, detsamma biträda.

Herr vice Talmannen: Ämnet synes redan från alla sidor vara så uttömdt, att det icke kan vara mycket för mig att omorda i denna viktiga fråga. Jag börjar med att förklara, det jag i hufvud-

saken icke egentligen har något att erinra emot hvad Sammansatta Utskottet föreslagit. Redan förut har jag på detta rum varit i tillfälle att yttra min åsigt om det önskvärda uti att ega ett kurserande guldmynt, eller att här i landet, likasom i England och flera andra länder, myntlikaren vore guld. Jag är ock öfvertygad, att detta mål förr eller sednare skall vinnas. Det är således blott en tidsfråga. Men i motiverna till Utskottets Utlåtande förekomma ett par omständigheter, som hos mig väckt betänkligheter. I afseende på myntenheten har Utskottet, såsom mig synes, uttalat sig alltför kategoriskt. Jag anser detta hvarken behöfligt eller ens lämpligt, då Utskottet inskränkt sin åtgärd till att föreslå en underdånig skrifvelse med begäran om en utredning af frågan och att sedermera få ett derpå grundadt förslag. Det må vara sannolikt, att det myntsystem, som 1867 års internationela myntkonferens förordat, har den största utsigt att blifva allmännast antaget. Men det är det dock ej ännu. Det är bekant, att i England den der nedsatta undersökningskommissionen bestämdt afstyrkt detsamma. I Tyskland och i Danmark synes man ej heller böjd för dess antagande. Under sådana förhållanden finner jag intet skäl, hvarföre man skulle försaka eller afsäga sig det rådrum, som man kunde hafva att närmare betänka denna viktiga fråga, intill dess det förväntade Kongl. förslaget kommer under Riksdagens pröfning. I Frankrike, äfvensom annorstädes, är den anmärkning gjord emot den franska guldstandarden, att den icke, likasom silfverstandarden, är fullt instämmande med det metriska systemet. Detta kan blifva en anledning, ej allenast i England, utan äfven i flera andra länder, som ej slutit sig till myntkonferensens förslag, att betänka sig närmare, huruvida det kan vara skäl att antaga ett myntsystem, som ej är stödt på fullkomligt vetenskapliga grunder.

Den andra omständigheten, som hos mig väckt betänkligheter, är den mycket omvistade frågan, huruvida från grundlagens sida hinder möter att göra någon förändring i afseende på landets myntsystem. En föregående talare har sökt att omständligt utveckla grunderna för Utskottets åsigt i frågan, och som går ut på, att något hinder för förändringen från grundlagen *icke* möter. Han har bland annat antydtt, att det ej är 72 § Regeringsformen, som handlar om myntet, utan 79 §. Jag tillstår, att jag ej kunnat följa hans deduktion i detta hänseende. 79 § handlar endast om myntets skrot och korn eller dess intrinseka värde, men alldeles icke om myntets metall; derom talas i 72 §:s sista moment. Till de skäl, som flere föregående talare anfört, för att icke någon så beskaffad förändring, som den nu föreslagna, bör anses kunna ega rum, utan att 72 § ändras, och hvilka skäl synas mig vara fullt öfvertygande, vill jag lägga ett, som ej är mindre bindande. Jag ber nemligen att få erinra Kammarerna om, huru, då för ej länge sedan fråga var om samma 72 §:s förändring, Konstitutions-Utskottet, ibland annat, äfven yttrade sig för ändamålsenligheten utaf införande af en annan myntfot än silfver, och i sådant hänseende anförde Utskottet följande: "Utskottets förslag i denna del afser endast att, utan rubbning af nuvarande myntfot, *undandröjda de hinder för dess förändring grundlagen uppställer*, genom att derifrån utesluta bestämmelsen om den metall, hvarmed Banken skall

inlösa sina sedlar“. Hur är det då möjligt att vid samma riksdag, då denna Kammare godkänt detta Konstitutions-Utskottets förslag till grundlagsförändring, man skulle, endast några veckor sednare, dekretera, att denna paragraf *ej* utgör hinder för införande af ett myntsystem, grundadt på guld?

Flere talare hafva förordat den reservation, som en ledamot af Andra Kammaren bifogat detta Betänkande. Denna reservation går egentligen ut på införandet af en dubbel myntfot. I Frankrike laborerar man fortfarande med olägenheterna af den dubbla standarden, och det ser ut som man hade svårt att arbeta sig derutur. Vid all reform söker man, om *ej* hufvudsakligast, så åtminstone bland det angelägnaste, att åstadkomma förenklingar. Här åter skulle en följd af den ifrågasatta förändringen blifva, att våra myntförhållanden invecklades ännu mera. Det kan dessutom ifrågasättas, huruvida denna reservation lagligen kan upptagas till pröfning. Den motion, som Sammansatta Utskottet i detta Betänkande behandlat, går nemligen ut på myntfotens bestämmande i guld, *i stället för* i silfver. Reservationen åter går ut på att behålla silfvermyntfoten och der bredvid uppställa guldmyntfoten. Det torde med skäl kunna anses, att detta är en helt ny fråga, och att således, då Lag-Utskottet *ej* eger någon initiativ rätt, som ännu mindre en minoritet af Utskottet kan hafva, den fråga, som genom reservationen blifvit framställd, svårigen borde kunna blifva föremål för Riksdagens pröfning. Men jag vill *ej* fästa mig så mycket dervid. Det är en annan omständighet, som synes mig betänkligare, den nemligen, att reservantens förslag afser en fullkomlig reform i afseende på myntordningen. För hvar och en, som öfvervarit de förhandlingar, hvilka egde rum vid 1853—1854 årens riksdag för att åstadkomma det då beslutade nya myntsystemet, måste det i sanning synas ganska förvånande, att man kan ifrågasätta att så alldeles på fri hand och utan alla föregående utredningar bestämma sig för ett ytterligare nytt myntsystem. Detta skäl synes mig göra tillfyllest att *ej* fästa något afseende vid denna reservation.

Jag har yttrat, att jag *ej* hade något att invända emot Utskottets förslag med afseende på den slutföljd, hvartill Utskottet kommit, men att det i Utskottets motiver ligger åtskilligt, som jag anser för äfventyrligt, och tror derföre att man för en blifvande framställning till Kongl. Maj:t bör välja en redaktion, som är mera varsamt stilserad; och i det hänseendet ber jag att få instämma uti Grefve Mörnens reservation, med den af Grefve Hamilton föreslagna redaktionsförändring.

Friherre Skogman: Efter de många och sakrika anföranden, som här blifvit hållna, så kunde det synas öfverflödigt att vidare taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk. Men dels har jag på sätt och vis blifvit uppfordrad att yttra mig i ännu, dels brukar jag i allmänhet *ej* särdeles ofta besvara Kammaren med att åhöra, hvad jag har att säga.

Hvad först beträffar grundlagsfrågan, så är det väl sannt att i 72 § icke med bestämda ord säges, att silfver är Sveriges myntfot. Men

då der står, att Riksdagen allena eger rätt att genom Banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas, och att dessa skola vid anfordran med silfver inlösas, så följer ock deraf att de böra lyda å silfver. Jag kan ej föreställa mig, huru det skulle kunna öfverensstämma med det stadgande, att guld antages till landets myntfot, då Bankens sedlar ju komma att lyda på och inlösas med en metall, som icke är lagligt mynt. Det är väl möjligt att i ett samhälle af skarpa tänkare man skulle kunna tillämpa ett dylikt stadgande, men ej i ett vanligt samhälle som Sverige. En af Kammarens mest lagkloke ledamöter har förklaradt, att han ej funne något i 72 §, som hindrade Banken att utgifva sedlar lydande å guld. Jag tror, att samme ledamot vid sista riksdagen likasom vid denna var Ordförande i Lag-Utskottet, äfvensom i Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet, och vi läsa i detta Utskotts då aflättna Betänkande N:o 5: "då 72 § Regeringsformen föreskrifver, att Riksbankens sedlar, hvilka enligt samma paragraf tillerkännas lika berättigande såsom lagligt betalningsmedel, som det klingande myntet, skola med silfver inlösas, har vårt genom gällande myntordningar bestämda silfvermyntsystem uti grundlagen erhållit en stadfästelse, som förhindrar antagande af guld till värdelikare, med mindre grundlagen först blifver i nämnda afseende förändrad". Om jag nu misstagit mig i min förmodan om hans ordförandeskap, så ber jag honom redan på förhand om ursäkt. Men vi behöfva ej gå så långt tillbaka i tiden, utan blott till början af denna riksdag. Vi finna då, att just den ärade motionären, då han likasom vid förra riksdagen väckte motioner, dels i afseende på upphörande af tvångskursen utaf Riksbankens sedlar, dels ock just på utstrykning af de i 72 § förekommande orden "med silfver" motiverade detta sednare förslag dermed, att grundlagen ej borde innehålla något om myntfoten. Konstitutions-Utskottet erkände detta och framhöll i sitt Utlåtande just på detta skäl nödvändigheten af en ändring. Nu finner jag, huru på dessa 3 månader motionärens åsikter undergått en förändring, som gör hans föregående motion till ett fullkomligt oting. För min del tror jag, att, om förändringar i gällande lagar äro nödiga eller önskvärda, man icke bör sluta till ögonen för de svårigheter, som stå i vägen för deras genomförande på laglig väg, eller söka kringgå dem genom mera eller mindre fyndiga tolkningar, utan företaga saken på allvar, då framgången nog i sinom tid följer.

I afseende på sjelfva saken har man, med anledning af de uppgifter, som förekomma uti en reservation, som en ledamot af Andra Kammaren vid detta Betänkande afgifvit, frågat mig angående beloppet af de kostnader, som åsamkats Banken för indragning af silfver. Jag har verkligen gjort ett öfverslag af dessa kostnader och funnit, att desamma för de sista 10 åren i medeltal uppgått till 5,800 R:dr, förutom myntskatten 7,000 R:dr, eller tillhopa 12,800 R:dr, i hvilket belopp likväl ej inbegripes en post, som i revisionsberättelsen omförmäles, nemligen skilnaden mellan Hamburger banko och silfver, då den förre beräknas till 1 R:dr 33 öre. Denna sista är endast en bokförd förlust, beroende af det antagna bokföringspriset, och utjemnas i händelse silfret åter försäljes; förlusten härigenom drabbar i alla händelser endast Banken, icke landet i dess helhet. Vidare är klart

att myntskatt ej utgår för det belopp, som ej utmyntas, utan bibehålles och åter försäljes såsom plans, på hvilken försäljning myntfoten icke utöfvar något omedelbart inflytande. Nu utgöres i allmänhet större delen af Bankens metalliska kassa här på platsen af plan-sar, isynnerhet är detta förhållandet då silfverförrådet är betydligt, enär behovet af myntadt silfver ej derigenom växer. Jag tror således att det skall visa sig, det ifrågavarande beräkning verkligen är någorlunda riktig hvad Bankens utgifter beträffar. Men felaktigheten ligger deri, att dervid alldeles förbisettes den oafbrutet fortgående förlust, som drabbar oss genom nedsättning i våra sedlars värde, hvilka nu vid samfärdseln med våra grannländer der emottagas till en procent under deras värde, under det vi emottaga deras mynt och sedlar till samma belopp öfver deras värde. Detta förhållande har redan blifvit så lifligt framhållet af två talare här bakom mig, att jag icke behöfver vidare utveckla detsamma. Denna förlust är verkligen en slagskatt som drabbar oss, icke med årslånga mellanrum såsom vid det präglade myntet, utan nära nog hvar dag och således uppgår till en vida större summa än den uppgifna.

Det har äfven här blifvit framhållet, att summan af våra affärer med de länder, hvilka hafva guld till standard, skulle vara så mycket större än med dem som hafva silfver, att de förra uppginge till tre fjerdedelar af det hela. Detta är verkligen en sanning, om man blott ser på exporten. Men ser man äfven på importen, så gestaltar sig förhållandet annorlunda, hvilket lätt kan inhemtas ur Kommerskollegii berättelser. Jag vågar ej här uttala mig om, huru tillförlitliga dessa äro i afseende på de uti dem upptagna värdena af införda och utförda varor. Men det är alldeles tydligt, att, om fel i varuvärdena förekomma, dessa böra drabba det ena landet lika mycket som det andra; och att således de summorna böra vara relativt någorlunda rigtiga. Det visar sig då, att 1867 utgjorde in- och utførseln till de länder, som hafva myntfot i guld, 142 millioner, och till de, som hafva silfver, 121 millioner. Nu är verkligen 1867 ej något lämpligt år för en dylik jemförelse, ty den dåliga skörd, vi då hade, gjorde, att vår samfärdsel med de länder, som hafva en silfvermyntfot, var mycket större än den brukar vara, ity att införseln af spanmål då betydligt steg; — den från Ryssland från 5 millioner till 15 och den från Danmark från 10 till 26 millioner, emot det att skeppningen till Ryssland ej hann till en million, och den till Danmark endast steg från 7,700,000 till 11,300,000. Det blefve derföre rättare att vid denna jemförelse se på de föregående åren, och vi finna då, att 1864 uppgingo våra affärer med silfverländerna till 77 millioner, med guldländerna till 113 millioner, 1865 med de förra till 88 och med de sednare till 126 millioner, samt 1866 med de förra till 91 och med de sednare till 129 millioner. Man finner således en visserligen fortgående öfverlägsenhet för guldländerna, men dock icke en på långt när så stor öfverlägsenhet som man påstått. Utaf de 129 millioner, till hvilket belopp omsättningen 1866 uppgick med de länder, som hafva guld till myntfot, kommer knappast en fjerdedel på de länder, som räkna i francs. De öfriga tre fjerdedelarne komma på de länder, som räkna i pund sterling, och till hvilka jag räknat England med Gibraltar och Malta, Portugal, alla transatlantiska länder och

Ostindien. Således finner man, att de fördelar, hvilka man förespeglat oss skulle blifva en följd af antagandet utaf det franska myntsystemet, väl ej blifva särdeles stora, förr än England gått in derpå, ty att tala om ett universalmynt, som ej är antaget af England, hvilket land utan tvifvel är det, som gör de största affärerna, blifver väl alltid en motsägelse. Huruvida England kommer att antaga det franska myntsystemet, står ännu i vida fältet, äfven om man anser sig kunna uttrycka den åsigt, att detta sannolikt förr eller sednare skall blifva händelsen. Skulle det komma derhän, att England och Amerika glömde sin gamla antipati och förenade sig om en gemensam myntfot i pund sterling, så finge väl det franska systemet gifva vika; ty det kan ej förnekas, att England och Amerika tillsammans göra mångfaldigt större affärer än de länder, hvilka antagit franken. För att med exempel från ett annat land belysa, hvad Englands affärer betyda i jämförelse med Frankrikes, så ber jag att få anföra en uppgift från Bankdirektören, Etatsrådet Levy i Köpenhamn. Han uppgifver, att under det nationalbanken och privatbanken derstädes åren 1865—1867 köpte och sålde vexlar i pund sterling för 79 millioner Danska Riksdaler, så köptes och såldes vexlar i frances endast för fyra och en tredjedels millioner; och det sista af dessa år eller 1867 var denna skilnad i synnerhet betydande. Då köptes och såldes nemligen sterlingvexlar för nära 24 millioner, hvar emot beloppet af francesvexlar uppgick endast till det blygsamma beloppet af 727,000 Riksdaler. Således ser man, att Danmarks affärer på Frankrike äro en småsak emot dess affärer på England, hvilket också är naturligt, då Danmark hufvudsakligen utskeppar jordbruksprodukter, som ej hafva afsättning i Frankrike, hvilket icke behöfver dem, utan hufvudsakligen gå på England. För oss, som skeppar äfven jern och skogsprodukter, spelar Frankrike en mera betydande roll, men hinner i allt fall icke på långt när upp mot England; hvar och en, som här haft affärer, vet att egentliga sättet att skaffa sig valuta i silfver till något betydligare belopp, är att köpa vexlar å pund sterling och remittera på Hamburg. Huruvida sådant sker med vinst eller förlust för landet, beror af kursen på England i Hamburg, hvilken bestämmer det prisförhållande, till hvilket sterlingvexlar i Hamburg förvexlas till silfver. För remittenten är saken mera likgiltig, enär priset eller kursen på sterlingvexlar på våra börser vanligen bestämmes just efter deras kurs i Hamburg i förëning med här gällande kurs på sistnämnda ort, hvilken kurs naturligtvis är beroende af efterfrågan härstädes på silfvervalutor. Under år 1867 var nu införseln från de länder, som hafva silfver till myntfot, 88 millioner, under det att utförseln till dem ej var mer än 33 millioner, och vi hade således att i guldländerna söka ej mindre än 55 millioner — våra många annuiteter oberäknade — som skulle betalas i silfver i Hamburg; och det är klart, att detta förhållande blifver oförändradt, äfven om vi få guldmynt, så länge man har silfvermynt i Hamburg och vi måste verkställa våra betalningar i denna stads myntslag.

Med detta har jag ej velat uttala någon opinionsyttring emot antagande af en myntfot i guld, ty jag tror, likasom de flesta, att en sådan förr eller sednare kommer att antagas. Men å andra sidan

anser jag de af mig anförda förhållanden visa, att någon synnerlig brådska ej här behöfver ega rum, utan att det är vida mera angeläget, att man vid förändringens genomförande tillvägagår med omsigt och noggrann beräkning. Under intrycket af denna åsigt, ber jag att få instämma uti grefve Mörners reservation, med den af grefve Hamilton föreslagna redaktionsförändring.

Herr Wallenberg: Jag skulle icke åter hafva begärt ordet, om jag ej funnit mig nödgad dertill af den beskyllning, en talare rigtat mot motionen, att nemligen i densamma skulle åsyftas införandet af dubbel standard, det vill säga att man skulle hafva rätt att betala med *antingen* silfver eller guld. Denna beskyllning är fullkomligt obefogad och för densamma hemtas ej stöd uti någon af de motioner, jag i ämnet afgifvit, enär af dem alla framgår, att jag ansett myntfoten böra grundas på guld, men att under öfvergångstiden silfvermynt skulle präglas, på det att hvarje förbindelse måtte kunna efter sin ordalydelse infrias. Ur synpunkten af eganderättens helgd har jag ansett nödvändigt att utur 72 § Regeringsformen utstryka stadgandet, att Bankens sedlar skulle för mynt i riket gälla och med silfver inlösas, ty emottagandet af dessa sedlar bör ej vara grundadt på tvång, utan på det förtroende, desamma kunna tillvinna sig; och möjlighet bör förefinnas att, med antagande af guld till standard, kunna derå utgifva sedlar, hvilka, utan förblandning med redan utgifna sedlar å silfver, efter ordalydelsen infrias.

En talare har yttrat det vara önskvärdt, att systemet blefve skandinaviskt, och i denna önskan instämmer jag på det lifligaste; men skulle man förvänta, att initiativet för verkliggörandet deraf, toges af Danmark, så lärer man få vänta länge nog, ty i Danmark, enligt hvad jag har mig väl bekant, anses af lätt begripliga skäl vårt myntsystem vara förträffligt, och det skulle då vara besynnerligt, om derifrån förnummes försök att ändra detsamma.

Man har ock sagt, att England ej slutit sig till det vid konferensen i Paris godkända myntsystem, emedan England ej funne detsamma grundadt på metriska systemet, men deruti ligger ett misstag, ty Englands motsträfvighet har sin förklaring uti den der rådande obenägenheten att antaga något, som ej är engelskt. Jag är dock fullt och fast öfvertygad, att England måste förr eller sednare gifva vika för nödvändigheten; och minst fruktar jag hindret derifrån att, på sätt här blifvit yttradt, Englands och Amerikas öfverlägsenhet i myntcirkulationen skall nödga de öfriga staterna att antaga Englands myntsystem, ty denna öfverlägsenhet ligger i varuomsättningen, men icke i myntkvantiteten. Det franska systemet tillvinner sig oafbrutet allt flere anhängare, och hos oss är redan vid förra riksdagen, genom beslutet att prägla mynt till likhet med 10- och 25-francesstycken, första steget taget till systemets omfattande. Men, detta oafsedt, lärer väl ingen kunna föreställa sig, att vi skulle vilja utbyta vårt mynt mot pund Sterling, ty snarare vore det då att föredraga ett fullt själfständigt myntsystem än att antaga Englands, der decimalräkningen ej låter tillämpa sig.

Med glädje har jag förnummit, att sympatier för förslaget utta-

lats, och som jag är öfvertygad, att detsamma ej kan falla, och enär nyanser i opinionen äro skadliga för saken, frånträder jag mitt förut gjorda yrkande, och ansluter mig till Grefve Mörners reservation.

Grefve Sparre: Jag ber blott att, i anledning af en talaresh yttrande, att jag skulle, såsom ordförande i Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet vid förra riksdagen, yttrat en motsatt mening mot den jag i dag uttalat, få upplysa, att det är ett misstag. Jag var ej vid förra riksdagen ordförande i detta Utskott.

Att den mening, jag i dag förfäktat, och som Utskottet uttalat, ej förut varit gällande — dermed började jag mitt anförande, och jag sade, att just den omständigheten, att jag försvarade en hittills ej framställd mening, gjorde, att jag kände mig något förlägen.

Jag har, efter mognaste öfvervägande af detta grundlagsstadgande, kommit till min åsigt, om hvilken jag är nog lycklig att ej stå ensam, och hvilken, så hoppas jag, slutligen skall vinna seger.

Hvad nu beträffar de tvänne förslag, om hvilka diskussionen rör sig, nemligen Utskottets och Grefve Mörners, så är skilnaden dem emellan så liten, att jag alldeles icke tvekar att äfven för min del instämma med Grefve Mörner.

Utskottet tillstyrker, att "Riksdagen för sin del finner en förändring af landets nuvarande myntsystem vara önskvärd och behöflig". Grefve Mörner säger: "att, enär en förändring i landets nuvarande myntsystem ifrån silfver till guld i enlighet med de uti Utskottets Betänkande angifna grunder syntes vara önskvärd etc."

Jag kan för min del ej finna någon egentlig skilnad deremellan, att Riksdagen finner en förändring vara önskvärd, och att den synes vara önskvärd.

Vidare föreslår Utskottet, att Riksdagen skulle anhålla, det Kongl. Maj:t ville låta "anställa utredning, huruvida ett nytt myntsystem, grundadt på guld och för öfrigt ordnad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med angifna grunder, eller möjligen andra, vore för landet ändamålsenligt". Grefve Mörner åter föreslår: "att Kongl. Maj:t måtte tackas i nåder taga denna fråga i öfvervägande, och i fall en sådan förändring, som ifrågasatt blifvit, af Kongl. Maj:t pröfvas ändamålsenlig, då till Riksdagen afgifva nådigt förslag till så väl ny myntordning, som etc."

Jag upprepar, att skilnaden emellan dessa begge förslag är så obetydlig, att det icke lönar mödan strida om företrädet dem emellan. Jag ingår därför på Grefve Mörners förslag.

Hans Excellens Herr Friherre De Geer: För min del har jag ej något att invända, om Kammaren skulle besluta att till Kongl. Maj:t ingå med underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t måtte taga frågan om införande af guldstandard i öfvervägande, i synnerhet om detta sker i de varsamma ordalag, som föreslagits af Grefvarne Oscar Mörner och Henning Hamilton. Tvärtom anser jag, att det skulle vara ett önskvärdt stöd för Regeringens vidare åtgärder i denna fråga, att få en sådan tanke uttalad af Representationen.

Jag

Jag har egentligen begärt ordet för att tillkännagifva, att jag delar de betänkligheter, som af flere talare, likasom af åtskilliga reservanter, blifvit uttalade i fråga om möjligheten att genomföra en sådan reform, som den föreslagna, utan ändring af 72 § Regeringsformen.

För min del är jag ej lika viss som Utskottet, att det icke varit grundlagsstiftarens mening, att, genom de uti 72 § intagna orden, erkänna silfret såsom ensam standard, ty då grundlagsstiftarne, oakadt det verkligen fanns i Sverige, när detta grundlagsstadgande tillkom, så väl guld- som silfver- och kopparmynt, icke desto mindre föreskrefvo, att banksedlarne skulle ovilkorligen inlösas med silfver, så synes det mig möjligt, att de dermed afsägo, att silfver och intet annat skulle vara vår standard.

Huru emedlertid meningen härmed än må hafva varit, så äro nu ordalagen sådana, att det förefaller mig betänkligt att, utan deras förändring, vidtaga den nu ifrågasatta reformen.

Friherre von Schwerin: Då jag numera står ensam om mitt yrkande, att Utskottets framställda förslag måtte bifallas, så är det ej skäl att envist fasthålla detta yrkande, hvarföre jag afstår derifrån.

Herr Schartau: Då äfven jag står ensam om mitt yrkande på afslag å Utskottets förslag, och då jag hört de egentliga förordarne för detsamma vika tillbaka och förena sig med Grefve Mörner, så, och då hans förslag synes vara ganska oskyldigt, får jag ansluta mig till dem, som yrkat bifall till detsamma, sådant det blifvit af Grefve Hamilton formuleradt.

Sedan öfverläggningen här efter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att, efter det åtskilliga under öfverläggningen gjorda yrkanden blifvit frånträdde, endast tvänne yrkanden återstodo, nemligen: 1:o af Grefve Hamilton, att Kammaren måtte fatta ett så lydande beslut: "att Riksdagen skulle till Kongl. Maj:t ingå med underdånig skrifvelse med anhållan, att, enär en förändring i landets nuvarande myntsystem ifrån silfver till guld syntes vara önskvärd, Kongl. Maj:t måtte tackas i näder taga denna fråga i öfvervägande och, i fall en sådan förändring af Kongl. Maj:t pröfvades ändamålsenlig, då till Riksdagen afgifva nädigt förslag till så väl ny myntordning som öfriga af Kongl. Maj:ts och Riksdagens gemensamma beslut beroende stadganden, hvilka kunde finnas behöfliga"; samt 2:o af Herr von Geijer, att Kammaren måtte antaga det af Herr Bergström i hans vid Betänkandet fogade reservation afgifna förslag, så lydande: "att Riksdagen må för sin del besluta: 1:o att antaga ett särskildt på guld grundadt myntsystem att vid sidan af gällande silfvermyntsystem tillämpas af dem, hvilka vilja deraf vid försträckning eller annan kreditrörelse sig begagna; 2:o att myntenheten i detta nya system skall vara det guldmynt, som utmyntas i enlighet med Kongl. Förordningen den 31 Juli 1868 och benämnas

carolin; 3:o att tiondedelen af en carolin skall, under benämning af mark, blifva det nya myntsystemets räkneenhet; 4:o att en mark indelas i 100 örtug; 5:o att bråkdelen af carolinen må tillsvidare, och så länge utmyntning af deremot svarande myntstycken icke sker, gäldas med silfvermynt eller, der enligt gällande lag kopparskiljemynt får i liqid användas, med detta enligt sådan grund, att en mark eller 100 örtug anses gälla lika med 72 öre“.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Betänkandet, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på antagande af Grefve Hamiltons förslag, hvilken proposition med ja besvarades.

Upplästes ett af Grefve Cronstedt ingifvet memorial af följande lydelse:

Jag anhåller härmed vördsamt att Kammaren behagade bevilja mig ledighet ifrån riksdagen ifrån och med den 24 dennes till och med den 5 Maj. Stockholm den 21 April 1869.

Fr. Cronstedt.

Härtill lemnade Kammaren sitt samtycke.

Herr vice Talmannen: I afseende å ordningen för behandlingen af de ännu återstående ärendena, tillåter jag mig föreslå att de i dag för första gången bordlagda Betänkandena måtte sättas främst på föredragningslistan till nästa plenum.

Detta förslag bifölls.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 10 e. m.

In fidem
O. Brakel.